

Tisdagen den 13 december

Kl. 10.30

*Utbildning på
musikområdet*

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:71 till konstitutionsutskottet

1977/78:74 till socialutskottet

§ 2 Föredrogs men bordlades åter

Justitieutskottets betänkande 1977/78:17

Lagutskottets betänkande 1977/78:9

Utrikesutskottets betänkanden 1977/78:6 och 7

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:28, 30, 31 och 33

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1977/78:17–19

§ 3 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:98

§ 4 Utbildning på musikområdet

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1977/78:12 med anledning av propositionen 1977/78:14 om utbildning på musikområdet jämte motioner.

I propositionen 1977/78:14 hade regeringen (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström – föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för en reform av utbildningen på musikområdet som förordats i propositionen,

2. besluta att musikerlinjen skulle få inrättas inom sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken,

3. godkänna de riktlinjer för lokalisering och dimensionering av musikutbildningen som förordats i propositionen,

4. bemyndiga regeringen att besluta om organisation av musiklejarlinjerna i Framnäs, Ingesund, Stockholm och Örebro i enlighet med vad som anförts i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Propositionen innehåller principförslag till reformering av den högre musikutbildningen. Riksdagen beslutade år 1970 att en reform av den högre musikutbildningen skulle genomföras successivt med början bud-

getåret 1971/72. Den sista etappen av reformen skall nu enligt förslaget genomföras fr. o. m. budgetåret 1978/79.

Den högre musikutbildningen föreslås anordnas på tre allmänna utbildningslinjer: musiklärarlinjen, musikerlinjen och kyrkomusikerlinjen. Linjerna skall byggas upp med en för alla gemensam basutbildning, följd av fördjupningsutbildning och tillvalskurser.

Musiklärarlinjen skall enligt förslaget omfatta 160 poäng eller fyra år. I linjen ingår utbildning för alla lärarfunktioner, dvs. lärare i musik för grundskola, gymnasieskola och kommunal musikskola, samt ledare eller lärare för musikverksamhet i form av studiecirklar, annan fri gruppverksamhet m. m. Utbildningen skall enligt förslaget ge kompetens för uppgifter inom flera av dessa verksamhetsformer. Inom musiklärarlinjen skall vidare utbildas lärare som kombinerar undervisning i musik med annat ämne, s. k. tvåämneslärare, instrumental- och ensemblelärare samt sång- och rytmiklärare.

Omfattningen av musikerlinjen föreslås bli 160 poäng. Inom linjen skall behovet av differentierad studietid kunna tillgodoses. Utbildningen på musikerlinjen skall ge de studerande möjlighet att förena yrkesroller som instrumentalist eller sångare och som arrangör, komponist eller ensembleledare.

Inom ramen för såväl musiklärar- som musikerlinjen skall det finnas utrymme för andra utbildningsformer än grundläggande musikutbildning, bl. a. kompletterande utbildning och särskilda kurser som är kortare än grundutbildningen. Till dessa linjer skall också enligt förslaget knytas påbyggnadsutbildning.

Kyrkomusikerlinjen som inrättades år 1972 skall enligt förslaget fungera i oförändrat skick.

Propositionen innehåller vidare vissa principiella förslag som rör dels musikerutbildningens mål och innehåll, dels förslag om den högre musikutbildningens dimensionering och lokalisering. Musiklärarutbildning skall enligt förslaget anordnas i Stockholm, där även den nuvarande utbildningen vid Svenska Dalcroze-seminariet skall ingå, Göteborg, Malmö, Arvika, Piteå och Örebro. Musikerlinjen och kyrkomusikerlinjen föreslås, liksom nu, anordnas i Stockholm, Göteborg och Lund/Malmö.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:102 av Arne Nygren m. fl. (s),

1976/77:370 av Stina Eliasson (c) och Per Stjernström (c),

1976/77:1160 av Kerstin Nilsson m. fl. (s),

1976/77:1168 av Gudrun Sundström m. fl. (s),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:82 av Tore Nilsson (m),

1977/78:107 av Helge Hagberg m. fl. (s),

1977/78:108 av Georg Pettersson m. fl. (c, m, fp),
1977/78:109 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m, s, c, fp, vpk),
1977/78:120 av Birger Rosqvist (s) och Börje Nilsson (s),
1977/78:137 av Georg Andersson (s) och
1977/78:138 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om att förslag till en sammanhållen reform av musikutbildningen på olika nivåer snarast förelades riksdagen och att detta borde innehålla förslag

a) om ett statsbidragssystem till den kommunala musikskolan för att säkra en utbyggnad till hög och jämn standard över hela landet,

b) om åtgärder för att inrätta musiklinjer inom gymnasieskolan och kompletterande specialkurser i enlighet med förslag från organisationskommittén för högre musikutbildning,

c) om ändring av antagningssystemet till gymnasieskolans musiklinjer, för att inte elever med särskild musikbegåvning skulle utestängas av formella skäl,

d) om en utbyggnad av den kompletterande musikutbildningen, bl. a. i syfte att ge möjlighet för dem som tjänstgjorde som musklärare utan att ha formell kompetens att utan inkomstminskning få sådan,

e) om studiestipendier för bl.a. frilansmusiker som önskade genomgå kompletterande utbildning,

2. att riksdagen uttalade att i det under punkt 1 nämnda förslaget även borde ingå en seriös behandling av och konkreta ställningstaganden till övriga av organisationskommittén i betänkandet (SOU 1976:33) *Musiken-människan-samhället* avgivna förslag.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:14 beträffande sektorn för kultur- och informationsyrken, med ändring av tidigare beslut om musiklinje, beslutade att en musikerlinje den 1 juli 1978 skulle tas upp som allmän utbildningslinje om 160 poäng på förteckningen över allmänna utbildningslinjer,

2. att riksdagen beträffande högre musikutbildning i Norrland skulle avslå motionerna 1976/77:102, 1976/77:1160 och 1977/78:82,

3. att riksdagen beträffande musikleärodbildning i Linköping skulle avslå motionen 1977/78:109,

4. att riksdagen beträffande musikerapeututbildning i Östersund skulle avslå motionen 1976/77:370,

5. att riksdagen godkände de riktlinjer för lokalisering och dimensionering av musikutbildningen som förordats i propositionen 1977/78:14,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:14 bemyndigade regeringen att besluta om organisationen för musikleärodbildning i Framnäs, Ingesund, Stockholm och Örebro i enlighet med vad som anförts i propositionen,

7. att riksdagen bemyndigade regeringen att träffa avtal om musik-

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Utbildning på
musikområdet*

lärarutbildning med huvudmännen för Folkliga musikskolan Ingesund, Framnäs folkhögskola, Svenska Dalcroze-seminariet och Örebro musikpedagogiska institut i enlighet med vad utskottet anfört,

8. att riksdagen beträffande statlig musiklärarutbildning i Örebro skulle avslå motionerna 1977/78:107 och 1977/78:108,

9. att riksdagen beträffande statligt stöd till den kommunala musikskolan skulle avslå motionen 1977/78:138 yrkandet 1 a,

10. att riksdagen beträffande förberedande musikutbildning i gymnasieskolan skulle avslå motionen 1977/78:138 yrkandet 1 b och motionen 1977/78:137,

11. att riksdagen beträffande urvalsregler för gymnasieskolans musiklinje skulle avslå motionen 1977/78:138 yrkandet 1 c,

12. att riksdagen beträffande statsbidrag till Kopparbergs läns landstings högre musikskola skulle avslå motionen 1976/77:1168,

13. att riksdagen beträffande musikstudier för handikappade vid viss folkhögskola skulle avslå motionen 1977/78:120,

14. att riksdagen beträffande vissa villkor vid kompletterande utbildning för i tjänst varande lärare skulle avslå motionen 1977/78:138 yrkandet 1 d,

15. att riksdagen beträffande vissa studiestipendier skulle avslå motionen 1977/78:138 yrkandet 1 e,

16. att riksdagen beträffande vissa av organisationskommittén för högre musikutbildning avgivna förslag skulle avslå motionen 1977/78:138 yrkandet 2,

17. att riksdagen godkände de riktlinjer för en reform av utbildningen på musikområdet som förordats i propositionen 1977/78:14.

KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det är nu mer än ett och ett halvt år sedan organisationskommittén för högre musikutbildning, OMUS, avgav sitt principbetänkande *Musiken—människan—samhället*. Med anledning av betänkandet väcktes under fjolårets riksdag motionen 1976/77:1160. Vår motion tog upp förhållanden vid Norrlands musikcentrum, Framnäs folkhögskola i Piteå, där verksamheten har pågått i mer än 20 år.

Den gedigna musikutbildningen ger Framnäs status av högskola. Det är ett musikcentrum inte bara för Norrland, utan även för det geografiska område som allt oftare kallas Nordkalotten. Framnäs har goda relationer såväl till Nordfinland som till Nordnorge.

I vår motion uttryckte vi en viss oro över OMUS förslag. Det innebar bl. a. att den instrumentalpedagogiska utbildningen skulle ombildas till musikerutbildning. Därmed skulle Framnäs förlora sina instrumentaler, vilka är en nödvändig betingelse för kvaliteten, bl. a. när det gäller övningar och utåtriktad verksamhet.

I propositionen betonas folkhögskolans viktiga roll i musikutbildningen, dess kulturförmedlande och kulturpedagogiska uppgifter i organi-

sationernas och kommunernas verksamhet. Folkhögskolor med internat ger de studerande särskilda möjligheter att nyttja instrument och lokaler även under fritid. Utbildningen blir därigenom effektiv, och tillvaron för de studerande blir på det hela taget trivsammare än i externat.

Utbildningsutskottet har avstyrkt inte bara vår motion utan samtliga motioner, vilket motionärerna inte finner tillfredsställande. Men jag tolkar i alla fall utskottsbetänkandet positivt. Utskottet skriver nämligen om bl. a. Framnäs "att nuvarande musikinstruktörs- och musikpedagogutbildning på dessa orter anordnas inom ramen för eller i anslutning till den nya musikläroplanen. Propositionens förslag påverkar i övrigt inte musikutbildningen inom folkhögskolan."

OMUS har haft flera överläggningar i Framnäs, och ledamöterna känner väl till de lokala och personella förhållandena samt förutsättningarna.

När det gäller den fyraåriga musikläroplanutbildningen förväntar man sig i Framnäs att minst hälften av de studerande får välja fördjupningskurser beträffande olika instrument. Detta är en förutsättning och en garant för underlag och kvalitet. Enligt betänkandet kan dessa önskemål tillgodoses. Därmed har motionens syfte i så måtto uppnåtts att Framnäs inte berövas något av det som finns där, samtidigt som den nya musikläroplanutbildningen tillförs.

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att utbildningsutskottet beaktat våra synpunkter i motionen 1160. Det är det som är det viktiga. Formellt avslag på motionen betyder mindre. I princip kommer OMUS betänkanden, propositionen och utskottets betänkande att leda till en positiv utveckling av musikutbildning och musikliv.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Musikutbildningen har länge varit satt på svältkost i vårt land. Man har definierat musik mycket snävt, antalet utbildningsplatser har varit litet och förbehållna studerande med god ekonomi. Det var därför välgörande att läsa organisationskommitténs för högre musikutbildning, OMUS, betänkande *Musiken-människan-samhället*. OMUS anlade en helhetssyn på musikutbildningen och föreslog inte bara en reformering av högskoleutbildningen utan också reformer på de nog så väsentliga områdena förberedande och kompletterande utbildning.

Den tillfredsställelse man kände när man läst OMUS förslag förbyttes emellertid snabbt i besvikelse när man fick del av regeringens proposition.

I regeringspropositionen tas nämligen bara mycket begränsade delar av OMUS betänkande upp. Regeringen lägger endast fram förslag beträffande högskoleområdet och ser denna del isolerad från den förberedande och kompletterande utbildningen. På så sätt kommer man att medverka till att snedrekryteringen fortsätter såväl geografiskt som socialt. Regeringen undviker i sin proposition också helt att gå in på de viktiga principiella ståndpunkter som OMUS redovisar i sitt förslag. Det kan inte tolkas på annat sätt än att man vill undvika att ta ställning till de förslag OMUS lägger fram, vilket ger anledning att kraftigt ifrå-

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Utbildning på
musikområdet*

gasätta regeringens ambitioner när det gäller kulturpolitiken.

Gärna musik, men det får inte kosta – det är mottot för propositionen, och tyvärr har utskottet i alla delar följt regeringsförslaget. Samtliga de förslag som vänsterpartiet kommunisterna ställer i sin motion och som syftar till att bredda och förbättra musikutbildningen avvisas av utskottet.

Det är främst tre punkter vi tar upp i vår motion, nämligen den kommunala musikskolan, den förberedande musikutbildningen och den kompletterande utbildningen.

Den kommunala musikutbildningen finns visserligen nu snart över hela landet, men den har en mycket skiftande kvalitet och omfattning och dessutom varierar avgifterna kraftigt från kommun till kommun. Utskottet delar vår uppfattning i det avseendet men vill uppenbarligen inte göra något åt det. Såväl i utskottsbetänkandet som i propositionen hänvisas till att regeringskansliet arbetar med frågan om statsbidrag, och därför avvisar man vårt yrkande om ett särskilt statsbidrag avsett att stimulera en utbyggnad till en hög och jämn standard över hela landet vad gäller såväl den kommunala musikskolan som andra områden.

Vad regeringskansliet uppenbarligen jobbar med är den s. k. förstärkningsresursen inom ramen för SIA, men det är inte en lösning som vi kan acceptera, eftersom den är helt otillräcklig. Utskottsskrivningen är emellertid luddig, och jag skulle gärna se ett klarläggande på den punkten. För den händelse att utskottet anser att risk finns för att den kommunalekonomiska krisen kommer att gå ut över musikutbildningen vill jag fråga vilka planer man har för att undvika detta.

Den andra fråga vi tagit upp är den förberedande musikutbildningen eller den utbildning som skall kvalificera för deltagande i högre musikutbildning. Hur man än vänder och vrider på regeringens förslag, som också utskottet anslutit sig till, så kvarstår följande fakta. För att åstadkomma en jämnare social rekrytering till musikutbildningen bör det i enlighet med vad OMUS föreslår finnas minst en musiklinje i varje län och specialkurser på varje större ort.

Vpk tycker inte att musikutbildningen skall vara förbehållen ett fåtal privilegierade som har råd med höga utbildningskostnader – musik är alldeles för värdefullt för det.

Den tredje punkt som vi särskilt tar upp i vår motion gäller den kompletterande utbildningen. Också här säger sig utskottet dela OMUS uppfattning, men man är inte beredd att vidta några åtgärder för att se till att en sådan utbildning kommer till stånd. Man har inte tillräcklig kännedom om vilken omfattning behoven har, säger man.

Vad är nu det för nonsens? Dels ger OMUS en god bild av behoven, dels får man väl förutsätta att lägger man fram konkreta förslag så kommer också den tillströmning som sker att visa på bristerna i detta avseende.

Herr talman! OMUS har också en rad övriga förslag som vi betraktar som vettiga och progressiva – jag tänker inte närmare ta upp dem nu, utan jag hänvisar till motionen beträffande de förslagen. Jag vill i stället

sluta med en fråga till regeringen:

När avser regeringen att ta upp de övriga delarna av OMUS förslag och lägga proposition om dem?

Med detta vill jag yrka bifall till vpk:s motion 138.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) konstaterar i sitt betänkande hur viktiga de första musikupplevelserna i hemmiljön, i förskolan och på grundskolans lågstadium är för barnens senare musikaliska möjligheter. Jag kan verkligen, bl. a. mot bakgrund av den erfarenhet jag har som far till fyra numera vuxna barn, helt instämma i detta. Jag har sett den stora betydelse som musikundervisningen haft och har, och jag anser att samhällets satsning på musikundervisning på olika nivåer betyder mycket i vår strävan att bl. a. skapa en skola, som vid sidan om sin väsentliga uppgift att vara kunskapsförmedlare även skall bidra till att skapa harmoniska människor.

Vi har i dag – på olika nivåer – brist på behöriga lärare i musikundervisningen. OMUS påpekar i sitt betänkande att det är förenat med stora svårigheter att beräkna dimensioneringen av den högre musikutbildningen, men att mycket tyder på ett kraftigt stigande utbildningsbehov. OMUS ifrågasätter därför om inte musiklärarlinje bör inrättas på ytterligare en ort och anser att en lokalisering till Linköping "är starkt motiverad både av regionalpolitiska och kulturpolitiska skäl".

Tyvärr har regeringen nu inte ansett sig kunna föreslå musiklärarutbildning i Linköping utan anser att en eventuellt utökad dimensionering får övervägas i det löpande budgetarbetet. Trots detta har jag dock tillsammans med representanter för de övriga fyra riksdagspartierna motionerat om musiklärarlinje till Linköping. I Linköping finns nämligen – och detta har framhållits vid uppvaktning hos utbildningsministern från olika instanser i bl. a. kommunen och högskolan – goda förutsättningar att såväl lokalmässigt som i övrigt anordna musiklärarutbildning.

Jag skall, herr talman, inte ställa annat yrkande än det som finns i utbildningsutskottets betänkande, ej heller polemisera mot det. Utskottet avstyrker visserligen vår motion men uttalar: "Med hänvisning till vad OMUS anfört i ärendet anser utskottet att när det blir aktuellt att satsa på musiklärarutbildning på ytterligare en ort finns det skäl att förlägga musiklärarutbildning till Linköping."

Eftersom jag tror att det snart nog måste bli aktuellt att förlägga musiklärarutbildning till ytterligare en ort, ser jag denna skrivning som inte bara positiv utan närmast som ett klart uttalande till Linköpings förmån, varför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar är en principproposition om utbildningen på musikområdet. Den bygger på två betänkanden som har avlämnats av organisationskommittén för högre mu-

sikutbildning – OMUS – nämligen dels det betänkande som avlämnades våren 1976, Musiken–människan–samhället, dels det betänkande som avlämnades hösten 1977, Dimensionering och lokalisering av den högre musikutbildningen.

Den proposition som har avlämnats följer i stort OMUS förslag, och utbildningsutskottet har också enhälligt kunnat ställa upp bakom de uppdragna riktlinjerna. Utskottet har den uppfattningen att en reform av musikutbildningen inte bara är en viktig utbildningspolitisk fråga utan också en viktig kulturpolitisk fråga, samt att musikutbildningens ansvarsområde bör vidgas till att omfatta musiklivets alla väsentliga repertoarområden och att musikutbildningen skall anordnas på i första hand tre allmänna utbildningslinjer inom högskolan, nämligen musiklärarlinjen, musikerlinjen och kyrkomusikerlinjen.

Vi ställer oss också bakom regeringens förslag till lokalisering av den högre musikutbildningen. I betänkandet Dimensionering och lokalisering av den högre musikutbildningen har OMUS föreslagit att utbildningen av lärare i musik och även annat ämne skulle anordnas vid universitetet i Linköping. Strindberg har varit inne på den frågan, men han är som ledamot av utskottet också ense med oss om att det f. n. inte är aktuellt att förlägga den högre musikutbildningen till ytterligare en ort. Men om det blir aktuellt att öka dimensioneringen av musiklärarutbildningen, finns det skäl som talar för att denna då bör förläggas till Linköping.

Kerstin Nilsson var i sitt anförande i stort sett nöjd med utbildningsutskottets behandling av frågan. Där vill jag bara understryka att eventuella farhågor för att Framnäs inte skulle komma att i framtiden spela den viktiga roll för musiklivet på Nordkalotten som Framnäs hittills spelat inte är befogade. Tvärtom torde Framnäs få ännu större betydelse när också högskoleutbildning kommer att förläggas dit.

Eva Hjelmström tyckte att utskottet sett mycket begränsat på musikutbildningen genom att begränsa sig till högskoleutbildningen. Nu är det emellertid inte så, utan det förs också en del resonemang om den förberedande utbildningen. I propositionen betonas vikten av en förstärkning av den förberedande musikutbildningen samt att en riktpunkt för insatserna är att de skall medverka till bättre regional fördelning av utbildningen. Här har utskottet nöjt sig med de uttalandena så länge, eftersom vi räknar med att det blir en successiv förstärkning av den förberedande musikutbildningen och att detta kommer att ges till känna i de kommande budgetpropositionerna.

Hon ställde också frågan om när man kommer att ta upp OMUS övriga förslag. Där blir svaret detsamma, att eftersom den aktuella propositionen tar upp principerna och riktlinjerna för den framtida utbildningen, behandlas här inte de ekonomiska resurserna. Frågan om utbyggnad och resurser återkommer därför i de kommande budgetpropositionerna – såsom det står i utskottets betänkande är det också här fråga om en successiv utbyggnad av musikutbildningen.

Jag vill med detta yrka bifall till utbildningsutskottets betänkande nr 12 och understryka att vad det nu närmast gäller är att följa upp det här principförslaget med ekonomiska resurser. Detta får vi ta ställning till vid kommande budgetbehandlingsår.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Visst förs det resonemang i propositionen om den förberedande musikutbildningen och visst förs det resonemang om att se till att en bättre regional fördelning kommer till stånd, men längre än till ord kommer man inte. Det finns inga konkreta förslag.

Vi tycker att det är egendomligt att starta med toppen på isberget – att ta upp den högre utbildningen och lägga förslag om den, men inte ta upp den utbildning som skall förbereda den högre utbildningen och lägga förslag om den. Det brådskar eftersom man skall bygga ut antalet utbildningsplatser.

Inom den förberedande musikutbildningen är det i dag, trots den ökning som utskottet redovisar, en stor brist på platser, och dessutom är de ojämnt fördelade. Detta leder till att en mängd musikintresserade tvingas till privatundervisning, vilket innebär att de som har råd kan skaffa sig den utbildning som krävs för högre musikutbildning, medan de som inte har råd ställs åt sidan. Vi accepterar inte detta och i vår motion lägger vi förslag som skulle innebära att man motverkade den här sociala snedrekryteringen. Att man inte har gjort någonting åt detta anser vi vara den allvarligaste bristen i regeringsförslaget.

ROLAND SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill betona att detta är en principproposition och det anslås inga pengar över huvud taget till musikutbildning.

Den förberedande utbildningen får vi ta ställning till vid behandlingen av budgetpropositionen. Skolöverstyrelsen har bl. a. i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 föreslagit en utbyggnad av musiklinjen i gymnasieskolan med ytterligare 90 platser och med ytterligare två klasser när det gäller den högre specialkursen i musik.

Jag håller med Eva Hjelmström om att det är viktigt med en successiv utbyggnad av den förberedande utbildningen, eftersom den är grunden för tillströmningen till den högre musikutbildningen. Det finns alltså anledning att återkomma till de frågorna vid behandlingen av budgetpropositionen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det räcker inte med en successiv utbyggnad av utbildningen. Det måste också vara en snabb utbyggnad av den förberedande utbildningen. Trots SÖ:s planer på att utvidga antalet utbildningsplatser kommer de facto 270 sökande att få trängas för att komma in på 150 platser på specialkurserna, och fortfarande kommer det att innebära att en rad studerande tvingas till privatundervisning. Det är som jag

sade i mitt inledningsanförande: Gärna musik, men den får inte kosta. Det är det som präglar den här propositionen.

Får jag då fråga: Kommer förslag att läggas om OMUS övriga förslag i samband med budgetpropositionen i januari?

ROLAND SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Gärna musik, men den får inte kosta. Jag kan hålla med om att det hade varit värdefullt om det hade funnits kostnadsförslag med i den här propositionen. Nu är det inte så. Jag kan väl ställa upp på det mesta när det gäller att göra upp önskelistor för framtiden. Vi tycker också att det skulle vara mycket bra om man kunde öka statsbidragen till kommunala musikskolan, dokumentationscentrum, musikpedagogiskt utvecklingsarbete m. m. sådant och inrätta fler musiklinjer i gymnasieskolan. Det är bara inte särskilt meningsfullt att diskutera det i det här sammanhanget, eftersom propositionen inte tar upp finansieringsfrågorna utan talar om en successiv utbyggnad allteftersom resurserna tillåter det.

Vi får om en månad se hur det blir med den första etappen, och då har vi möjlighet att avväga musikutbildningen mot andra utgifter. Om vi vill öka anslagen får vi också föreslå hur det hela skall betalas.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Konstnären Anders Zorn bidrog i början av 1900-talet till att blåsa nytt liv i Dalarnas folkmusik. Det s. k. Gesundamötet 1906 blev upptakten till en folkrörelse på musikens område, en folkrörelse som håller i sig ännu. Dalarna, inte bara Siljansdalen, är otänkbart utan sång och musik. Siljansbygden har f. ö. i våra dagar blivit något av ett sommarcentrum för landets musikintresse, antingen det nu gäller spelmannsstämmor eller aktiviteter kring orkester- och kammarmusik, orgelkonserter, pop eller jazz, körsång eller protestsång.

När de kommunala musikskolorna för några årtionden sedan började att växa fram var det naturligt att det gick snabbt i Dalarna. Men det visade sig så småningom att man behövde bättre lärarkrafter, och det fanns ingen utbildning som passade. För att klara det problemet lika väl som att förbereda för inträde till bl. a. musikhögskola tillkom då Kopparbergs läns landstings högre musikskola, omfattande en tvåårig musikutbildning. Starten skedde hösten 1967.

Det har blivit en populär skola, livligt frekventerad även av ungdom med bostadsort utanför Kopparbergs län. Det senare har sin förklaring bl. a. däri att söder om en linje Arvika-Karlstad-Örebro-Stockholm finns hyggliga utbildningsmöjligheter. Norr därom är det glest med möjligheter för de musikintresserade. Kostnaden har landstinget i Kopparbergs län fått stå för helt, f. ö. under total politisk enighet. Låt mig nämna några siffror. Skolan tar 32 elever. Läsåret 1975/76 var hälften av dessa från andra län. Totala kostnaden för landstinget var 675 000 kr. Läsåret 1976/77 hade man 17 utomlänselever, och totala kostnaden var 755 000

kr. Läsåret 1977/78 är det 23 utomlänselever, och budgeten omfattar 754 000 kr.

Nu har utskottet i sin skrivning uttryckt det så, att man noterat att SÖ enligt propositionen skall få i uppdrag att pröva frågan om statsbidrag till skolan och att utskottet finner det angeläget att frågan får en snar lösning. Jag delar helt utskottets uppfattning. Vi har väntat länge och sökt att aktualisera ärendet på olika sätt, senast i en motion 1976/77:1168.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

I detta anförande instämde Sven Mellqvist (s).

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av att Eva Hjelmström var onödigt negativ mot regeringens proposition när det gäller musikutbildning. Jag vill hänvisa till vad utskottet skriver på s. 10:

”Reformen av den högre musikutbildningen innebär så pass genomgripande förändringar att den behöver förberedas genom fortsatta centrala insatser och ett fortsatt planeringsarbete på central nivå. Enligt propositionen skall UHÄ få i uppdrag att fullfölja det arbete som OMUS hittills har svarat för.” Och vi har i utskottet utgått från att UHÄ kommer att fullfölja detta arbete.

Sedan måste jag säga att vpk sällan har tagit hänsyn till sådant som begränsade resurser och andra praktiska realiteter. Jag tycker att vi skall ta ett steg i taget. Jag ber också att få hänvisa Eva Hjelmström till vad som står på s. 127 i propositionen, där man hänvisar till att statsrådet Mogård återkommer till regeringen beträffande viss kompletteringsutbildning i nästa års budget.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det är såvitt jag vet inte UHÄ som svarar för pengarna. Det innebär väl att det måste ankomma på regeringen att lägga fram förslag om genomförande av andra delar i OMUS betänkande.

Vi får gång på gång höra att det här är en principproposition och att det är därför som över huvud taget ingenting som kan kosta pengar tas upp. Då frågar man sig litet förvånat: Om det nu är en principproposition, varför tar den inte upp den principdiskussion som OMUS för? I propositionen förs inte ett enda principiellt resonemang.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis helt på det klara med att UHÄ inte anvisar pengarna. Men när UHÄ har gjort sina redovisningar blir det regeringens sak att återkomma med förslag från fall till fall. Jag tycker att Eva Hjelmström kan invänta de förslagen.

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Utbildning på
musikområdet*

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det var ju det hela mitt resonemang gick ut på: Vi anser att det här brådskar. Vi betraktar OMUS betänkande som positivt och progressivt och beklagar att regeringen fortfarande, efter så lång tid, inte lägger fram några konkreta förslag vad gäller de förberedande bitarna i musikutbildningen och andra OMUS-förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9-11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 138 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 9-11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 138 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 15

Mom. 12 och 13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 14-16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 138 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 14-16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 138 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 15

Mom. 17

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

§ 5 Skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m., jämte motioner.

I propositionen 1977/78:30 hemställde regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) att riksdagen godkände de riktlinjer för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering som förordats i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av betänkanden avgivna av utredningen rörande den skyddade sysselsättningen, organisationskommittén för skyddat arbete och utredningen rörande viss yrkesinriktad rehabiliteringsverksamhet framläggs förslag om framtida huvudmannaskap och organisation för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering.

De senaste årtiondenas förändringar på arbetsmarknaden har på olika sätt skapat svårigheter för människor med fysiska, psykiska, sociala och intellektuella handikapp. Samtidigt har målsättningen för samhällets sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik förskjutits från att gälla ett förverkligande av full sysselsättning till att avse rätten till arbete för alla.

Mot denna bakgrund har olika former av skyddat arbete byggts ut under skilda huvudmän. Under senare år har dock ansträngningarna i första hand inriktats mot olika arbetsförberedande åtgärder och stödformer i syfte att underlätta för de arbetshandikappade i den öppna arbetsmarknaden. Resurser för yrkesinriktad rehabilitering har byggts ut i såväl statlig som kommunal och landstingskommunal regi.

I propositionen framhålls att både skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering främst skall ses som arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete föreslås få ett mellan landstingskommunerna och staten delat huvudmannaskap. I linje med regeringens betoning av den länsdemokratiska utvecklingen i regeringsdeklarationen hösten 1976 och det länsdemokratiska arbete som f. n. pågår, föreslås att landstingskommunerna tillsammans med staten bildar regionala stiftelser för skyddat arbete inom varje landstingsområde. För vissa övergripande frå-

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

gor föreslås inrättandet av en central stiftelse. Till denna överförs vissa uppgifter som f. n. utförs inom AMS och kommunförbunden. Staten föreslås ensam svara för kostnaderna för den skyddade sysselsättningen. En ny organisationskommitté tillsätts för att utarbeta ett mera detaljerat organisationsförslag och förbereda det omfattande förhandlingsarbete som måste ske med såväl nuvarande huvudmän som berörda personalorganisationer.

Beträffande den yrkesinriktade rehabiliteringen föreslås en samordning av verksamheten under ett statligt huvudmannaskap och kostnadsansvar. Även delar av den arbetspsykologiska verksamheten föreslås samordnas och föras in under ett statligt huvudmannaskap.

Hur en samordnad organisation för den yrkesinriktade rehabiliteringen i princip bör byggas upp och administreras inom ramen för ett statligt huvudmannaskap prövas f. n. av sysselsättningsutredningen. En särskild organisationskommitté föreslås bli tillsatt. Sysselsättningsutredningen ges i uppdrag att pröva frågan om utformningen av forskningen och metodutvecklingen gällande den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Den nya organisationen för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering beräknas kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 1980.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:543 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt nu var i fråga,

1976/77:905 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari begärts att riksdagen uttalade

1. att arbetsmarknadspolitiken i berörda delar borde ges en ny principiell inriktning i syfte att bereda arbetshandikappade en meningsfull sysselsättning i produktionsföretag enligt i denna motion skisserad riktning och med löne- och anställningsvillkor i enlighet med dem som gällde för öppna marknaden, men där de anställda tillförsäkrades inflytande över såväl produktionsinriktning som anställnings- och arbetsvillkor,

2. att ett statligt huvudföretag borde bildas jämte på lämpliga platser i skilda delar av landet lokala produktionsföretag samt att huvudmannaskapet för denna verksamhet borde bli statligt, förslagsvis genom AB Statsföretag,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:31 av Gunilla André m. fl. (c),

1977/78:44 av Elvy Nilsson m. fl. (s),

1977/78:45 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s),

1977/78:53 av Björn Eliasson (c),

1977/78:54 av Gunnar Oskarson m. fl. (m),

1977/78:55 av Maj Pehrsson (c) och Arne Persson (c), vari yrkats att riksdagen uttalade att den centrala stiftelsen för den skyddade verksam-

heten borde lokaliseras till Borås kommun,

1977/78:56 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen skulle avslå propositionen vad gällde ändrat huvudmannaskap för skyddat arbete,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag på grundval av en principiellt ny inriktning av arbetsmarknadspolitiken vad gällde att tillförsäkra de arbetshandikappade rätt till ett meningsfullt arbete, i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen hemställde om en utvärdering av den yrkesinriktade rehabiliteringen att föreläggas riksdagen i samband med den följdbehandling av organisationen som aviserats till hösten 1978,

1977/78:67 av Claes Elmstedt (c) och Karl-Anders Petersson (c),

1977/78:68 av Bengt Fagerlund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening beslutade ge regeringen till känna vad i motionen anförts om representation för de anställda i de regionala stiftelsernas styrelse,

1977/78:69 av Bengt Kindbom (c) samt

1977/78:70 av Ivar Nordberg (s) och Oskar Lindkvist (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande avslag på propositionen och ny inriktning av arbetsmarknadspolitiken m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:905 och 1977/78:56, yrkandena 1 och 2,

2. beträffande överförande av huvudmannaskapet för skyddad verksamhet till regionala stiftelser att

A. riksdagen godkände propositionens förslag,

B. motionen 1976/77:543, yrkandet 4 i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande propoortionella val av ledamöter till de regionala stiftelsernas styrelser m. m. att motionen 1977/78:69 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande representation för de anställda i de regionala stiftelsernas styrelser att motionen 1977/78:68 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande principerna för arbetsanskaffning vid skyddad verksamhet att motionen 1977/78:54, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande inrättande av en central stiftelse för den skyddade verksamheten att

A. riksdagen skulle bifalla propositionens förslag,

B. motionen 1976/77:543, yrkandet 5 i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

7. beträffande lokalisering av den centrala stiftelsen till Sollefteå kommun att motionen 1977/78:53 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

8. beträffande lokalisering av den centrala stiftelsen till Skövde kommun att motionerna 1977/78:31 och 1977/78:45 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

9. beträffande lokalisering av den centrala stiftelsen till Borås kommun att motionen 1977/78:55 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

10. beträffande lokalisering av den centrala stiftelsen till Karlskrona kommun att motionen 1977/78:67 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. beträffande lokalisering av den centrala stiftelsen till Stockholms kommuns södra delar att motionen 1977/78:70 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

12. beträffande ikraftträdande av förslaget till ny organisation för den skyddade verksamheten att

A. riksdagen skulle bifalla propositionens förslag,

B. motionen 1976/77:543, yrkandena 4 och 5 i motsvarande delar, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

13. beträffande tillsättande av en organisationskommitté för den skyddade verksamheten att

A. riksdagen skulle bifalla propositionens förslag,

B. motionen 1976/77:543, yrkandet 7, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

14. beträffande höjning av driftbidraget till den primärkommunala skyddade verksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:44,

15. beträffande finansieringen av den nya organisationen för skyddad verksamhet att

A. riksdagen godkände vad som anförts i propositionen,

B. motionen 1976/77:543, yrkandet 6, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

16. beträffande huvudmannskapet för arbetspsykologisk konsultverksamhet att motionen 1977/78:54, yrkandena 2 och 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

17. beträffande tillsättande av kommitté för överarbetning av de organisatoriska frågorna för yrkesinriktad rehabilitering att

A. riksdagen skulle bifalla propositionens förslag,

B. motionen 1976/77:543, yrkandet 8, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

18. beträffande utvärdering av den yrkesinriktade rehabiliteringsverksamheten att motionen 1977/78:56, yrkandet 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

19. att riksdagen godkände de riktlinjer för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering som förordats i propositionen i den mån riktlinjerna inte behandlats i det föregående.

Reservation hade avgivits beträffande representation för de anställda i de regionala stiftelsernas styrelser av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Frida Berglund, Anna-Greta Leijon, Sune Johansson och Lars Ulander (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:68 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande ikraftträdande av förslaget till ny organisation av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Frida Berglund, Anna-Greta Leijon, Sune Johansson och Lars Ulander (samtliga s),

2. beträffande huvudmannaskapet för arbetspsykologisk konsultverksamhet av Filip Fridolfsson (m) och Sten Svensson (m).

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Det finns i vårt land en bred uppslutning kring målet arbete åt alla. Det ställer stora krav på arbetsmarknadspolitiken. Att trygga jobben måste gå hand i hand med arbetet att hjälpa in utsatta grupper på arbetsmarknaden. Skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering är viktiga medel i de strävandena.

Det har länge funnits behov av att samordna de olika formerna för skyddat arbete: verkstäderna för skyddat arbete, industriella beredskapsarbeten, kontorsarbetscentralerna och hemarbetet. Detsamma gäller för den yrkesinriktade rehabiliteringen. Frågorna har också utretts under lång tid.

De lösningar som jag föreslagit i propositionen för de båda verksamheterna innebär att olika önskemål i huvudsak har kunnat tillgodoses. Med undantag för några få frågor har också arbetsmarknadsutskottet enigt ställt sig bakom den reform som regeringen föreslagit. Det är en stor framgång. Vi står i dag inför ett av de viktigaste besluten i svensk arbetsmarknadspolitik på senare år. Det skyddade arbetet har nämligen dubbla syften:

För det första skall det bidra till att förverkliga rätten till arbete.

För det andra skall det också om möjligt innebära långsiktig rehabilitering, så att de anställda kan ta arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Med *skyddat* arbete menas att arbetstagarna är skyddade från konkurrens från arbetssökande utan handikapp när det gäller att få och behålla ett jobb. Verkstäder för skyddat arbete har också handikappanpassade arbetslokaler och särskilda personalresurser.

Med undantag för de här speciella särdragen skall verkstäder för skyddat arbete betraktas som vanliga arbetsplatser. De som arbetar där producerar angelägna varor och tjänster och bidrar på så sätt till vårt lands samlade välförstånd. Det är en samhällsekonomiskt lönsam verksamhet. Senast har detta visats genom en undersökning vid Stockholms universitet. Jag vill därför bestämt vända mig emot den ganska förenklade debatt om arbetsmarknadens A- och B-lag, som ofta förknippats med den skyddade verksamheten. *Alla* som gör en samhällsnyttig insats i arbetslivet tillhör *samma* lag på arbetsmarknaden.

Målet för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för handikappade och svårplacerade har under större delen av 1970-talet varit att försöka möta

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering*

m. m.

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

problemen redan ute på arbetsplatserna. I takt med att den yrkesinriktade rehabiliteringen byggs ut och möjligheterna att anpassa arbetsplatserna förbättrats, har allt fler arbetshandikappade fått fotfäste ute i företagen.

Jag är självfallet medveten om de allvarliga svårigheter som den långvariga och djupa lågkonjunkturen under de senaste åren inneburit för våra strävanden. Den enkla sanningen är att om företagen inte efterfrågar någon arbetskraft över huvud taget, så är möjligheterna att ge arbetshandikappade arbete ytterst begränsade, trots omfattande stödåtgärder i form av bl. a. halvskyddad sysselsättning och åtgärder för arbetsanpassning. Det har medfört att efterfrågan på skyddat arbete har ökat.

Bl. a. på grund av detta allmänna läge på arbetsmarknaden kommer regeringen på torsdag att besluta om ytterligare insatser för att skapa arbete åt arbetshandikappade. Antalet personer i arkivarbete ökas med 500. Ramen för anordnande av verkstäder med skyddat arbete kommer att höjas från 40 till 50 milj. kr. för innevarande budgetår. Det allmänna kärva arbetsmarknadsläget har alltså lett till betydande svårigheter för arbetshandikappade, och efterfrågan på skyddat arbete har stegrats. Ett förverkligande av rätten till arbete kräver i det här läget kraftfulla åtgärder för att skapa sysselsättning också för de arbetshandikappade.

Gravt fysiskt handikappade och människor med andra typer av handikapp har kunnat få anställning vid de skyddade verkstäderna. Många av dem har flera handikapp. Mellan 15 och 20 % av dem har över huvud taget inte haft något jobb tidigare. Det gällde bl. a. en stor del av de utvecklingsstörda, psykiskt sjuka och människor med sociala problem. De har sin givna plats i arbetsgemenskapen. Det skyddade arbetet är för de här människorna vägen in på arbetsmarknaden. Det är viktigt att beslutsfattare på alla nivåer – i stat och kommun, i företagen, i fackföreningarna – inser att skyddat arbete är en förutsättning för att rätten till arbete också skall kunna gälla de svagaste i samhället.

Man hör ofta i debatten att verkstäderna för skyddat arbete inte har lyckats därför att så få av dem som jobbat där går ut på den öppna arbetsmarknaden. Men den s. k. utplaceringsgraden, alltså de som går ut på den öppna arbetsmarknaden, är inte ett rättvisande mått på den rehabilitering som skyddat arbete medför. Om man skulle använda utplaceringsgraden som det enda effektivitetsmättet blir konsekvensen orimlig. Ju fler *gravt* handikappade som ges möjlighet till skyddat arbete desto större skulle ju också måttet på verksamhetens misslyckande bli, eftersom de människorna har de sämsta möjligheterna att få ett annat jobb. För att få ett gott resultat borde alltså alla *gravt* handikappade utestängas enligt detta resonemang, som jag alltså tar avstånd från. Och glöm inte att sysselsättningsutredningens rapporter visar att arbetstagarna vid de skyddade verkstäderna trivs och att arbetet positivt påverkat deras utveckling och rehabilitering.

Självfallet måste en anställning i skyddat arbete alltid föregås av en noggrann prövning. Det innebär att man på arbetsförmedlingen i första hand måste försöka placera en sökande på den ordinarie arbetsmarknaden,

bl. a. genom användning av halvskyddad sysselsättning och åtgärder för arbetsanpassning. Man måste också fortsätta att hjälpa de anställda i skyddat arbete som vill ut på den ordinarie arbetsmarknaden. Det är bara arbetsförmedlingen som klarar de uppgifterna. Därför måste arbetsförmedlingen också i fortsättningen ha dispositionsrätten över platserna i skyddat arbete.

Den nya organisationen för skyddat arbete som vi här diskuterar kommer att sysselsätta mer än 22 000 arbetstagare i skyddat arbete och närmare 5 000 tjänstemän. Det är mycket det, men det är inte mer än 0,6 % av hela antalet sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden. Om vi menar allvar med talet om att ge också gravt handikappade rätt till arbete kan därför en ytterligare utbyggnad bli nödvändig.

Den nya organisationen innebär att det bildas en stiftelse i varje län som på eget ansvar skall sköta verksamheten. Dessutom bildas en central stiftelse.

De regionala stiftelserna övertar allt ansvar för verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete. Detta innebär att industrienheten hos AMS avvecklas och att länsarbetsnämndernas och AMS ansvar för kontorsarbetscentralerna upphör. I fortsättningen skall de regionala stiftelserna också svara för driften av industriella beredskapsarbeten.

Att en samordning av den skyddade sysselsättningen behövs framgår klart om man detaljgranskar de olika verksamheterna:

- de landstingskommunala verkstäderna;
- de primärkommunala verkstäderna;
- hemarbetet för handikappade och svårplacerade;
- det regionalpolitiska hemarbetet;
- AMS industriella beredskapsarbeten;
- AMS kontorsarbetscentraler.

Många har sagt, liksom utredningen om skyddat arbete, att det splittrade ansvaret mellan stat, kommuner och landsting lett till oklarheter bl. a. om verksamhetens syfte och inriktning och vem som skall svara för den fortsatta utbyggnaden. Den ojämna utbyggnaden har också lett till stora skillnader mellan olika delar av landet i fråga om antalet platser. Den nya organisationen bör kunna åstadkomma en bättre regional fördelning och samtidigt en decentralisering. Den modell som föreslagits för lokalisering av arbetsvårdsföretag har stora förtjänster.

Stiftelsernas uppbyggnad speglar regeringens strävan att decentralisera beslut och ansvar också inom arbetsmarknadspolitiken. Det delade huvudmannskapet är naturligt med hänsyn till verksamhetens art. Samtidigt behåller man den partsrepresentation som är vår tradition i sysselsättningspolitiska organ. Också representanter för de anställda kommer att knytas till styrelserna. Men eftersom det skyddade arbetet även är en sysselsättningspolitisk fråga i syfte att garantera rätten till arbete för de mest svårplacerade, är det rimligt att staten – liksom i den övriga sysselsättningspolitiken – tar över kostnadsansvaret.

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Jag hoppas vidare att stiftelseformen skall tillgodose de sedan länge framförda kraven på friare och mer affärsmässiga former för arbetsvårdsföretagen. Vikten av att man tar hänsyn också till den affärsmässiga sidan framgår av att verksamheten i dag omsätter drygt 1 400 milj. kr. per år och att underskottet uppgår till drygt 700 milj. kr.

När det gäller att skaffa fram tillverkning till verkstäderna vill jag särskilt stryka under kravet på marknadsmässig kalkylering. Det är också bra att de nya stiftelserna kan hjälpa sjukhus och andra vårdinrättningar med arbetsmaterial. Att statliga myndigheter i fortsättningen skall in-formera arbetsvårdsföretagen om planerade beställningar innebär att de alltid får snabb information om eventuellt kommande order. Systemet har fungerat väl för kriminalvårdens verkstäder under mycket lång tid.

Länsstiftelserna kommer var och en att tillverka många olika produkter. Ett rationellt utnyttjande av tillverkningsmöjligheterna förutsätter därför att länsstiftelserna, på liknande sätt som en vanlig industrikoncern, kan samarbeta inom olika produktområden. Det gäller t. ex. för inköp av råvaror, maskininvesteringar och försäljning. Den centrala stiftelsen kommer också att överta det ansvar för planerings- och budgetfrågor som i dag sköts av AMS och andra centrala organ.

Det är ännu för tidigt att säga något mer definitivt om den centrala stiftelsens storlek och utseende. Stiftelsen kommer att få en styrelse med en bred sammansättning av parlamentariker, företrädare för arbetsmarknadens parter, Landstingsförbundet och AMS.

För att den nya organisationen skall kunna vara klar till den 1 januari 1980 kommer regeringen nu snabbt att tillsätta en särskild organisationskommitté som skall svara för det praktiska genomförandet. Under kommittén kommer regionala organisationskommittéer att bildas för att utarbeta förslag om den nya regionala och lokala administrationen.

De olika formerna av skyddad sysselsättning, som kommer att ingå i den nya organisationen, omsätter alltså drygt 1 400 milj. kr. per år och underskottet är drygt 700 milj. kr. I propositionen har jag framhållit att regeringen ingående granskat olika tänkbara finansieringsformer – främst då arbetsgivaravgifter (som utredningen föreslog) och budgetfinansiering.

Regeringen har kommit till den slutsatsen att valet av finansieringsmetod bör prövas i ett större sammanhang. Skälet är att kostnaderna för skyddat arbete i hög grad kan ses som alternativ till arbetslöshetsunderstöd och arbetsmarknadspolitiska insatser av andra slag. Vidare väntas utredningen om allmän arbetslöshetsförsäkring avge sitt betänkande 1978.

Enligt min beräkning kommer staten genom den nya organisationen att avlasta kommuner och landsting kostnader för skyddad sysselsättning som 1976 uppgick till drygt 450 milj. kr. Till det kommer kostnader för arbetsprövning och arbetsträning för närmare 80 milj. kr. Det är självklart att ett statligt övertagande av kostnadsansvaret för det här måste beaktas i de kommunalekonomiska diskussionerna mellan staten och kommunförbunden.

Vidare har den yrkesinriktade rehabiliteringen och övriga arbetsförberedande åtgärder, som arbetsförmedlingen förfogar över, genom åren byggts ut i olika former och under olika huvudmän. Samtidigt har samhällets insatser för social, medicinsk och annan rehabilitering ökat. Förändringarna på arbetsmarknaden skapar också nya behov av åtgärder.

Den yrkesinriktade rehabiliteringen har som främsta uppgift att hjälpa och stödja människor som önskar få arbete. En viktig uppgift är dock också att öka motivationen hos dem som gett upp och slutat tro på sina möjligheter till arbete. För det behövs en verksamhet, som snabbt och effektivt kan hjälpa den arbetssökande, som fortlöpande kan anpassas till utvecklingen på arbetsmarknaden och till nya behov.

I dag svarar fristående arbetspsykologiska institut för psykologsamtal och teoretisk prövning genom anlagsundersökningar. Arbetsvårdsinstitutet svarar för praktisk prövning och träning. Även inom arbetsmarknadsutbildningen görs liknande insatser. Jag tror liksom utredningen om yrkesinriktad rehabilitering att en samordnad organisation skulle kunna ge de enskilda människorna en bättre service och att verksamheten lättare skall kunna anpassas till utvecklingen på arbetsmarknaden. Därför föreslår vi nu en samordnad organisation under ett statligt huvudmannaskap.

Den verksamheten bör i framtiden förläggas ute i företagen i betydligt större utsträckning än i dag, i anpassningsgrupper och liknande. Det innebär inte att behovet av de institutionella former som arbetsvårdsinstitut, s. k. OT- och ALU-kurser, omfattar skulle minska. Men de här verksamheterna måste arbeta i närmare samverkan med det egentliga förmedlingsarbetet och till vissa delar förläggas ute i arbetslivet.

Ett led i de här strävandena är att de sökande skall kunna få mer kvalificerad hjälp redan på förmedlingen för att på så sätt kunna bedöma sina förutsättningar för olika jobb. Inte minst gäller det medverkan av arbetspsykolog.

Försök med psykologmedverkan på arbetsförmedlingen har redan prövats i olika delar av landet. Det har skett dels i några fall genom att psykologer anställts direkt av förmedlingen, dels genom att arbetspsykologer från fristående institut engagerats. Här håller alltså en klar förändring i metodiken på att ske så att de arbetspsykologiska anlagsundersökningarna mer och mer kommit att kompletteras med stödjande rådgivning.

Sysselsättningsutredningen har bl. a. i uppdrag att föreslå hur arbetsmarknadspolitiken skall utformas för att bäst kunna hjälpa de arbetshandikappade på arbetsmarknaden. Den utredningen får nu också i uppdrag att komma med förslag till organisation av den yrkesinriktade rehabiliteringen och den arbetspsykologiska servicen samt hur forskning och metodutveckling inom den yrkesinriktade rehabiliteringen skall organiseras. Utredningen väntas komma med ett förslag under våren nästa år. En särskild organisationskommitté får sedan i uppgift att utforma förslag till hur det praktiska genomförandet av den nya organisationen

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

för yrkesinriktad rehabilitering skall ske.

Det är nödvändigt att de kommande förändringarna både inom den yrkesinriktade rehabiliteringen och inom det skyddade arbetet genomförs i nära samråd med berörd personal och deras organisationer. Det är också viktigt att alla som berörs får korrekta uppgifter om och möjligheter att aktivt delta i utformningen av den nya organisationen på alla nivåer. Vårt departement har i MBL-förhandlingar i statens avtalsråd förbundit sig att till alla arbetstagare som berörs av förändringarna ge ut en broschyr för information. Det skall vi göra tillsammans med facket, kommunförbunden, AMS och andra. Vi kommer också att genomföra ett tiotal regionala konferenser för att informera alla berörda fackliga förtroendemän, landsting, kommuner och handikapporganisationer om den här reformen.

Herr talman! Det vi i dag skall besluta om är för tusentals människor ett stort framsteg. Arbeta åt alla – jag upprepar det – måste vara det övergripande målet för svensk sysselsättningspolitik. Det målet får inte utesluta de mest utsatta grupperna i vårt samhälle. Tvärtom har vi ett stort ansvar att här göra särskilda insatser för att stödja de människor som har speciellt svårt att få ett jobb. Skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering är då viktiga inslag. Att vi i riksdagen i stort sett är överens om mål och medel för en sådan politik är ännu ett tecken på den värdegemenskap som bär upp det mesta av vår arbetsmarknadspolitik. Det är en god grund när dagens reform skall omsättas i verkligheten.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern har gjort en bred teckning av propositionens innehåll och målsättning, och jag skall inte upprepa vad han har sagt. Vi är i stort sett överens, även i fråga om det organisationsarbete som nu förestår.

Hur organisationskommittén skall arbeta har Per Ahlmark talat om. Låt mig bara säga att det organisationsarbetet blir omfattande, att det behövs information och att alla berörda parter verkligen måste ha möjlighet att delta. Jag vill i sammanhanget göra några anmärkningar och kommentarer i marginalen.

I samband med den allmänna motionstiden under riksmötet 1976/77 föreslog socialdemokraterna i motion nr 543 att riksdagen skulle fatta ett principbeslut om organisationen av skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Vi sammanfattade våra förslag i fem punkter:

1. Man skulle flytta över huvudmannaskapet till regionala stiftelser.
2. En central stiftelse skulle inrättas.
3. Finansieringen skulle ske genom allmän arbetsgivaravgift.
4. En organisationskommitté skulle tillsättas med uppgift att i detalj förbereda övergången till nytt huvudmannaskap och klara av de nödvändiga förhandlingarna.
5. Denna kommitté skulle få i uppdrag att överarbeta de organisatoriska frågorna för den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Utskottets borgerliga majoritet beslöt vid två tillfällen under vårsessionen att skjuta på behandlingen av motionen, beroende bl. a. på att arbetsmarknadsministern vid två tillfällen lovat att en proposition skulle komma senast i maj 1977. Tyvärr kunde man inte enas i kanslihuset om hur propositionen skulle utformas, utan det drog ut på tiden. Först i slutet av oktober låg propositionen på riksdagens bord. Personligen tror jag inte att detta berodde på arbetsmarknadsdepartementet. Det var andra krafter i regeringen som hindrade den snabba behandling som hade behövts i den här frågan.

Uppskovet leder till att organisationen blir ett år försenad, till förfång för dem som arbetar inom den industriella verksamheten och för de kommuner och landsting som har de högsta kostnaderna för denna verksamhet. Kommunernas kostnader speglas i motionen 1977/78:44 av Elvy Nilsson m. fl. som kräver att kommunerna skall kompenseras för fördröjningen. Jag förstår motionärernas uppfattning, men själva kompensationsfrågan får vi ta upp i samband med behandlingen av budgetpropositionen.

Herr talman! Jag har velat teckna denna bild av hur frågan behandlats här i riksdagen. Oenigheten inom regeringen har lett till en fördröjning som drabbar, precis som arbetsmarknadsministern har sagt, dels de svagaste grupperna i samhället – det är dem den här propositionen skall ta hänsyn till – dels de svagaste kommunernas ekonomi.

Låt mig slå fast att socialdemokraterna anser att rätten till arbete skall omfatta alla grupper i vårt samhälle, vilket jag också framhöll i den arbetsmarknadspolitiska debatten. Om man har denna uppfattning skall de samhällsverkstäder som ordnar jobb åt dem som blir utslagna från den övriga arbetsmarknaden ses som en del av hela vårt näringsliv. Enligt vad som framkom vid en konferens om de nordiska ländernas skyddade verkstäder anser man i Danmark att en skyddad verkstad är en social inrättning. Det synsättet kan vi aldrig acceptera, och detta har också understrukits i propositionen. De som arbetar i verkstäder som vi i dag kallar skyddade skall ses som en arbetskraftsresurs och icke som en reserv.

De ungdomar som i dag blir utslagna från den vanliga arbetsmarknaden blir i många fall förtidspensionärer. Det är ett förhållande som vi måste ändra på. Jag ser också propositionen som ett led i denna strävan, dels när det gäller de skyddade arbetsplatserna, dels genom den yrkesorienterade rehabiliteringen. Genom ett enhetligt huvudmannaskap kan vi få en effektivare organisation och även en jämnare utbyggnad av verksamheten i olika delar av landet. De stora regionala skillnader som nu finns är oförenliga med kravet på allas rätt till arbete. Dessutom skall ju nu de skyddade verkstäderna, kontorsarbetscentralerna, industriellt beredskapsarbete och hemarbete sammanföras till en enhetlig organisation – när det gäller hemarbete och industriellt beredskapsarbete dock med några undantag. På det sättet kan också den enskilda människans ställning förstärkas inom organisationen. Flera kan erbjudas arbete.

När man ser på den regionala utbyggnaden av verkstäderna får man

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

ibland en känsla av att man i vissa kommuner och landsting har den uppfattningen att det är lättare för en handikappad att gå arbetslös än det är för en annan arbetstagarare. Jag anser att det är tvärtom. Arbetet stärker självförtroendet, och i många fall är det just vad de psykiskt och socialt handikappade behöver. Därför måste målsättningen vara att i hela vårt land skapa förutsättningar för att alla kan få ett arbete.

Utskottets betänkande är i allt väsentligt enigt. Detta beror på att propositionen i stort följer de förslag som organisationskommittén för skyddat arbete (OSA-kommittén) lade fram och som har följts upp i den socialdemokratiska partimotionen 543. Detta torde ha framgått av vad jag inledningsvis framhöll. Men genom att ikraftträdandet uppskjuts ett år tar vi inte nu ställning till finansieringen. Den frågan får vi återkomma till i samband med anslagen för budgetåret 1979/80.

Låt mig också säga att vi från socialdemokratiskt håll verkligen vill understryka att någon ytterligare fördröjning inte får ske, utan att organisationskommittén skall få klara direktiv och tillräckliga resurser, så att kommittén kan framlägga sina förslag i god tid för slutlig behandling och ett ikraftträdande den 1 januari 1980.

Vi har fogat en reservation till utskottets betänkande. Den gäller styrelsens sammansättning. Jag har redan sagt att de anställdas självförtroende bör stärkas. Det talade också Per Ahlmark om. Och vi anser att ett led i den strävan är att de anställda vid dessa verkstäder får samma rättigheter att delta i verksamhetens planering, utbyggnad och inriktning som deras arbetskamrater i den övriga industrin. Därför är utskottsmajoritetens och propositionens förslag, att de anställda endast skall ha adjungerade ledamöter i styrelsen, ett steg tillbaka i den utveckling som i övrigt äger rum i vårt samhälle. Vi anser och föreslår i vår reservation att de anställda skall ha rätt att direkt utse två representanter i styrelsen. Detta är i enlighet med förslaget som OSA-kommittén lade fram. Och vi anser att detta kan göras utan att styrelsen behöver utökas. Om det är något som man kan vara tveksam inför, så är det den stora styrelsen. OSA-kommittén föreslog mellan sju och elva ledamöter; nu bestämmer man antalet till tolv, varav Kommunförbundet, TCO- och LO-distrikten samt näringslivet skall föreslå en vardera, som sedan skall väljas av landstinget. En skall utses av regeringen.

Nu säger utskottsmajoriteten att det förhållandet att LO- och TCO-distrikten skall nominera var sin representant är ett motiv för att inte de anställda skall vara representerade direkt i styrelsen. Detta anser jag vara ett ihåligt och dåligt argument. Och jag ber att de som här talar för utskottet ger mig en upplysning om vad det finns för nämnder eller styrelser här i landet, där de anställda inte är representerade även om det utses representanter för centrala fackliga eller regionala organ.

Till slut, herr talman, några ord om samhällets ansvar för att skaffa arbete åt alla.

Enligt referat i det senaste numret av tidskriften Arbetsmarknaden och LO-tidningen har sysselsättningsutredningen genomfört en försöks-

verksamhet vid AB Volvos anläggningar i Torslanda och Skövde.

Undersökningen visar att nästan var fjärde anställd är arbetshandikappad eller har svårigheter att klara arbetet. Av undersökningen framgår också att 65 % lider av fysiska besvär – hjärt-, kärl- och ryggsjukdomar. Ofta har besvären uppstått av tungt och ensidigt arbete. 25–30 % har psykiska besvär, medan 6 % lider av sociala svårigheter.

Dessa siffror stämmer till eftertanke. Har vi i dag sådant jäkt och en sådan stress på arbetsmarknaden att nära 25 % av de anställda riskerar att bli utslagna, därför att de inte orkar med sina arbeten? Detta innebär stora problem för samhället i framtiden, problem som vi måste lösa. Arbetsplatserna måste anpassas till människan, inte bara tekniskt utan även när det gäller den psykiska arbetsmiljön. Målet måste ju vara, som Per Ahlmark sade, att de skyddade verkstäderna skall ingå i den vanliga arbetsmarknaden. Vi måste satsa på att alla människor skall få arbete och möjligheter att klara sin utkomst.

Försöksverksamheten visar också att det är lönsamt för såväl företagen som samhället att satsa på den här verksamheten. Jag vet inte hur man kommit fram till de siffror jag nämnde, men de visar ju att anpassningsgrupperna med läkare, med tekniska förändringar o. d. har lett till en vinst för företaget på 40 000 kr. och för samhället på 800 000 kr. Detta visar också, som jag redan sagt, att alla människor är en arbetskraftsresurs, som vi bör ta till vara. Den yrkesinriktade rehabiliteringen är därför en viktig del av arbetet på att skapa möjligheter för alla som känner sig utslagna – och som kanske ibland väljer att inte försöka igen – att på nytt återvinna sitt genom den hårda stressen ofta förlorade självförtroende, så att de kan återgå till arbete.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen och i övrigt till arbetsmarknadsutskottets hemställan.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Ni har, arbetsmarknadsminister Ahlmark, en eminent förmåga att måla i verkligt ljusa färger när läget är mörkt. Frågan är om ni tänker bedra er själv eller om ni anser det vara er uppgift att lugna de många människor i vårt land som är eller känner sig utslagna.

Det finns inget A- och B-lag, säger herr Ahlmark, men fråga människorna! Jag har själv stått på ett verkstadsgolv och vet vad det vill säga att vara utslagen, att inte ha en sysselsättning. Men dessa människor har tydligen Ahlmark ingen som helst kontakt med. Han talar i slutna rum, och därför kunde hans tal inte bli något annat än det han höll här hos oss.

Arbetsmarknadsministern var mångordig och yvig när han talade om de omfattande insatser för arbetshandikappade som han leder i sitt departement. Han konstaterade att det förslag som nu behandlas kanske är det hittills viktigaste på området. Det ger ett ganska bra mått på intensiteten i regeringens arbete på att tillförsäkra de arbetshandikappade

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

rätt till arbete när arbetsmarknadsministern utnämner en renodlad organisatorisk förändring, som såvitt vi kan se inte kommer att ge ett enda nytt arbete, till det viktigaste beslut som har fattats på detta område. Jag vet inte om det anses överdrivet att anföra det gamla ordspråket om att tomma tunnor skramlar mest, men det är väl sällan som det har passat in så bra som på arbetsmarknadsministern här i dag.

Herr Ahlmark drar sig inte för att komma med direkt felaktiga uppgifter, trots att han måste vara i besittning av information som talar i annan riktning. Han säger att ständigt allt fler arbetshandikappade bereds arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Detta är ju inte sant, herr Ahlmark. Det förhåller sig tvärtom så att ständigt allt färre arbetshandikappade får jobb på den öppna marknaden. Den statistik som fördes bara för några år sedan visade en sjunkande tendens när det gällde antalet placerade på den öppna arbetsmarknaden. Nu har man, om jag är riktigt underrättad, slutat att föra den statistiken.

Men det finns inget som talar för att det skulle ha skett någon förändring till det bättre, snarare tvärtom med tanke på den rådande lågkonjunkturen. Det är således nödvändigt att vidta helt andra åtgärder för att tillsäkra de arbetshandikappade rätten till arbete. Det kan ske endast genom en omorganisation av huvudmannskapet för den skyddade verksamheten. Vänsterpartiet kommunisterna har lagt fram ett förslag som tar hänsyn till utvecklingstendenserna inom arbetslivet och ställer de förslag som är nödvändiga för att säkra rätten till arbete. I det sammanhanget räcker varken eleganta eller generösa deklarationer eller hurtfriska önskningsor om lycka till – de ger ändå inga jobb, herr arbetsmarknadsminister. För det fordras konkreta politiska åtgärder, herr Ahlmark, och ingenting annat.

Under en följd av år har vänsterpartiet kommunisterna i riksdagen väckt motioner om de handikappades villkor. I detta sammanhang har vi ställt förslaget att samhället vidtar åtgärder för att garantera de arbetshandikappade meningsfullt arbete. Vpk menar att den diskriminering måste brytas som i dag finns på arbetsmarknaden. Det kan inte längre få förekomma – rent mänskligt sett – att de som inte kan få arbete på den öppna marknaden placeras på den s. k. B-marknaden eller mot sin vilja tvingas att godkänna en förtidspensionering.

Hur mycket herr Ahlmark än säger att han inte vill godkänna att det finns olika arbetsmarknader för människorna här i landet, vet folk ändå att det är på det sättet. Gå ut och fråga folk hur det ligger till! Det är inte så liten skillnad mellan att stå på en skyddad verkstad och att vara ute i den öppna produktionen. Den skyddade verksamheten har utvecklats till en andra rangens arbetsmarknad, som endast i marginell utsträckning tillgodoser de arbetshandikappades rättmätiga krav på meningsfullt arbete.

Denna utslagning från arbetsmarknaden är ständigt ökande. Antalet förtidspensionerade är alarmerande, då denna siffra ständigt ökar och nu är uppe i betydligt över 200 000 människor. Antalet personer som

är utslagna från arbetsmarknaden och som befinner sig i skyddat arbete, beredskapsarbete, arkivarbete och arbetsmarknadsutbildning är betydligt över 100 000. Alla dessa människor, herr Ahlmark, som är utslagna från arbetsmarknaden eller aldrig kommit in där, men som vill ha sysselsättning, kan i dag räknas i betydligt över 300 000 personer. Men de räknas inte in i den allmänna arbetslöshetsstatistiken, som på detta sätt friseras till att vara något helt annat än den i verkligheten är. De "bättre" siffrorna, som man med detta tillvägagångssätt får fram, kan möjligen lugna arbetsmarknadsministern, dock inte de direkt drabbade – de från arbetsmarknaden utslagna.

Även om arbetsförmedlingarna har en arbetsvårdande verksamhet kan de inte bryta den uppåtgående trend som gäller utslagningen.

Vad man i detta sammanhang först måste klara ut är vad som är den avgörande orsaken till utslagningen på arbetsmarknaden. Om detta nämnde arbetsmarknadsministern inte ett ord. Vänsterpartiet kommunisterna har förklarat, och den uppfattningen håller vi fast vid, att det är kapitalets ständiga strävan att utvinna mer och mer arbetsresultat av varje anställd som är den avgörande orsaken till utslagningen på arbetsmarknaden.

Det gäller framför allt de som inte är tillräckligt effektiva eller anpassningsbara i arbetet enligt kapitalets synpunkt, som inte är lönsamma, och de blir allt fler. För dem finns det inte längre arbete på arbetsmarknaden. De slås helt enkelt ut. Detta är verkligheten. Det är också den verklighet som måste vara utgångspunkten för de åtgärder som måste till om rätten till arbete skall tryggas för de arbetshandikappade.

"Arbete åt alla" förekom i herr Ahlmarks tal gång på gång, och det är samtliga partier här i riksdagen anhängare av. Men om detta vore sanning skulle ju även de människor som är arbetshandikappade eller förtidspensionerade ha rätten till ett meningsfullt arbete då de önskar detta. Men så är inte förhållandet. Verkligheten är helt annorlunda. Det hjälper inte, är i varje fall långt ifrån tillräckligt, att skapa olika ersättningsformer för arbete på den s. k. öppna marknaden. Vad som måste till är helt nya arbetstillfällen.

Då utslagningen på arbetsmarknaden är orsakad av kapitalets vinstbegär, måste samhället träda till och den skyddade verksamheten förvandlas från en B-arbetsmarknad till en integrerad del av den statliga företagsamheten. Det är vår bestämda uppfattning, och därom har vi också motionerat.

Vpk:s förslag går således avsevärt längre än till att gälla bara en omorganisation eller en förändring av huvudmannaskapet för den skyddade verksamhet som redan finns. Vänsterpartiet kommunisterna menar att det måste handla om en ny organisation med en helt annan inriktning – en organisation, som skall trygga vars och ens rätt till meningsfullt arbete, oavsett handikapp, och det kommer denna organisation, i varje fall i sitt inledningsskede, icke att kunna göra.

Den nya företagsorganisation, som vpk föreslår i motionen

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

1976/77:905, måste enligt motionen fylla två målsättningar – dels vara meningsfull och därmed ha en för samhället värdefull produktion, dels ge arbete åt människor med olika handikapp. Detta ställer stora krav på mångsidigheten hos produktionen då det gäller både produkter och produktionsprocesser.

För att komma bort ifrån den segregering som innebär att ha en arbetsmarknad för handikappade och en för icke handikappade bör enligt vårt förmenande även icke handikappad arbetskraft anställas. Detta gäller även från en rad andra synpunkter. Det bör i detta sammanhang också påpekas att vpk:s uppfattning är att handikappade och icke handikappade måste anställas på lika villkor, vilket bl. a. innebär att lönerna måste anpassas till den öppna marknaden.

I motion 905, som väckts under den allmänna motionstiden i år, gäller förslaget en företagsorganisation under statligt huvudmannaskap, förlagsvis som en del av AB Statsföretag.

Den enligt motionen föreslagna företagsorganisationen är tänkt att byggas upp som ett eller flera huvudföretag, med produktionsavdelningar i olika delar av landet.

I anslutning till propositionen 1977/78:30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. har vänsterpartiet kommunisterna väckt motionen nr 56. I stora delar är vpk inte överens med arbetsmarknadsministern om förslagen i propositionen. Ett godkännande av propositionen skulle nämligen innebära ett godkännande av nuvarande inriktning av det skyddade arbetet och ett godkännande av fortsatt mycket hög arbetslöshet bland de arbetshandikappade.

Det konkreta förslaget i propositionen till omorganisation betyder att den nuvarande inriktningen av skyddat arbete låses fast under lång tid. Vpk finner detta oacceptabelt.

Vpk yrkar således avslag på propositionen i den del den gäller det skyddade arbetet. Vi anser nämligen att frågan om huvudmannaskapet och dess organisation måste anpassas efter formerna och inriktningen av det skyddade arbetet. Nuvarande förhållanden är vi inte överens om.

Arbetsmarknadsutskottet säger i sitt utlåtande över de två motionerna från vpk att utskottet inte delar motionärernas negativa inställning till den nuvarande arbetsvårdsverksamheten. Till detta skulle kunna anföras att vpk under alla år som partiet motionerat i denna fråga hyst och hyser samma uppfattning som de flesta som hamnat i arbetsvården. Detta är ju människor som av kapitalet inte ansetts vara tillräckligt profitgivande och som därför slussats ut från arbetsmarknaden. De har stämplat som inte fullvärdig arbetskraft.

Med den inriktning på verksamheten som vpk föreslagit i sina motioner skulle det arbete det här är fråga om få en annan status. Att tillsätta en central stiftelse, som under sig har regionala stiftelser, men i övrigt arbeta efter gamla normer löser inte de problem det här är fråga om.

Vidare säger utskottet: "Ett avslag på propositionen, som motionärerna begär, skulle fördröja den planerade reformverksamheten, vilket inte kan

vara till fördel för de arbetshandikappade.”

Här inställer sig osökt frågan: Varför har då regeringen dröjt så länge med propositionen? Det nyss citerade stycket är ju närmast en kritik mot den sittande regeringens handlande, eller brist på handlande, om man så vill. Det av den socialdemokratiska gruppen i arbetsmarknadsutskottet avgivna särskilda yttrandet hänvisar bl. a. till att den utredning som ligger till grund för den aktuella propositionen lämnade sitt betänkande redan i september 1975. Men någon start blir det enligt regeringens propositionsförslag inte förrän i januari 1980! Då kan man ju fråga sig: Vad är det för mening med arbetsmarknadsutskottets betänkande i det här fallet?

Herr talman! Med hänvisning till vad som här anförts om vpk:s uppfattning om propositionen vad gäller ändrat huvudmannaskap för skyddat arbete yrkar jag bifall till motionerna 1976/77:905 och 1977/78:56 från vänsterpartiet kommunisterna.

ROLF WIRTÉN (fp):

Herr talman! Sysselsättning åt alla är ett mål som de flesta sluter upp kring, det har vi hört av de anföranden som har hållits i den här frågan. Men vi är också medvetna om att det är ett svåruppnåeligt mål. Särskilt utmanande kan det låta i handikappades öron. Handikappade möter många, och för den enskilde ofta upplevda som oöverkomliga, hinder. För de grupperna har samhället alldeles speciellt ansvar. Senare års arbetsförberedande och skyddade verksamheter samt olika former av yrkesrehabilitering visar att många tidigare stängda dörrar – ofta med flerdubbla lås – går att öppna.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 16 handlar just om hur vi med gemensamma ansträngningar skall lyckas öppna ändå fler dörrar. Det är ett mångårigt utredningsarbete som föregått dagens riksdagsbeslut och som i första hand tar sikte på de organisatoriska frågorna. Under det skyddade arbetets och yrkesrehabiliteringens framväxtår har skilda huvudmän känt sitt ansvar och tagit värdefulla initiativ av olika slag. De har drivit på och givit olika erfarenheter som varit till stort gagn för verksamheten i sin helhet. Tiden är nu inne att försöka rationalisera en litet vildvuxen organisation. Verksamheten har utvecklats kraftigt under senare år. I slutet av 1976 sysselsattes ca 22 000 personer vid särskilda verkstäder, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbeten. Arbetsmarknadsministern föreslår i enlighet med utredningen att länsregionala stiftelser bildas och tar över ansvaret för den här verksamheten. Stiftare skall vara stat och landsting, som vi tidigare har hört. Nuvarande tillgångar skall utgöra basen för verksamheten. Men det kräver en ganska lång förhandlingsperiod för att samordna nuvarande aktiviteter med i huvudsak landsting och kommuner som huvudmän. Departementschefen räknar med att ikraftträdandet kan ske tidigast den 1 januari 1980.

Nu kritiserar socialdemokraterna regeringen för att ha fördröjt refor-

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

men, som vi hörde av Bengt Fagerlunds inlägg här alldeles nyss. Man menar att stiftelserna skulle ha startat i januari 1979, således ett år tidigare. Det kan man ju säga. Men faktum är att sedan regeringsskiftet i oktober 1976 har den nya regeringen arbetat intensivt på att få fram den här propositionen. Viktigast är ju, Bengt Fagerlund, att få ett genomarbetat och bra förslag innan det föreläggs riksdagen. Det målet har nåtts då uppslutningen är, med undantag för vpk, så gott som total. Det är endast en detalj där socialdemokraterna har en avvikande mening. Bengt Fagerlund har talat om det, och det gäller stiftelsestyrelsens sammansättning. Jag skall återkomma till det senare. Vi skall också komma ihåg att nuvarande verksamhet fortsätter som hittills. Handikappade som har sin sysselsättning i de olika verksamhetsformerna är således inte beroende av när de föreslagna stiftelserna tar över huvudmannaskapet.

Det kan också, herr talman, med anledning av vad Bengt Fagerlund sade finnas skäl att erinra om den frågedebatt som ägde rum här i kammaren den 17 mars i år mellan arbetsmarknadsministern Ahlmark och LO:s ordförande Gunnar Nilsson. Då meddelade statsrådet Ahlmark när den här propositionen kunde väntas. Han uppgav att den skulle komma i slutet av maj, med riksdagsbehandling under hösten 1977. Nu blev det inte riktigt så – propositionen kom senare, men riksdagsbehandlingen sker nu i alla fall under hösten 1977.

Arbetsmarknadsministern har redan ingående svarat på den viktiga frågan om vad de kommande stiftelserna skall göra, vad de skall ha för uppgifter. Därför finner jag anledning att fatta mig mycket kort. Jag vill bara slå fast några principer som skall vara vägledande för den fortsatta verksamheten i de skyddade verkstäderna osv.

1. Som jag sade inledningsvis gäller sysselsättning åt alla också de handikappade. Arbetet har samma egenvärde för dem som för alla andra i yrkesverksam ålder. Av detta följer att skyddat arbete främst skall ses som en *arbetsmarknadspolitisk åtgärd* i syfte att värna om de arbetshandikappades rätt till avlönat arbete.

2. För att den handikappade skall ha en ärlig chans att komma till ett arbete måste handikappet vägas upp med hjälp av olika åtgärder. Utan aktiva insatser från samhällets sida skulle den handikappade inte klara konkurrensen om arbetsplatserna. Det är så begreppet "skyddat arbete" skall förstås. Arbetsplatsen skall med andra ord anpassas till den arbetshandikappades förutsättningar.

3. I den skyddade verksamheten produceras angelägna varor och tjänster. Vi bör därför hjälpas åt att slå fast att den här produktionen är en tillgång i vårt lands gemensamma näringsliv. Den bidrar liksom annan produktion till utvecklingen av vårt västånd.

4. Ambitionen skall vara att få med allt fler handikappade i produktionen. De har alla rätten att få uppleva att de är med i landets totala arbetskraftsresurs. Därför sätts inga nedre gränser där samhället säger att längre än så här är det inte meningsfullt att gå. Ett arbete kan ha mycket stort värde för den enskilde och för hans möjligheter till ett

aktivt samhällsliv även om den faktiska arbetsförmågan är ringa.

5. I tider som de vi nu upplever är det angeläget att slå fast att skyddat arbete inte skall komma i fråga för personer som är arbetslösa av i huvudsak renodlade arbetsmarknadsskäl.

6. Ett mål för den skyddade verksamheten är att bedriva arbetet så, att det efter en tid visar sig vara möjligt för den handikappade att ta steget över till ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. Med arbets-
träning och tekniska hjälpmedel kan ofta en sådan övergång bli en realitet.

Som tidigare nämnts föreslås den skyddade verksamheten tas över och drivas av regionala stiftelser. Departementschefen föreslår att styrelsen för stiftelsen skall bestå av tolv personer. Styrelsen kommer genom föreslagen sammansättning inom sig rymma personer med olika kompetens- och erfarenhetsområden.

Den enda reservation som avgivits till utskottsbetänkandet tar upp just det som utskottets vice ordförande har redovisat. Socialdemokraterna vill att de två fackliga företrädare för personalen, som i propositionen föreslås adjungeras, i stället skall vara fullvärdiga ledamöter av styrelsen. Detta skall ske på bekostnad av att styrelsen minskas med två av de landstingsvalda ledamöterna.

Utskottsmajoriteten har tillstyrkt propositionen. Vi gör det med den motiveringen att de anställda har en stark representation med regeringsförslaget. Av de elva ledamöter landstinget skall utse – regeringen utser den tolfte, tillika vice ordförande i styrelsen – nominerar LO och TCO en vardera. Därutöver adjungeras två representanter för den direkt berörda personalen. Löntagarsidan har således två ordinarie platser plus två adjungerade. Detta kan rimligen inte betraktas som någon försämrad löntagarrepresentation.

Vänsterpartiet kommunisterna har en mycket kritisk hållning till den hittills bedrivna arbetsvårdsverksamheten. Det framgick också av Gustav Lorentzons inlägg alldeles nyss. Han fullföljde, tycker jag, inlägg av den typ jag hört honom göra många gånger tidigare här i kammaren och som går ut på att döma ut det regeringsförslag som föreligger. Det gjorde han nu med ungefär samma tonfall som under den tidigare regeringens tid. I det avscendet får man väl säga att Gustav Lorentzon fullföljer sin verksamhet här i kammaren.

Det som var mera anmärkningsvärt var att Gustav Lorentzon plötsligt sade att de som är under arbetsmarknadsutbildning var utslagna. Det är en rätt sensationell upplysning som Gustav Lorentzon ger med detta. Om det var allvar i de orden måste vi fråga oss om man från vpk:s sida är beredd att riva ned det mesta av den arbetsmarknadspolitik som vi i stor enighet har byggt upp här i Sverige. Menar verkligen Gustav Lorentzon att de som är i arbetsmarknadsutbildning är utslagna? I en situation med en mycket snabbt föränderlig arbetsmarknad är det ett helt orimligt påstående. Gustav Lorentzon borde inse att det är nödvändigt med omskolning och andra arbetsmarknadsutbildningsåtgärder, som är väl kända. Man kan inte säga att de här människorna är utslagna

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

därför att de går i sådan utbildning. De skall i stället ha sin chans i en framtid inom nya sektorer av vår arbetsmarknad. Det är målet för den aktiviteten och det skulle, som jag sade, vara högst anmärkningsvärt om vpk vill ta avstånd från det.

Nu vill vpk, som Gustav Lorentzon sade, ha en helt annan inriktning när det gäller den skyddade verksamheten. Det är då, enligt denna uppfattning, AB Statsföretag som skall vara den stora frälsarkransen – man kanske kan formulera det så. I utskottet har vi inte varit speciellt trakterade av det förslaget och avstyrkt det i enighet. Det förefaller f. n. onekligen som om Statsföretag har mer än nog med att klara av sina egna problem. Vi menar i utskottet att den hittillsvarande verksamheten i många avseenden har varit framgångsrik och är väl värd att bygga vidare på. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet, vilket innebär avslag på vpk-motionerna och på den reservation som vice ordföranden yrkade bifall till.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att ni inte skall försöka komma ifrån att den här fördröjningen beror på oenighet inom regeringen. Jag vet att propositionen var långt framme hösten 1976 – och att principerna är desamma som den socialdemokratiska regeringen föreslog visar den nära anknytning som propositionen har till den motion som vi avgav i januari 1977.

Fördröjningen beror på oenighet inom regeringen. Man har haft att övervinna ett motstånd från vissa regeringskollegers sida. Det är bara att konstatera att denna fördröjning gör att förslaget läggs fram ett år senare än nödvändigt.

Vår reservation bygger på en uppfattning att de som är direkt anställda också skall vara med i styrelsen. Dessa, som skall väljas på förslag av TCO och LO, skall representera hela den fackliga sektorn inom regionen liksom den som väljs från näringslivet skall göra det. – Jag tror att det finns en skiljelinje mellan olika uppfattningar om vilka som skall vara representerade. Det framgår kanske av motionen 1977/78:69 av Bengt Kindbom, där han skriver: "Ett dylikt parlamentariskt organ måste stå obundet av de skilda organisationernas krav och önskemål. Vid exempelvis val av styrelser för regionala stiftelser av skilda slag bör landstinget fritt och obundet i proportionella val utse ledamöterna."

Detta visar att det här finns en skillnad i uppfattning. Jag beklagar att man inte kommit fram till det resultatet – vilket jag ett tag trodde var möjligt – att även de anställda skulle ha direkt representation. Jag anser att det också hade varit en vinst för själva verksamheten. Jag tycker att en styrelse på 16 personer med 4 adjungerade ledamöter är för stor i detta sammanhang. Det räcker med 14. Får landstinget välja 5 av dessa personer utan att behöva ta något som helst ekonomiskt ansvar tycker jag att man har tillfredsställt alla vettiga krav på regionalt inflytande.

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Wirténs kritik mot vpk och mot mitt anförande här måste jag karakterisera som mycket lam.

Rolf Wirtén frågade om vi är motståndare till arbetsmarknadsutbildningen. Rolf Wirtén vet mycket väl att vi är stora anhängare av all utbildning som kan tjäna arbetarna och folket. Vad vi vänder oss mot är att denna utbildning inte ger arbete åt dem som deltagit i utbildningen, unga lika litet som äldre. Därför blir det utslaget folk som i stor utsträckning går på AMU. Jag skall gärna ge Rolf Wirtén adresser till personer som gått både tre och fyra gånger på arbetsmarknadsutbildning men inte fått något arbete.

Jag vill i detta sammanhang gärna hänvisa till det program från AMU-centret i Kramfors som visades i TV för kort tid sedan. De som intervjuades intygade att de varit på utbildning inte bara en gång utan flera gånger och inte fått någon sysselsättning efteråt. En av de intervjuade sade: Skall det fortsätta så här får vi säkerligen guldklocka på AMU.

Har allt detta gått herr Wirtén helt förbi?

ROLF WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte så mycket att replikera på.

Först ett par ord till utskottets vice ordförande.

När det gäller talet om fördröjning av den här frågan vill jag bara slå fast att riksdagsbehandlingen sker här i höst så som sades redan i början av detta år. Det har således inte skett någon försening av själva behandlingen i riksdagen. Därmed kommer den föreslagna inriktningen av den skyddade verksamheten att kunna träda i kraft från januari 1980.

Bengt Fagerlund försöker göra gällande att man skulle kunna ha startat ett år tidigare om man fått fram en proposition under våren 1977. Det får stå för honom. Det mycket omfattande detaljarbete som måste följa på principbeslutet här i dag hade ändå krävt den tid som här har angivits.

När det gäller styrelsens sammansättning vill jag säga att Bengt Kindbom väckt en motion där han föreslår en proportionalitet för de landstingsvaldas del. Det har utskottsmajoriteten ansett vara värt att låta den utredning som arbetar med dessa frågor ta upp till beredning. Vi får se vad den kommer till för slutligt förslag. Det kan vara rimligt att ha en proportionalitet när det gäller de landstingsvalda ledamöterna i stiftelsens styrelse.

Jag vill nu bara notera att vpk ändå sluter upp kring arbetsmarknadsutbildningen och således inte anser att de över 100 000 personer som Gustav Lorentzon nämnde i sitt första anförande är utslagna på det brutala sätt som han då angav. Problemet, menar Gustav Lorentzon, är att de när de genomgått denna arbetsmarknadsutbildning har svårigheter att få arbete anvisat på den öppna marknaden.

Det är naturligtvis riktigt att det på en kärv arbetsmarknad sådan som den vi upplever denna vinter är svårt att placera såväl dem som går ut från arbetsmarknadsutbildning som dem som går ut från den ordinarie

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

utbildningen i gymnasieskolan – det vet Gustav Lorentzon lika bra som jag. Men det centrala är att vi då det är dålig efterfrågan på arbetsmarknaden försöker utnyttja tiden så att de som inte har ett arbete genom utbildning blir bättre skickade att gå ut på arbetsmarknaden när efterfrågan återigen stiger. Med detta har Gustav Lorentzon gjort en mycket betydande reträtt från sitt första anförande.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Denna proposition är nästan identisk med vår motion 543, som vi väckte vid årets början. Om vi vid första tillfälle fattat principbeslut om denna, Rolf Wirtén, hade den nya organisationen kunnat träda i kraft den 1 januari 1979. Vi hade då haft ungefär lika lång tid för själva organisationsarbetet som vi har nu.

I mitt första anförande ställde jag en fråga när det gällde styrelse-representationen: Var har man en sådan uppbyggnad av styrelsen att de anställda inte blir representerade därför att även TCO och LO har representanter i styrelsen? Den har jag inte fått något svar på.

Sedan blev jag verkligen förundrad över Rolf Wirténs tolkning av Bengt Kindboms motion. Han sade att där står att landstingets representanter skall utses proportionellt. Landstinget skall utse elva ledamöter. Menar då Rolf Wirtén att inte LO och TCO, Kommunförbundet och näringslivet skall ha rätt att föreslå representanter utan att alla elva skall utses proportionellt? Så har man gjort i länsstyrelsen, med påföljd att vissa grupper inte längre är representerade där. I diskussionen kring länsdemokratin har man menat att vissa grupper inte skall vara representerade. Är det också utskottets mening? Är det utskottets tolkning av det jag tidigare läste upp? I Bengt Kindboms motion finns icke ett ord om att denna ordning skall gälla representanterna utan för dem som organisationerna föreslår. Läs inte in något annat än vad som står i Bengt Kindboms motion! Han har i sin motion med alla elva, och tydligen är Rolf Wirtén inne på samma linje.

GUSTAV LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirtén har en underlig debatteknik. Först anklagar han mig och vpk att vi inte är anhängare av arbetsmarknadsutbildning. Jag förklarar att det är vi, varefter han säger att det är en väsentlig reträtt att jag erkänner detta.

Vilket parti har i riksdagen år efter år motionerat om bättre förhållanden för AMU-eleverna? Det är vänsterpartiet kommunisterna. Folkpartiet har alltid varit med om att avslå de motionerna. Wirtén talar i nattmössan. Hans påståenden har ingenting alls med verkligheten att göra.

Jag skulle i detta sammanhang vilja ta upp den skyddade verksamheten och regeringens inställning till den. Här spelar man nämligen teater – såväl Rolf Wirtén som Per Ahlmark, som nyss var här. Man försöker göra gällande att man ömmar för de människor som är utslagna från arbetsmarknaden och har hamnat på en skyddad verkstad. Dessa män-

niskor känner sig inte bara utslagna, utan de befinner sig under verkligt stark psykisk press. De arbetar i dessa skyddade verkstäder under förhållanden som säkerligen i många fall inte skulle godkännas på den fria arbetsmarknaden. I den skyddade verkstaden i Kramfors t. ex. är arbetsmiljön under all kritik. Metallindustriarbetareförbundets avdelning har gång på gång påtalat de svåra arbetsförhållandena vid denna arbetsplats utan att några egentliga förbättringar har gjorts. Nu skall denna skyddade verkstad flyttas till andra lokaler, men dessförinnan måste omfattande arbeten utföras för att i någon mån tillfredsställa kraven på arbetsmiljö och arbetarskydd.

Arbetsmarknadsstyrelsen har begärt anslag för att dessa nödvändiga arbeten skall kunna utföras, men arbetsmarknadsdepartementet och regeringen prutar väsentligt med hänvisning till – och hör nu, Rolf Wirtén – "det ansträngda budgetläget". Regeringen använder alltså det enligt regeringen "ansträngda budgetläget" som slagträ mot dessa från arbetsmarknaden utslagna människor vilkas situation är svår nog ändå. Men då det gäller att slussa över miljarder och åter miljarder till Wallenbergs och storfinsansens företag är budgetläget sannerligen inte ansträngt. Cynismen borde, tycker man, ha några gränser även hos folkpartiets representanter.

ROLF WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste som Gustav Lorentzon sade visar, tycker jag, att nattmössan passar bättre på ett annat huvud än mitt. Det finns inget underlag för de påståenden som Gustav Lorentzon kastade ur sig i slutet av sin replik.

Får jag bara slutföra min debatt med Gustav Lorentzon med att påpeka följande. Om man först startar med att säga att över 100 000 människor i arbetsmarknadsutbildning är utslagna – det var vad Gustav Lorentzon sade i sitt första inlägg – och sedan, efter bemötandet av detta, tar tillbaka och säger att "vi är för arbetsmarknadsutbildning", då har man gjort en betydande reträtt.

När det gäller AMU-elevernas ekonomiska bidrag vill jag avslutningsvis ställa motfrågan till Gustav Lorentzon: Vilka partier är det som hela tiden har höjt detta bidrag? Det har höjts undan för undan, och det är nu i nivå med kostnadsutvecklingen i samhället i stort. Att vpk sedan hela tiden har givit överbud är en annan sak.

Bengt Fagerlund frågade i sitt första inlägg om det fanns någon styrelse där de direkt berörda anställda har blivit utan representation. Ja, Bengt Fagerlund, i den kommunala förvaltningen kan vi finna rätt många sådana exempel. Bengt Fagerlund erinrar sig kanske exempelvis att den socialdemokratiska regeringen i slutet av 1960-talet lade fram ett förslag om att ta bort lärarrepresentanterna i de kommunala skolstyrelserna. Det är ett sådant exempel.

Här föreslås nu att två ordinarie representanter från löntagarsidan skall vara med i styrelsen och två representanter för den direkt berörda per-

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

sonalen skall adjungeras till styrelsen. Vi menar att det är en fullgod representation.

Beträffande proportionaliteten vid valet av styrelserepresentanter till stiftelsen har vi från utskottsmajoritetens sida menat att de som inte nomineras av andra organ, typ LO och TCO, utan som är direkt valda av landstingen i framtiden bör kunna väljas proportionellt. Den frågan anser vi att den fortsatta utredningen skall undersöka. Jag medger att motionen på denna punkt har varit litet oklar, men utskottsmajoritetens avsikt har alltså varit att frågan skall prövas. Vår avsikt har inte varit att ta ifrån LO eller TCO eller någon annan nominerande instans rätten att själv nominera.

Talmannen anmälde att Gustav Lorentzon anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! I motionen 1977/78:45 har vi, de socialdemokratiska ledamöterna från Skaraborg, tagit upp frågan om lokaliseringsort för den i propositionen 1977/78:30 föreslagna centrala stiftelsen för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Vi anser att med hänsyn till de av riksdagen 1971 och 1973 fattade besluten om utlokalisering av viss statlig verksamhet från Stockholms kommun skall den nu föreslagna centrala stiftelsen inte förläggas till Stockholms kommun utan lokaliseras ut i landet.

I vår motion har vi påpekat att vid de tidigare riksdagsbesluten om utlokalisering av statlig verksamhet kom Skaraborgs län tyvärr inte med trots att länet enligt dokumenterade uppgifter väl kunde uppfylla alla de huvudkrav som ställdes för en lokalisering. De socialdemokratiska ledamöterna från Skaraborgs län framhöll redan då att länet var i stort behov av statliga insatser, bl. a. i form av utlokalisering av statlig verksamhet till Skövde.

I dag är situationen sådan att vi i än större utsträckning är i behov av dylika aktiviteter. Under den senaste tiden har genom friställningar, permitteringar och varsel om industrinedläggningar över tusentals arbetstillfällen försvunnit enbart i Skövde kommun. För länet i övrigt är situationen densamma.

Detta är emellertid inte, det vill jag framhålla, huvudargumentet för att den centrala stiftelsen skall lokaliseras till Skövde utan enbart ett ytterligare belegg för angelägenheten därav. Jag vet att flera kommuner befinner sig i samma situation med friställningar, permitteringar och vars-lade industrinedläggningar. Nej, herr talman, våra argument för lokaliseringen till Skövde är att kommunen kan uppfylla de krav som tidigare har ställts för en lokalisering. Låt mig bara få understryka några av Skövdes förutsättningar.

Det har sagts att det är av stor vikt att lokaliseringsorten har snabba och täta förbindelser med de centrala myndigheterna i Stockholm. Skövde

kommun uppfyller detta krav genom att den dagligen har en tågförbindelse varje timme till Stockholm med en restid under tre timmar.

Kommunen kan vidare erbjuda god service på många områden, väl utbyggda kulturaktiviteter och ett rikt utbud av rekreativsmöjligheter.

Detta är bara några av de krav som kan ställas på en lokaliseringssort, och Skövde kommun uppfyller dem.

Jag hoppas att den kommande organisationskommittén vid sitt ställningstagande till lokaliseringssort för den centrala stiftelsen kommer att beakta vad jag här har framhållit angående Skövdes lämplighet.

I detta anförande instämde Arne Blomkvist (s).

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse man kan notera den stora enighet som ligger bakom arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:16 beträffande regeringens proposition om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Förslaget innebär ett principställningstagande till huvudmannaskapet och en enhetlig organisation för de nuvarande verkstäderna för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbeten. Dessutom presenteras förslag till principer för organisationen av den yrkesinriktade rehabilitering som i dag bedrivs vid kommunala institut för arbetsprövning och arbetsträning samt för den i viss mån likartade verksamheten inom arbetsmarknadsutbildningens ram.

Samhällets möjligheter att främja den fulla sysselsättningen har byggts ut steg för steg. Målet för sysselsättningspolitiken har också förändrats efter hand. Tidigare inriktades insatserna på att bekämpa den öppna arbetslösheten.

Nu har målet satts högre. Den dolda arbetslösheten skall också bekämpas. Vi vill alltså försöka skapa sysselsättning även åt dem som hittills inte aktivt har sökt arbete. Alla som vill och kan arbeta skall kunna få ett arbete. Målet är arbete åt alla.

Stora insatser kommer att krävas både för att få fram flera arbetstillfällen och för att undanröja de hinder som nu ligger i vägen för många människors förvärvsarbete. De olika förslag till åtgärder som sysselsättningsutredningen i sitt delbetänkande Arbete åt handikappade inom kort kommer att presentera innebär förslag till åtgärder som kommer att förbättra de arbetshandikappades situation på arbetsmarknaden. När man talar om målsättningen arbete åt alla, innefattar detta självfallet också de arbetshandikappade. En förutsättning för att de förväntningarna skall kunna infrias är att samhället och företagen liksom de fackliga organisationerna ställer upp och medverkar på olika sätt för att bereda dessa grupper arbete i samhället.

Föreliggande betänkande behandlar bl. a., som jag sade inledningsvis, huvudmannaskapet för det skyddade arbetet. Staten tillsammans med landstingskommunerna skall bilda regionala stiftelser för skyddat arbete

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

inom varje landstingskommun. Det innebär att det blir en samordning på regional nivå, och organisationerna får också en stark demokratisk förankring eftersom styrelserna skall utses av landstingen. Då det skyddade arbetet i mycket stor utsträckning har anknytning till de regionala och lokala organ som bär ansvaret, är det viktigt att arbetsvårdsföretagen har goda kontakter med dessa liksom ett intimt samarbete med näringslivet inom den region där verkstaden är belägen. När det gäller styrelsens sammansättning har man, som tidigare sagts från denna talarstol, reserverat sig från socialdemokratiskt håll. Utskottsmajoriteten har instämt i regeringens förslag, vilket bl. a. innebär att varje LO- resp. TCO-distrikt får nominera en ledamot, som sedan utses av landstinget. Utöver detta skall de anställda direkt representeras genom att två företrädare för dem knyts till styrelsen som adjungerande ledamöter. Utskottet är av den uppfattningen att en uppläggning av det här slaget skapar förutsättningar för de fackliga organisationerna att få det inflytande de är berättigade till. I den socialdemokratiska reservationen har man ansett att företrädare för de anställda skulle få ett direktinflytande i styrelsen som fullvärdiga medlemmar. Detta innebär att de politiska partierna skulle få utse två ledamöter mindre.

Att samla den skyddade verksamheten under ett gemensamt huvudmannaskap är viktigt, inte minst därför att det förekommer stora regionala skillnader och en olycklig konkurrens mellan olika arbetsvårdsföretag. Den konkurrensen kommer man ifrån genom denna samordning.

Nödvändigheten av ett centralt samordningsorgan har också aktualiserats. Avsikten är att detta organ skall göra ökade centrala insatser för marknadsföring, försäljning och produktutveckling. Lokaliseringen av denna enhet har utskottet inte tagit ställning till nu. Avsikten är nämligen att en kommande organisationskommitté skall avge förslag till lämplig lokaliseringsort, som så småningom regeringen kommer att redovisa för riksdagen. Av den anledningen har ett flertal motioner om lokaliseringsorter avstyrkts. Nämnda organisationskommitté skall också redovisa förslag till detaljorganisation av hela verksamheten.

I betänkandet behandlas också den yrkesinriktade rehabiliteringen. Målsättningen är att man på ett effektivt sätt skall kunna använda denna möjlighet både i arbetsförmedlingarnas sedvanliga verksamhet och ute i anpassningsgrupperna på företagen. De sistnämnda grupperna kommer i framtiden att få ökade arbetsuppgifter och ökade befogenheter när det gäller möjligheten att bereda arbetshandikappade arbete. Även i fråga om den yrkesinriktade rehabiliteringen är det viktigt att man får en samordnad organisation. Därigenom skapar man möjligheter att snabbare anpassa insatserna efter den enskildes behov och förutsättningar. Viktigt är också att man följer utvecklingen på arbetsmarknaden och anpassar verksamheten därefter.

Sysselsättningsutredningen kommer i sitt delbetänkande att presentera förslag som ligger i linje med de principiella uttalanden som departementschefen har gjort om det framtida huvudmannaskapet. Utskottet

tillstyrker regeringens förslag att i dagens läge icke taga ställning i den här frågan. Även då det gäller den framtida organisationen av forskningsverksamheten bör man avvakta med beslut eftersom den i hög grad är beroende av hur den yrkesinriktade rehabiliteringen skall organiseras i sin helhet.

Slutligen, herr talman, kan man konstatera att svårigheterna att bereda handikappade och äldre sysselsättning var påtagliga även under den senaste högkonjunkturen, trots att det var god tillgång på arbete och brist på arbetskraft. Det är därför mycket angeläget att åstadkomma förbättringar av möjligheterna att stödja dessa grupper på arbetsmarknaden. Lösningen av deras sysselsättningsproblem är en förutsättning för att målet arbete åt alla skall kunna uppnås. Det beslut riksdagen kommer att fatta här i dag är ett steg i rätt riktning.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Regeringens förslag om framtida huvudmannaskap och organisation för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering är från många utgångspunkter betydelsefulla.

När riksdagen för ett år sedan antog riktlinjer för den framtida sysselsättnings- och regionalpolitiken, slogs fast att uppgiften är att undanröja förvärvshinder och att öka sysselsättningen så att arbete kan erbjudas åt *alla* som vill delta i arbetslivet.

Huvudförslagen om ett samlat huvudmannaskap för den skyddade sysselsättningen och därmed förknippad verksamhet liksom en administrativt och organisatoriskt sammanhållen forsknings- och utvecklingsverksamhet inom området kan i vissa hänseenden även ge rationaliseringsvinster.

Dessutom är det angeläget – som framhålls i regeringsdeklarationen – att finna organisationsformer på regional nivå som främjar en länsdemokratisk utveckling.

Mot denna bakgrund, herr talman, föreslår utskottet att riksdagen godkänner de riktlinjer för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering som förordas i propositionen. Jag ber därför att redan inledningsvis få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Den yrkesinriktade rehabiliteringen skall enligt propositionen ha en sådan organisation och inriktning, att den på ett effektivt sätt kan användas av alla berörda parter. Om denna målsättning råder full enighet.

Utskottet framhåller i anslutning härtill, att åtgärdsformerna ute i det reguljära arbetslivet bör byggas ut och vidareutvecklas. Även om så sker kvarstår behovet av institutionella åtgärder, vilka – som utskottet framhåller – närmare bör samordnas med det egentliga förmedlingsarbetet och till vissa delar förläggas ute i arbetslivet.

Lika angeläget som det är att bereda arbetshandikappade meningsfull sysselsättning, lika angeläget är det att i största möjliga utsträckning

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

förhindra att arbetshandikapp uppkommer. En utbyggnad av företagshälsovårdens medicinska, tekniska och psykosociala delar kan verksamt bidra härtill.

Självfallet skall arbetsgivarna medverka till att personer med olika arbetshinder får sysselsättning. Detta kan ske genom att i görligaste mån undanröja hinder i arbetsmiljön som försvårar anställning för dessa kategorier. Härtill erfordras ett väl utvecklat samarbete mellan anpassningsgrupper, skyddskommittéer och företagshälsovård. En väsentlig uppgift för arbetslivets parter är – som jag framhöll i kammarens arbetsmiljödebatt – att utveckla företagshälsovården så att denna alltmer får karaktären av *arbetsmiljövård!* Genom åtgärder i arbetsmiljön kan också, som utskottet anför, den yrkesinriktade rehabiliteringen påverka, förändra och anpassa arbetstillfällena till de arbetshandikappades krav och förutsättningar.

Från dessa principiella synpunkter övergår jag till att kommentera några motionsyrkanden.

Frågan om marknadsmässiga principer för kalkylering tas upp i motion nr 54. Vi som har undertecknat denna motion förutsätter att verksamheten vid skyddade verkstäder bedrivs på ett sådant sätt att företag med likartad produktion inte utsätts för diskriminerande konkurrens. Vi noterar nu med tillfredsställelse att utskottet delar denna vår uppfattning.

Vi tolkar uttalandet från utskottets sida så att riksdagens mening är att arbetsanskaffning inte får ske på ett sådant sätt att den fria konkurrensen på lika villkor sätts ur spel. Således skall all kalkylering grundas på marknadsmässiga principer. Det är värdefullt att denna princip nu kan slås fast!

Därutöver, tillägger utskottet, skall en representant för näringslivet ingå i de regionala stiftelsernas styrelser. Därigenom finns möjlighet till insyn i verksamheten även från näringslivets sida.

Förslaget om en särskild central stiftelse har föranlett fem motioner med förslag till lokaliseringsorter för densamma. Som framgår av propositionen återkommer regeringen i den frågan efter det att frågan blivit föremål för sedvanlig beredning. Det finns därför inte anledning – som utskottet anför – för riksdagen att nu ta ställning till lokaliseringsort för den centrala stiftelsen.

Även om jag – i likhet med utskottet – anser att frågan om val av lokaliseringsort är för tidigt väckt, vill jag dock för egen del instämma i det förslag som framförts i motionerna 31 och 45, innebärande en lokalisering till Skövde kommun. Det finns goda skäl för att förlägga den centrala stiftelsen till Skaraborgs län. Även Sven-Gösta Signell har nyss här i kammaren redovisat goda skäl för detta som jag gärna kan instämma i. Riksdagen har emellertid i dag att ta ställning endast i principfrågan – om en central stiftelse skall inrättas eller ej. Det bör erinras om att det varit mycket delade meningar om detta. Till lokaliseringsfrågan får vi emellertid tillfälle att återkomma sedan riksdagen tagit principbeslutet.

Vi har därefter att invänta den i propositionen föreslagna organisationskommitténs förslag i frågan. Sedan kommer – som redovisas i propositionen – regeringen att ta ställning. Först därefter är det aktuellt för riksdagen att fatta det slutliga avgörandet.

Då det gäller de framtida organisationsformerna inom det område som nu behandlas har även frågan om att föra in vissa delar av den arbetspsykologiska verksamheten under statligt huvudmannaskap aktualiserats. I anslutning härtill har i motion nr 54 frågan om den psykologiska konsultverksamheten tagits upp.

I motionen erinras om att de fristående konsulterna, som bl. a. utför tjänster åt arbetsmarknadsverket, bidrar till ökad flexibilitet i organisationen samt att en ökning av köpta konsulttjänster i stället för anställning av egen personal är angelägen från samhällsekonomisk synpunkt.

Under senare år har vissa fristående institut gemensamt och i samverkan med psykologenheten vid arbetsmarknadsstyrelsen utvecklat rutiner och metoder som anpassats till arbetsmarknadsverkets önskemål. Att detta varit till fördel för verket bekräftas av vad arbetsmarknadsstyrelsen anför i sitt remissvar över YR-utredningen. Man framhåller där bl. a. följande: "En enkät till länsarbetsnämnderna har visat att dessa ställer sig allmänt positiva till den service som de arbetspsykologiska instituten för närvarande erbjuder. --- Den arbetspsykologiska servicen bör därför tills vidare i huvudsak genomföras på konsultbasis från fristående arbetspsykologiska institut."

Även statskontoret, som i princip ansluter sig till utredningens förslag, menar att tiden ännu icke är mogen för att inrätta statliga psykologtjänster, och därför bör viss service även i fortsättningen köpas utifrån.

Många institut har lyckats bygga upp en differentierad verksamhet. De övriga verksamhetsgrenarna utgörs i huvudsak av psykologisk vägledning och terapi åt enskilda personer och organisationer. Institutet anlitas för sådan service av socialförvaltningar, psykiatriska kliniker, kriminalvården, utbildningsinstitutioner, enskilda företag m. fl.

Med hänvisning till att de framtida organisationsfrågorna i berörda hänseenden övervägs inom sysselsättningsutredningen har utskottet inte funnit skäl att göra något ställningstagande i principfrågan. Filip Fridolfsson och jag, som båda deltagit i utskottets behandling av motionen, har därför avstått från att avge reservation i denna delfråga. Vi har i stället redovisat våra principiella invändningar i ett särskilt yttrande, fogat till utskottets betänkande. Vi vill därmed markera vår uppfattning, nämligen att vi motsätter oss ett statligt övertagande av de arbetsuppgifter som i dag förekommer vid de från staten fristående arbetspsykologiska instituten. Även i framtiden bör, där så är möjligt, fristående konsulter kunna anlitas i stället för en utbyggd statlig verksamhet.

Herr talman! Vi får tillfälle att återkomma till dessa frågor, då propositioner sannolikt är att vänta med anledning av de förslag som sys-

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

selsättningsutredningen inom kort kommer att redovisa inom detta område.

I detta anförande instämde Gunnar Oskarson (m).

MAJ PEHRSSON (c):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 16 behandlar proposition 1977/78:30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Det är tillfredsställande att vi fått en proposition om dessa frågor, och det är också tillfredsställande att en betydande enighet råder om de förslag som finns i propositionen.

Jag skall inte här kommentera propositionens olika delar, utan jag vill endast ta upp en fråga som Arne Persson och jag har motionerat om, nämligen den centrala stiftelsens placering.

I propositionen 30 föreslås att landstingskommunerna och staten tillsammans bildar regionala stiftelser. Med hänsyn till vissa övergripande frågor föreslås att ett centralt samordningsorgan för dessa stiftelser inrättas. Den centrala stiftelsen skall successivt byggas upp. Vi har i motion 55 föreslagit att denna centrala stiftelse lokaliseras till Borås. Det är för var och en väl känt att sysselsättningsläget i Borås är mycket besvärligt. Enbart under 1970-talet har ca 10 000 arbetstillfällen inom teko försvunnit i Boråsregionen, varav över 6 000 i Borås kommun. Regionen har dessutom fått en mycket ringa del av den utlokalisering som hittills skett.

Vi hävdade i motionen att det vore värdefullt om den planerade centrala stiftelsen lokaliserades till Borås. Regeringen har i propositionen sagt att stiftelsen inte bör lokaliseras till Stockholms kommun. Regionalpolitiska hänsyn talar för detta.

Som svar på motionen skriver utskottet:

”Det finns i dag inte anledning att ta ställning till lokaliseringsort för den centrala stiftelsen. Som framgår av propositionen ämnar regeringen återkomma i den frågan efter det att den föreslagna organisationskommittén lagt fram sitt förslag. Utskottet förutsätter att frågan efter utredning kommer att redovisas för riksdagen. Motionsförslagen beträffande lokaliseringsort bör därför inte föranleda någon åtgärd.”

Jag har emellertid den uppfattningen att det vore bra om man redan nu planerade för lokalisering till en lämplig ort, exempelvis Borås. Det blir visserligen enligt propositionen inte så många arbetstillfällen från början, men det skulle ha stor psykologisk betydelse för kommunen om den här stiftelsen lokaliserades till Borås.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till motionen 55.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var med stort intresse jag tog del av Maj Pehrssons inlägg, eftersom hon var den enda ledamoten i OSA-kommittén som reserverade sig mot förslaget om en central stiftelse. Jag tycker att det hade varit fullt naturligt att Maj Pehrsson hade haft den uppfattningen

även i dag och fullföljt den genom en motion. Jag kan inte förstå vad som skett sedan 1975 och som gjort att Maj Pehrsson i dag har en annan uppfattning och nu kan acceptera en central stiftelse.

Maj Pehrsson hänvisar till sysselsättningsläget i Boråsregionen och anser att stiftelsen med hänsyn till detta borde förläggas dit. Hon säger också att alla känner till det besvärliga läget i denna region. Visst är vi medvetna om det besvärliga sysselsättningsläget i Boråsregionen, men det var känt för oss även i september 1975. Maj Pehrsson säger också i sin motion att sysselsättningsläget i Boråsregionen varit sviktande under en tioårsperiod. Av den anledningen är det märkligt att det inte redan i OSA-kommittén lades fram ett förslag om en lokalisering till Borås.

Jag vill gärna framhålla att jag inte har någonting emot att det lokaliseras nya verksamheter till Borås eller någon annan ort i Västsverige. Men när det gäller lokaliseringen av den centrala stiftelsen för skyddat arbete tvingas jag än en gång, herr talman, säga att jag anser att Skövde bör bli den orten i Västsverige.

MAJ PEHRSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sven-Gösta Signell frågar om jag ändrat uppfattning när det gäller den centrala stiftelsen. Jag har icke ändrat uppfattning utan anser fortfarande att det icke behövs en central stiftelse. Men i propositionen föreslås en sådan stiftelse, och detta förslag har tillstyrkts av utskottet. Jag var helt på det klara med att jag inte kunde vinna gehör för en motion som yrkade avslag på detta förslag. Men om vi nu skall ha en central stiftelse, så anser jag att den bör lokaliseras till Borås.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte anklaga Maj Pehrsson för att hon bytt åsikt. Har man som jag varit politiskt aktiv i över 20 år i ett län med stark centerdominans, har man slutat att förvåna sig över att centerpartister byter åsikt även när det gäller principfrågor. Eftersom det var en principiell uppfattning att det inte borde finnas en central stiftelse, hade det väl ändå varit naturligt att denna uppfattning följts upp i en motion. För centerpartiets representanter har det dock tydligen blivit legitimt att byta åsikt även i principfrågor.

Men om någon ledamot från ett annat parti här i riksdagen gjort samma sak, då hade jag verkligen kritiserat honom eller henne.

MAJ PEHRSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, Sven-Gösta Signell, sagt att jag inte har ändrat uppfattning i den här frågan. Min uppfattning är densamma i dag som 1975.

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Den här propositionen är, som har påtalats tidigare i debatten, synnerligen efterlängtd. I framför allt kommuner med utbyggd skyddad verksamhet har det ekonomiska åtagandet, som för övrigt stigit år från år, varit mycket stort. Det är därför tillfredsställande att vi äntligen har fått detta förslag till avgörande på riksdagens bord.

Det av olika anledningar försenade framläggandet av propositionen, minst ett år mot vad som var planerat, innebär emellertid att de kommuner som varit ambitiösa att bygga ut den skyddade verksamheten åsamkas ytterligare ett års kostnader för den. Att det inte rör sig om några småsummor visar bl. a. förhållandena i Torsby kommun i Värmland, där man har tre skyddade verkstäder med 159 platser. Den beräknade kostnaden för 1978 uppgår till drygt 6 milj. kr. eller 48 000 kr. per anställd. Det motsvarar en utdebitering på 1,60 skattekronor, och det är en mycket stor andel i en glesbygdskommuns budget, där man har så höga kostnader på framför allt serviceområdet och inom äldreomsorgen.

Vi, några socialdemokratiska representanter för de län som har primärkommunalt huvudmannskap för den skyddade verksamheten, har i motionen 1977/78:44 yrkat på en höjning av driftbidraget för dessa kommuner. Som riktpunkt har vi ansett det rimligt att driftbidraget räknas upp till en nivå som motsvarar ett års kostnader för den skyddade verksamheten, dvs. de kostnader som kommunerna åsamkas genom propositionens försening.

Utskottet har inte ansett sig kunna biträda motionen, utan den avstyrks med motiveringen att propositionens förslag inte i och för sig innebär att staten övertar alla de kostnader som nu ligger på den kommunale huvudmannen. Det kommer sålunda att ske en motsvarande minskning av statliga åtaganden inom andra kommunala verksamhetsområden. Man understryker dock i betänkandet att den föreslagna ordningen kommer att bli till fördel för kommuner som i dag har en jämförelsevis omfattande skyddad verksamhet.

Det är ytterst detta som vi motionärer har velat peka på. De kommuner som inte har någon skyddad verksamhet har självfallet heller inte några kostnader för densamma. I och med det nu föreliggande förslaget kommer det att ske en utjämning även inom kommunerna i fråga om kostnadsansvaret. Men det var i väntan på att denna utjämning skulle träda i kraft som vi ansåg det befogat att begära att staten skulle gå in med ett högre driftbidrag till de kommuner som har en väl utbyggd skyddad verksamhet och därmed också höga kostnader för den.

Jag skall inte yrka bifall till motionen, men jag vill understryka vad Bengt Fagerlund sade tidigare i debatten, nämligen att kompensationsfrågan får tas upp i samband med behandlingen av budgetpropositionen. Jag vill uttala förhoppningen att man då noga väger in de här synpunkterna. Jag vill också understryka vad som framhålls i det till betänkandet fogade socialdemokratiska yttrandet, nämligen att regeringen har ett

tungt ansvar för att det fortsatta utredningsarbetet bedrivs med sådan kraft att det inte ytterligare försenas.

Jag har tidigare såväl i mitt anförande som i den motion som har behandlats här tagit Torsby kommun såsom exempel. Jag vet också att man från Torsby kommun har gått in direkt till departementet med en anhållan om att få ett förhöjt driftbidrag för att kunna täcka åtminstone årets underskott för den skyddade verksamheten.

Arbetsmarknadsministern finns inte i kammaren men förhoppningsvis kanske vid sin radioapparat. Jag skulle mot bakgrund av vad jag tidigare anført vilja använda detta tillfälle till att vädja till arbetsmarknadsministern att behandla denna ansökan välvilligt. Annars finns det risk för att verksamheten helt enkelt trappas ner. Det drabbar i så fall de enskilda handikappade människorna i norra Värmland.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen 1976/77:905 av Lars Werner m. fl. och motionen 1977/78:56 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen 1976/77:905 av Lars Werner m. fl. och motionen 1977/78:56 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 16

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Tisdagen den
13 december 1977

*Skyddat arbete och
yrkesinriktad
rehabilitering
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 151

Mom. 5-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 55 av Maj Pehrsson och Arne Persson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 10-17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 56 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 56 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302

Nej - 16

Mom. 19

Utskottets hemställan bifölls.

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Barns tillträde till
biografföreställ-
ningar*

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:12 om ändrade bestämmelser om barns tillträde till biografföreställningar jämte motioner.

I propositionen 1977/78:12 hade regeringen (utbildningsdepartementet) framlagt förslag till lag om ändring i förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ytterligare en åldersgräns för offentlig visning av film för barn. Statens biografbyrå har f. n. möjlighet att förklara en film helt barntillåten, tillåten fr. o. m. elva år eller barnförbjuden, dvs. tillåten först fr. o. m. femton år. Enligt förslaget får biografbyrån även möjlighet att godkänna filmer för visning för barn som fyllt sju år. I propositionen föreslås vidare att förbudet att lämna barn under femton år, som inte är i sällskap med vuxen, tillträde till biografföreställning som slutar senare än kl. 22, skall upphöra att gälla.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 15 december 1977.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:23 av Ingrid Diesen (m) och Lars Ahlmark (m), vari hemställts att riksdagen i anslutning till sitt beslut med anledning av propositionen 1977/78:12 som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet av en samlad översyn av bestämmelserna om barns tillträde till biografföreställningar,

1977/78:24 av Eva Hjelmström (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:12,
2. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om att en parlamentarisk utredning om principerna för förhandsgranskning av barnfilmer tillsattes,

1977/78:25 av Sven Johansson (c) och Gunde Raneskog (c), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:12, samt

1977/78:26 av Sture Palm (s), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:12.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med avslag på motionerna 1977/78:24, yrkande 1, 1977/78:25 och 1977/78:26 anta i propositionen 1977/78:12 framlagt förslag till lag om ändring i förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m. med den ändringen att ikraftträdandebestämelsen erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1978,

2. med anledning av motionen 1977/78:23 och med avslag på motionen 1977/78:24, yrkande 2, hos regeringen begära en samlad översyn av bestämmelserna för barns tillträde till biografföreställningar.

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biografföreställ-
ningar*

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Olle Svensson, Ove Karlsson, Yngve Nyquist, Kerstin Nilsson och Gusti Gustavsson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

1. med bifall till motionerna 1977/78:24 yrkande 1, 1977/78:25 och 1977/78:26 avslå propositionen 1977/78:12,

2. med anledning av motionerna 1977/78:23 och 1977/78:24, yrkande 2, hos regeringen begära en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en samlad översyn av bestämmelserna för barns tillträde till biografföreställningar samt pröva frågan om samhällsstöd till produktion av barn- och ungdomsfilm.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Detta är en liten fråga. Men även små frågor skall behandlas korrekt, och de skall sättas in i sitt sammanhang. Min kritik mot propositionen är att den inte gör detta. I propositionen hänvisas till att statens barnfilmnämnd har förordat att ännu en åldersgräns skall införas. Såvitt jag kunnat finna av handlingarna finns det ingen direkt hemställan om detta från barnfilmrådet. Det står endast i rådets verksamhetsberättelse.

Inte heller har föredragande statsrådet utvecklat några egna synpunkter på denna fråga. Han nöjer sig med att skriva: "Enligt min mening bör biografbyrån ges ökade möjligheter att sätta differentierade åldersgränser."

Ännu mindre har man inom departementet upprättat någon promemoria. Det hade enligt min mening varit det naturliga sättet att handlägga frågan att man inom departementet hade upprättat en promemoria och att denna hade sänts ut till instanser som det varit av intresse att höra. På det sättet hade man också kunnat inhämta synpunkter innan propositionen hade lagts fram. Det hade varit naturligt att sända ut denna promemoria till instanser som skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, statens biografbyrå, barnfilmrådet och Riksförbundet Hem och skola. Med en sådan metod hade det också varit möjligt att pröva om departementspromemorian stämde med barnfilmnämndens intentioner.

Regeringen har avvikit från den praxis vi har här i Sverige när det gäller lagstiftning. Den har inte heller iakttagit de riktlinjer för planering av arbete med nya lagar och författningar som antogs av en enig riksdag våren 1976. Till grund för dessa riktlinjer låg ett betänkande från konstitutionsutskottet, som i anledning av motioner från medlemmar av de borgerliga partierna gjorde ett uttalande i frågan. Jag kanske kan få citera något ur detta konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:51. Utskottet skriver:

"I flertalet motioner i förevarande ärende understryks vikten av att en författning kan nå sina adressater i god tid före ikraftträdandet. Betydelsen härav har utskottet framhållit i olika tidigare sammanhang, bl. a. i sina betänkanden 1971-1975 med anledning av den på utskottet an-

kommande granskningen av statsrådets tjänsteutövning och regerings-
ärendenas handläggning.”

Sedan fortsätter utskottet:

”Utskottet kan instämma med motionärerna när det gäller vikten av att planeringen av författningsutgivningen sker med beaktande av informationsfrågorna. Som allmän riktlinje bör härvid gälla att en författning skall träda i kraft först efter erforderligt rådrum för information om författningens innehåll m. m. Utskottet förordar att planeringen av arbetet med nya lagar och andra författningar sker med utgångspunkt från att om möjligt minst fyra veckor bör förflyta mellan en författnings kungörande och dess ikraftträdande.”

Därefter skriver utskottet att i undantagsfall kan man begränsa denna tid, men då bör det finnas särskilda skäl för detta.

Denna proposition anmäldes i utskottet den 18 oktober i år. Redan då beslöt utskottet att remittera propositionen till kulturutskottet och socialutskottet. Motionstiden gick ut den 7 november. Även om utskottet hade behandlat propositionen följande tisdag och justerat sitt betänkande på torsdagen i samma vecka, så skulle man ändå inte med det allra snabbaste tryckningsförfarandet kunnat ha ärendet uppe till behandling i kammaren den 16 november. Men nu rådde det allmän enighet inom utskottet om att vi skulle inhämta yttrande från de två nämnda utskotten. Följaktligen kunde frågan inte komma upp förrän långt senare, men vi arbetade så snabbt som möjligt när yttrandena hade kommit. Det är alldeles uppenbart att det datum för ikraftträdande som satts i propositionen inte tillät någon seriös behandling av frågan i riksdagen. Inte heller kunde man iakttä bestämelsen om att det skall förflyta en månad mellan kungörandet och ikraftträdandet. Jag ber, herr talman, att något få komma tillbaka till denna brådska.

Man kan också konstatera att regeringen inte satt in denna fråga i något större sammanhang. Den har brutits ut. Statsrådet är medveten om att det pågår utredningar på området. Han påminner om den kommitté som utreder frågan om yttrandefrihetsgrundlag. Han vet att den skall pröva, om det finns tillräckliga skäl att bibehålla någon form av censur vid film för vuxna, men att den inte fått i uppdrag att pröva behovet av censur när det gäller barnfilm. Detta sammanhang går han förbi genom att helt enkelt förklara att oberoende av resultatet av utredningens arbete med vuxencensuren bör regeln om barns tillträde till biograf föreställningar ändras.

I propositionen nämns också att regeringen har för avsikt att i ett annat sammanhang ta upp frågan om lämpligheten av särskilda regler för barns tillträde till biograf föreställningar, då barn är i sällskap med förälder eller annan vuxen.

Frågan om åldersgräns skall dock, enligt regeringen, lösas för sig. Inte heller sätter regeringen frågan i något större kulturpolitiskt sammanhang. Minoriteten inom kulturutskottet har med rätta anmärkt på detta. Vid de utfrågningar detta utskott anordnade i anledning av propositionen

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

framgick det att företrädare för barnfilmnämnden, barnfilmrådet och biografbyrån påvisade att det finns ett behov av ett rikare utbud av kvalitativt värdefull film för åldersgrupperna mellan sju och elva år. Som jag ser det är det uppenbart att samhället har ett ansvar på detta område och att samhället på olika sätt bör initiera och stödja ett kvalitativt utbud. Den här sidan av saken lämnar propositionen helt obeaktad. Kanske litar man på marknadskrafterna. Man kan naturligtvis utifrån ett marknadsmässigt resonemang komma fram till att sänker man åldersgränsen stimulerar man filmbolagen att producera mera filmer på detta område, varvid man då litar på att konkurrensen mellan filmbolagen skall leda till en höjning av kvaliteten. För min del vågar jag inte lita på sådana marknadsmässiga resonemang i det här sammanhanget.

Frågan om åldersgränsen bör över huvud sättas in i ett större sammanhang. Det är möjligt att det bör införas en åldersgräns vid sju år, men det bör anstå tills vidare. Frågan bör prövas i samband med en allmän översyn av de bestämmelser som finns om barns tillträde till biograf föreställningar och frågan om stöd från samhällets sida för att åstadkomma ett kvalitativt värdefullt utbud av film för barn och ungdom.

Vad är det då som motiverar regeringens utomordentligt stora brådska med detta ärende? Finns det någon ko på isen? Det verkar nästan så. Denna ko beskrivs emellertid inte i propositionen, inte heller i konstitutionsutskottets betänkande. Jag hoppas att vi här i debatten skall få reda på hur denna ko ser ut.

Även om det rör sig om en fråga av begränsad räckvidd, borde det ha funnits anledning att från början motivera, varför man bryter mot den praxis som vi tillämpar i vårt land när det gäller lagstiftning. Det borde även ha funnits en motivering till varför man valt den 15 december som den dag då lagen skall träda i kraft. Jag har förgäves spanat efter en sådan motivering.

Det finns emellertid i utskottsmajoritetens skrivning ett uttalande som kan uppfattas som en självklarhet men som kanske skall låta läsaren blicka djupt. Utskottet skriver nämligen: "Utskottet ansluter sig till kulturutskottets bedömning och tillstyrker således förslaget om införande av en sjuårsgräns. Det bör understrykas att utskottet därmed endast gett uttryck för sin uppfattning i principfrågan. Huruvida en viss film skall få visas för barn mellan 7 och 11 år får självfallet prövas i föreskriven ordning."

Det sistnämnda är väl ändå en självklarhet. Men varför står det i utskottets betänkande? Det kan väl ändå inte vara så att regeringen och majoriteten inom konstitutionsutskottet ändrar en lag för en enda films skull. Skulle det vara en enda film som motiverar regeringens förslag och brådskan med dess genomförande, kan man verkligen tala om en ambulansutryckning från regeringens sida. Då får vi också en lex in casu. Jag avvaktar dock senare inlägg här i debatten innan jag tar ställning till om det föreligger en sådan ambulansutryckning, en lex in casu, eller ej.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Utbudet av bra barnfilmer är uselt. Så långt är alla de utskott som yttrat sig över propositionen ense, och det är ju glädjande att man kommit så långt som till ett konstaterande av ett faktum, som vpk framhållit i många år. Men så långt sträcker sig uppenbarligen inte den borgerliga tankeverksamheten att man också vill förbättra detta usla utbud. Av de svenskproducerade filmerna i dag är en av 20 gjord för barn, och en genomgång av totalutbudet av barnfilm på biograferna är för de flesta föräldrar inte bara en nedslående utan en näst intill avskräckande läsning. Begreppet barnfilm är i det närmaste synonymt med Walt Disney-film, med allt vad det innebär av våld och rasism, om än i förtäckta former, och kvinnodiskriminering.

Nu är ett otillräckligt utbud av bra varor på barnens kulturmarknad i sig självt ingen nyhet. Ett kulturliv som är baserat på kommersialism måste med nödvändighet bli otillräckligt och ojämnt och huvudsakligen bestå av massproducerad skräpkultur. Men också inom det generellt underförsörjda barnkulturområdet utmärker sig filmutbudet som särskilt blygsamt. Och de filmer som finns är alltså fyllda av schabloner. 90 % av utbudet är importerat och producerat av multinationella företag, som suddar ut alla kulturella särdrag för att filmerna skall passa in i samtliga kulturmönster. Denna kulturimperialism leder till att filmerna är fyllda av mycket egendomliga, schablonartade uppfattningar grundade på vad man tror att barn vill ha.

Barn skall hålla sig till sin egen värld och inte blanda sig i de vuxnas göromål. Barn skall se de vuxna som de vuxna själva helst vill se ut, dvs. unga och fräscha. Familje- och könsrollsmönster slås fast med sju-tumsspik. Allt kontroversiellt, exempelvis sex, är bannlyst. Däremot inte våld eller rasism. Förbrytare framställs som inkräktare – onda av naturen och självfallet tillhörande de lägre klasserna – medan barnen idealiseras som överlägsna och handlingskraftiga.

Barnen i de här importerade filmerna gör aldrig uppror. Det skall väl erkännas att de svenska filmerna som regel är mycket bättre. Där kan det t. o. m. hända att barnen gör uppror, som exempelvis i Pippifilmerna. Men tyvärr tar sig upproret oftast så fantastiska former att man med ens förlorar markkänslan.

Herr talman! Med detta vill jag ha sagt att det krävs en ordentlig satsning på bra barnfilmer – barnfilmer som inte odlar ett meningslöst våld, utan fantasieggande filmer som har en förankring i den verklighet barnen lever i.

Det krävs emellertid också en ordentlig översyn av bestämmelserna för vad som skall betraktas som barntillåtet. Jag hävdar i min motion att klart skräckinjagande filmer som innebär skräckupplevelser för barn i dag utan diskussion tillåts visas, medan andra, som skulle kunna vara barntillåtna, förbjuds.

Regeringen har nu, av hänsyn till finansierarna till – såvitt jag förstår – en enstaka film och deras profitintresse, på beställning lagt fram en

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biografföreställ-
ningar*

proposition om ändrade åldersgränser för barnfilmer. Jag är ense med regeringen om att en ändring behövs beträffande åldersgränserna. Men jag anser att den skall ske i ett sammanhang där man har ett samlat grepp över bestämmelserna för barns tillträde till biografföreställningar. Att på det sätt regeringen gör helt förbigå remissförfarandet kan inte betecknas som annat än odemokratiskt.

Jag har, i likhet med föregående talare, inte funnit en rad i betänkandet som anger skälen till denna brådska. Att påstå att man gör det med hänsyn till barnen är rent nonsens – då skulle man i stället satsa ordentligt på barnfilmerna. Att ändra åldersgränserna för en enstaka film förbättrar naturligtvis inte nämnvärt situationen för barnen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till min motion. Eftersom den är tillgodosedd i den reservation som har fogats till utskottsbetänkandet yrkar jag alltså bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! På den tid som flertalet av den här kammarens ledamöter började ta sig in på barnförbudna filmer gällde det att se ut som om man var 15 år gammal. Sedan dess har vi fått ytterligare en åldersgräns vid 11 år, och nu föreslås alltså en tredje vid 7 år. Samtidigt med den här differentieringen har vi genomgått en process som på många sätt minskat betydelsen av åldersgränser. Vi har i dag miljontals TV-apparater i vardagsrummen, och framför dem står inga biografvaktmästare. Sveriges Radio brukar visserligen utfärda varningar för sådana filmer som kan vara olämpliga för barn, men i vilken mån varningarna efterföljs är mycket svårt att veta. Dessutom är ju otäckheterna inte begränsade till spelfilmer – de förekommer i än högre grad i den verklighet som televisionen speglar, t. ex. i nyhetsprogrammen.

De barn som växer upp i dag lever i en så bildrik värld att man kan fråga sig om åldersgränser vid filmförevisningar längre fyller någon verkligt skyddande funktion. Inte desto mindre anser en majoritet i riksdagen att åldersgränserna bör bevaras. Efter flera uttalanden av statens barnfilmnämnd vill regeringen nu införa en ny åldersgräns, som gör det möjligt att tillåta filmvisningar för barn ner till sju års ålder. Herr Johansson i Trollhättan har förklarat att det här förslaget inte fått någon seriös behandling i riksdagen. Det vill jag bestämt förneka. Det har fått en noggrannare granskning än många av de propositioner och motioner som här behandlas. Förslaget har behandlats i tre utskott, man har hört expertis på ett sätt som vi i folkpartiet anser att man ofta borde göra och det har kommit fram en rad intressanta synpunkter på förslaget. I konstitutionsutskottet har vi tagit del av de synpunkter som kommit fram från de två andra utskotten och beslutat att tillstyrka propositionen, dock med den ändringen att lagen bör träda i kraft först den 1 januari 1978.

*Barns tillträde till
biografföreställ-
ningar*

Samtidigt vill utskottet att riksdagen skall begära en samlad översyn av bestämmelserna för barns tillträde till biografföreställningar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Socialdemokraterna har emellertid inte velat ställa sig bakom den nya åldersgränsen. Varför då inte det? Ja, man letar förgäves efter sakskalet i reservationen. Det handlar i stället om procedurfrågor. Reservanterna anser att regeringens handläggning har varit brådstörtad och klagar över att förslaget inte föregåtts av en samlad utredning och remissbehandling. Man tar inte ställning i sakfrågan, men man tycker att det gått för fort undan.

Ja, det här är ju numera en av de två vanligaste linjerna i den socialdemokratiska oppositionspolitikerna. Antingen klagar man över att regeringen är slö, släpig, sävlig, sölig, senfärdig och snigelaktig och saknar den rätta handlingskraften, eller också klagar man över att regeringen har alldeles för hög fart och pressar fram förslag i ett så halsbrytande tempo att remissinstanser och riksdag inte hinner med i svängarna. Är det inte det ena så är det det andra. Allt oftare möter vi en opposition som inte har något vettigt att säga i sakfrågorna utan i stället gräver ner sig i procedur och etikett och tidtabeller och klagar bitterligen över att regeringen är för snabb, eller möjligen för långsam.

Den här gången gick det alltså för snabbt. Man har inte frågat expertisen, säger reservanterna. Men vi har ju ett speciellt organ, där denna expertis är samlad – statens barnfilmsnämnd, ett organ som har både barnpsykologisk och barnpsykiatrisk sakkunskap och personer med erfarenhet från barn- och ungdomsverksamhet. Och det är just från den nämnden som det vid flera tillfällen föreslagits att ännu en åldersgräns borde införas.

Att införa en ny åldersgräns är en fråga av begränsad räckvidd – det säger de socialdemokratiska reservanterna själva i ett ögonblick av tillfällig klarsyn. Men knappt har de gjort det medgivandet förrän de i nästa andedrag tar tillbaka det och förklarar att frågan måste ses i ett större kulturpolitiskt sammanhang. Och sedan vecklar de in sig i ett resonemang om hur omåttligt komplicerat allting är. Åldersgränsen hänger ihop med utbudet av barnfilm, som hänger ihop med kommersialismen – eller möjligen tvärtom. Det sägs t. ex. att "det inte finns ett enkelt samband mellan en lägre åldersgräns och utbudet av kvalitativt värdefull film för barn och ungdom genom en kommersialiserad filmproduktion". Mig veterligen har ingen försökt göra gällande att det skulle finnas något sådant enkelt samband – hur det nu skulle vara beskaffat. Det enda regeringens och utskottets förslag är att det skall införas en ny åldersgräns och vissa nya regler för ungdomars tillträde till kvällsföreställningar. Det finns inget skäl i världen att koppla ihop det förslaget med frågan om hur stödet till filmproduktionen skall vara konstruerat. Det förslaget har vi goda möjligheter att diskutera i andra sammanhang.

Vill man bromsa reformer, herr talman, kan man alltid påstå att allting hänger ihop med allting annat. Men vill man förändra samhället får man

bekväma sig till att bryta loss små bitar ur verkligheten och ta itu med dem i tur och ordning. Det är reformismens huvudprincip, och den tror jag att också socialdemokraterna vid närmare eftertanke är beredda att ansluta sig till.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt naturligt att vi inte tar ställning i sakfrågan, eftersom vi begär en utredning. Men jag får väl med Daniel Tarschys fortsätta den debatt som jag i flera år förde med Per Ahlmark, då Per Ahlmark gick upp här och förklarade att man skulle besluta utan utredningar. Nu är tydligen detta något mycket kännetecknande för folkpartiet, eftersom Per Ahlmarks efterträdare i utskottet såsom företrädare för folkpartiet följer precis samma linje, liksom även det folkpartistiska statsråd gör som har lagt fram propositionen.

När man sedan ironiserar över vår inställning till regeringen kan det inte hjälpas att jag säger: Nog hade det varit bättre om regeringen hade satt in sin handlingskraft på att söka lösa en rad näringspolitiska problem, däribland frågan om energiförsörjningen i Sverige, än att utarbета en proposition om sänkning av åldersgränsen vid visning av vissa barnfilmer.

Den centrala fråga som jag ställde i mitt föregående inlägg har jag emellertid ännu inte fått svar på – jag hoppades faktiskt att Daniel Tarschys skulle ge svaret. Frågan gällde varför det var så bråttom med att fatta ett beslut denna höst i den här frågan och varför författningen skulle träda i kraft den 15 december och inte exempelvis den 1 januari, som ju utskottet ändå har måst föreslå.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Daniel Tarschys resonemang gick ut på att eftersom barn redan utsätts för så mycket underhållningsvåld i TV kan man låta dem utsättas för sådant på bio också. Jag tycker det är en skrämmande inställning – det gäller ju att begränsa det i stället.

Daniel Tarschys efterlyste sakskaäl till varför vi inom vpk inte tycker att en sjuårsgräns skall införas nu utan att frågan skall ses i ett sammanhang. De skälen finns bl. a. i min motion. Men jag efterlyser i likhet med Hilding Johansson de sakskaäl regeringen har för att lägga fram förslaget. När man lägger fram förslag om en förändring, så ankommer det på en att motivera varför man vill ha denna förändring, men regeringen har inte gett några sådana motiveringar.

Daniel Tarschys förde ett mycket egendomligt resonemang om vad som hängde ihop och vad som inte hängde ihop. Man frågar sig till slut om Daniel Tarschys själv hängde ihop. Men självfallet hänger åldersgränserna samman med utbudet av film – det kan ju vem som helst förstå.

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Eva Hjelmström vill jag först säga att jag inte på något sätt försvarar underhållningsväldet. Jag sade bara att åldersgränserna har fått mindre betydelse nu när vi har TV-apparater i vardagsrummen. Det tror jag inte heller att Eva Hjelmström vill bestrida.

Sedan tog Eva Hjelmström upp frågan om kopplingen med det vidare kulturpolitiska perspektivet, och vad jag där sade var att den fråga vi nu behandlar är begränsad. Vi behandlar inte nu den totala kulturpolitiken – den kan vi återkomma till i ett annat sammanhang. Jag vidhåller att det är möjligt att ta ställning till begränsade frågor utan att samtidigt föra in dem i ett mycket stort sammanhang.

Hilding Johansson förde ett resonemang kring utredningar och deras betydelse. Det var under många år så, att socialdemokraterna bemötte alla förslag från folkpartiet med hänvisning till sittande utredningar eller med hänvisning till att man inte kunde fatta beslut utan utredningar. Man använde utredningsmaskineriet som ett stående argument mot förändringar i samhället. Det verkar som om den här traditionen fortfarande sitter i hos Hilding Johansson, att man ständigt skall hänvisa till utredningar för att förhindra reformer. Men även den socialdemokratiska regeringen lade ibland fram förslag som den hade utarbetat inom sitt eget kansli, och som inte alls alltid gick tillbaka på tidigare utredningar. Då hörde vi inte alls dessa tongångar om att det alltid skulle finnas en utredning som bakgrundsmaterial.

Jag tror det finns en skillnad mellan energipolitiken, som Hilding Johansson nämnde, och frågan om införande av en ny åldersgräns för filmer – frågorna är av något olika komplexitetsgrad. Jag tror att vi är överens om att det t. ex. på det energipolitiska eller näringspolitiska fältet är mera motiverat med omfattande utredningar än vad det är i en fråga där det ändå till sist gäller en bedömning som politiker måste göra med hänsynstagande till expertis – barnpsykologisk, barnpsykiatrisk och ungdomsledarexpertis. Skilj på frågor av olika komplexitetsgrad, Hilding Johansson!

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har fortfarande väldigt svårt att förstå logiken i Daniel Tarschys resonemang. Menar verkligen Daniel Tarschys att det faktum att vi har alltmer underhållningsväld i TV gör det mindre motiverat att ha åldersgränser på bio? Med det resonemanget kan man ju lika gärna avskaffa åldersgränser över huvud taget. Bör man inte i stället försöka begränsa det underhållningsväld som barnen utsätts för? Det gör man inte med Daniel Tarschys resonemang.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns, som först minoriteten i kulturutskottet och därefter Eva Hjelmström visat, ett samband mellan utbudet av film och de gränser man skall dra. Det är svårt att komma från detta samband

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

genom att säga att det här är en enkel bedömningsfråga. Tillgången på kvalitativt högtstående film är av grundläggande betydelse för var man skall sätta olika gränser.

Sedan ber jag med betydande envishet att få komma åter med min fråga: Hur ser den ko ut som nu befinner sig på isen och som man behöver skicka ut en ambulans för att rädda?

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det finns ett samband mellan underhållningsvåld och åldersgränser lär det sambandet inte vara så beskaffat att det blir mera underhållningsvåld om vi inför en åldersgräns vid sju år. Jag vill än en gång påminna Eva Hjelmström om vad jag sade i mitt första inlägg: Effektiviteten av de åldersgränser som finns har minskat genom att vi nu har TV-apparater i vardagsrummen – TV-apparater som bjuder på både verkligt och spelat våld. Vilka slutsatser vi skall dra av detta är en stor och mycket viktig fråga, som vi har tillfälle att diskutera i andra sammanhang. Den har ingen relevans för frågan om vi skall införa en ny åldersgräns vid sju år.

För Hilding Johansson tycks nu den tyngst vägande frågan vara om den här lagen skall träda i kraft den 15 december eller den 1 januari. Jag måste erkänna att jag inte vet exakt vad regeringen tänkt på när man valt den ena eller den andra veckan. Men jag tror att regeringen tar med en viss fattning att utskottet har föreslagit en skjutning av giltighetstiden 15 dagar framåt i tiden.

Hilding Johanssons anförande förstärker intrycket att socialdemokraterna fastnat i procedurfrågor, grävt ner sig i formaliteter, att de inte vill ta ställning i sakfrågor utan att de har stannat för en oppositionspolitik som handlar om motsatsparet för snabbt-för långsamt.

STURE PALM (s):

Herr talman! I den avvikande mening som anføres av kulturutskottets socialdemokratiska ledamöter yrkar vi helt kort avslag på den proposition som nu behandlas. Avslagsyrkandet ligger helt i linje med yrkandet i min motion 1977/78:26. Denna avvikande mening har inte anmälts för att vi önskar uppträda som några glädjedödare för alla snälla barn som vill gå på bio. Den har heller inte skrivits i en önskan att dämpa julglädjen för huset Expressen-Dagens Nyheter-Svensk Filmindustri, som numera tillhör samma familj. Om det är just detta nära släktskap som förklarar presentationen av denna fråga i vissa tidningsspalter lämnar jag åsido. Våra motiv är betydligt rakare. Den framlagda propositionen är enligt vår mening en undermålig produkt. Här föreligger ett regeringsförslag om att ändra en förordning. Regeringsförslaget grundar sig på några rader i en verksamhetsberättelse – det har sagts här tidigare – som avlämnats av statens barnfilmnämnd. I propositionen har inte ens gjorts ett direkt citat ur berättelsen, utan propositionsförfattaren resonerar om vad som påstås stå i denna berättelse.

Detta beslutsunderlag har tydligen räckt för utbildningsministern Jan-Erik Wikström att ställa upp på en proposition. Huruvida man skall tillmäta regeringsorganet Expressen någon större trovärdighet i denna fråga är svårt för mig att bedöma, men i Expressen av den 23 november kan vi läsa: "Utbildningsminister Jan-Erik Wikström såg 'Bröderna Lejonhjärta' ena dagen och fick regeringen att anta förslag om ny sjuårsgräns dagen därpå." – Så långt citatet.

Det är tydligen en helt ny arbetsmetod som utbildningsministern har tillämpat denna gång. Oavsett sanningshalten i denna artikel kvarstår att det inte finns en tillstymmelse till remissbehandling från de myndigheter och andra organ som har möjligheter att bedöma eller är nära berörda av frågan.

I propositionen kan utbildningsministern således inte hänvisa till skriftliga remissvar från exempelvis socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens biografbyrå, statens barnfilmnämnd, barnfilmrådet eller Riksförbundet Hem och skola.

Man får nog leta länge innan man kan hitta någon motsvarighet till slarvighet och nonchalans vid framläggandet av ett regeringsförslag för Sveriges riksdag.

När det bristfälliga beslutsunderlaget blev uppenbart lämnades fler motioner med krav om avslag på propositionen. I motioner från såväl centerpartiet som vpk yrkades avslag medan yrkandet i en moderat motion blev att man vill börja med att anta förslaget om den nya åldersgränsen och sedan utreda för att få klarhet i om detta var ett lämpligt beslut. Förvirringen kan knappast framstå klarare än just i det sistnämnda motionsyrkandet.

Då det stod klart för kulturutskottets ledamöter att beslutsunderlaget var så utomordentligt svagt föreslog socialdemokraterna avslag på propositionen medan den borgerliga majoriteten gick till en improviserad räddningsaktion. När nu förslaget inte varit ute på sedvanlig remissbehandling begärdes att hearing skulle ordnas med deltagande av representanter för statens barnfilmnämnd, barnfilmrådet, statens biografbyrå, expertis från Sveriges Radio och Riksförbundet Hem och skola.

Hearingen hölls och slutsatserna om vad som verkligen sagts har i majoritetsskrivningen hårdtagits – för att inte säga vantolkats. Dessa uttolkningar har tydligen gjorts med enda syftet att rädda regeringens anseende.

Dess värre är det nu omöjligt för riksdagens ledamöter att få tillgång till tillräcklig dokumentation, då något stenografiskt protokoll inte upprättats över utfrågningarna. Därför står uppgift mot uppgift. Detta visar i än högre grad hur otillfredsställande det är att inte företa en regelrätt remissbehandling.

En genomgående motfråga som ställdes upprepade gånger av panelen – den expertis som besökte oss – var emellertid vad som egentligen motiverar denna osedvanliga brådska med behandlingen. Dessa frågor förblev givetvis obesvarade.

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

Naturligtvis kan det finnas delade meningar om den föreslagna nya åldersgränsen, men när regeringen tagit en enda film som utgångspunkt för att ändra på denna förordning förefaller det mycket förbryllande. I Norge har exempelvis åldersgränsen för den film som åsyftats fastställts till tolv år – och detta efter att klipp har företagits i filmen.

I den avvikande mening som kulturutskottets socialdemokrater anfört har mycket starkt understrukits behovet av att öka tillgången till god film för de yngre biografbesökarna. Det har f. ö. understrukits i några inlägg i debatten här i dag. Detta kan man inte uppnå genom att manipulera med åldersgränserna. Detta kan endast uppnås genom aktivare filmpolitiska insatser från samhällets sida.

Vi säger därför i vår avvikande mening i kulturutskottets betänkande: "Samhället har också ett ansvar och bör på olika sätt gå in genom att initiera och stödja ett kvalitativt utbud på barn- och ungdomsfilmens område. Propositionen lämnar detta helt obeaktat."

Mot denna bakgrund kommer vi fram till "att det finns behov av en samlad översyn av de bestämmelser i olika författningar m. m. som gäller barns tillträde till biograf föreställningar liksom av frågan om stöd från samhällets sida för åstadkommande av ett kvalitativt värdefullt utbud av film för barn och ungdom".

Vår slutsats blir därför att vi finner det helt otillständigt att rösta för ett förslag som kommit till på så lösa grunder som i detta fall.

Herr talman! Reservanterna i kulturutskottet anser att det inte finns några skäl att frångå det traditionella sättet att förbereda de regeringsförslag som skall presenteras riksdagen. Behandlingen i kulturutskottet har stärkt oss i denna uppfattning och vi skulle finna det närmast genant om riksdagen beslöt bifalla ett utskotts betänkande som tillkommit på det sätt som nu skett med den föreliggande propositionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

PER OLOF SUNDMAN (c):

Herr talman! Det är, som Hilding Johansson påpekade, ett litet ärende som riksdagen skall ta ställning till nu.

Det är ett kvantitativt litet ärende. Det handlar om att ytterligare några få filmer per år skulle kunna bli tillåtna för barn från sju år upp till elva år. Det rör sig enligt uppskattningar om tre, fyra eller kanske fem filmer per år.

Det är också kvalitativt ett litet ärende, i den meningen att om riksdagen bifaller propositionen kommer det inte att medföra några revolutionerande konsekvenser för det svenska samhället, det svenska folket eller det svenska kulturlivet.

Och eftersom det är ett litet ärende är propositionen helt naturligt kortfattad. Den har dock behandlats med omsorg och eftertänksamhet i tre av riksdagens utskott, vilket påpekades av Daniel Tarschys.

Enbart handläggningen i kulturutskottet har dragit ut över fem veckor. Utskottet har besökt biografbyrån – eller filmcensuren som man säger

litet mer populärt – och informerat sig om dess arbete och arbetsformer. Utskottet har arrangerat omfattande utfrågningar av representanter för barnfilmnämnden, barnfilmrådet, Riksförbundet Hem och skola och vissa sakkunniga från Sveriges Radio. Till det kommer att frågan sannernligen har stötts och blötts i utskottets partigrupper. Vi har inte slarvat ifrån oss den här saken – i vart fall inte i kulturutskottet.

Bl. a. på grund av pressens behandling av själva sakfrågan och vad som sagts tidigare här i talarstolen finns det skäl att göra ett par påpekanden om vad propositionen *inte* handlade om.

Det är inte fråga om att sänka den nuvarande elvaårsgränsen för viss barntillåten film till sju år. Elvaårsgränsen skall behållas. Vad det gäller är att införa en ny åldersgräns som sammanfaller med den ålder då barn som regel bedöms vara skolmogna.

Det är inte fråga om att öppna nya möjligheter för barn under elva år att se filmer präglade av underhållningsvåld. De filmer som skulle bli tillåtna med den nya åldersgränsen skulle självfallet i vanlig ordning granskas av censurmyndigheterna – och lika självfallet granskas just med hänsyn till att det rör sig om mycket unga skolbarn.

Det måste lustigt nog också påpekas att det inte är fråga om att riksdagen skall fatta beslut om att filmen *Bröderna Lejonhjärta* – nu nämnde jag namnet – skall bli tillåten för barn ner till sju år. Det torde vara välkänt att propositionen *råkade aktualiseras av att den här filmen* bedömdes som tillåten bara för barn ner till elva år och alltså inte kunde släppas fri för barn ner till sju år – men det är ju en sak för sig.

Om riksdagen skulle bifalla propositionen innebär det att våra censurmyndigheter på nytt prövar filmen om så begärs och därvid tar ställning till om den bör visas för barn ner till sju år vid offentlig föreställning. Men – och det måste vi komma ihåg – detta är inte en sak för riksdagen utan en sak för biografbyrån.

Så ser kon på isen ut, herr Johansson. Men det gäller inte bara en ko utan några till, dock inte så särskilt många kossor per år, som jag nämnde förut.

Egentligen har jag också lust att tillägga – efter vad jag hört från den här talarstolen – att propositionen inte heller berör näringspolitik, energipolitik eller allmänna principer för riksdagens arbetsformer.

Låt mig sedan säga några ord om vad propositionen *egentligen* handlar om. Jag tror det behövs.

I dag har vi två åldersgränser som filmcensurmyndigheterna har att ta ställning till. Har man fyllt femton år räknas man som vuxen och får se alla filmer som visas offentligt. Har man fyllt elva år får man se sådana filmer som bedöms som låt mig säga halvt barntillåtna. Är man under elva år får man inte se annan film än sådan som bedöms som helt barntillåten, dvs. från noll år och uppåt.

Det är åldersspännvidden från noll till elva år som utgör ett problem. Den är för stor – därom är både biografbyrån och barnfilmnämnden ense – för att tillåta nyanserade övertaganden. Det finns nämligen film, om

ock i begränsad omfattning, som kan visas för barn som kommit in i skolåldern men som inte är lämplig för förskolebarn.

I huvudfrågan om behovet av en ny åldersgräns tycks de tre utskottens socialdemokrater vara eniga med oss som företrädar majoriteten. Enighet råder således om att vi behöver en ny åldersgräns för att möjliggöra nyanserade överväganden och bedömningar. Men socialdemokraterna vill ändå avvisa propositionen, och de vänder sig mot den framför allt av formella skäl. De klagar över att ärendet handlagts med stor brådska. I reservationen till konstitutionsutskottets betänkande anförts att det inte finns någon samlad utredning som man kan bygga ett ställningstagande på och att propositionen inte har föregåtts av sedvanlig remissbehandling.

Jag tror att jag törs säga att dessa invändningar knappast bygger på rationella överväganden. Vi har i det här landet ett filmcensursystem som debatterats, diskuterats och förändrats successivt under loppet av drygt ett halvt sekel. Vi har i dag ganska väl etablerade arbetsformer. Det föreligger inga som helst svårigheter att gå in i filmgransknings-systemet med en ny åldersgräns och att göra det utan omständliga utredningar.

Såsom Hilding Johansson påpekade är det en liten fråga. Det är dessutom en fråga som går att lösa, och en lösning har man önskat ganska länge. Därför kan kulturutskottet tillstyrka propositionen.

Men kulturutskottets yttrande innehåller också ett andra resonemangsled. Censurfrågan ingår i det utredningsuppdrag som anförtrots den kommitté som skall utreda frågan om en ny yttrandefrihetsgrundlag. Den kommittén har ett omfattande och säkert tidsödande arbete framför sig. Vad gäller film skall kommittén enligt direktiven endast syssla med frågor som rör vuxencensur, men enligt kulturutskottets mening bör den också beakta de spörsmål som är förknippade med barncensuren. Vi menar att kommittén i det arbetet kan utnyttja de erfarenheter som kan göras om en ny åldersgräns för barn genomförs redan nu. Jag tror inte att man föregriper ett sådant utredningsarbete genom att nu införa en ny åldersgräns – snarare underlättar man arbetet.

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp en annan fråga, som propositionen inte heller handlar om, men som är viktig.

Hilding Johansson påpekade att man inte tagit upp det spörsmål vi nu diskuterar i ett större kulturpolitiskt sammanhang. Eva Hjelmström framhåller i sin motion, som är förtjänstfull, fränsett vissa formuleringar som är litet svårbegripliga, att det är ont om god film för barn och att ett ökat statligt stöd för barnfilmsproduktionen är önskvärt. Samma sak framhålls av reservanterna i konstitutionsutskottet och av kulturutskottets socialdemokrater, och det har framförts av tidigare talare här i dag.

Även på denna punkt råder det stor enighet: det är ont om god film för barn och ungdom. Samhällets stöd till produktion av kvalitetsfilm för dessa åldersgrupper är för litet och för knappt tillmätt. Detta har framförts gång på gång av alla som är insatta i den här frågan eller haft anledning att syssla med den, sannerligen inte bara av företrädare för

vpk, som Eva Hjelmström nyss sade. Frågan har också diskuterats i kulturutskottet flera gånger under de gångna åren. Men det har inte hänt så mycket. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte en gång i tiden en arbetsgrupp med uppgift att bearbeta barnkulturfrågorna. Det är många spörsmål som vi i kulturutskottet skjutit framför oss under hänvisning till barnkulturgruppens kommande redovisning. Utlovades inte den redovisningen till i maj månad 1976? Eller var det möjligen till i maj månad 1975? Jag minns inte riktigt nu – det var så länge sedan! Vi har ännu inte sett den utredningen.

Som sagt råder det inget tvivel om att det behövs statliga insatser inom barnfilmsektorn. Vi tror att den här utredningsgruppen för barnkultur kan komma med värdefulla synpunkter. Det är ändå min förhoppning att situationen på barnfilmsfronten när det gäller statligt stöd skall te sig litet ljusare i vår då budgetpropositionen har framlagts. Om det nu finns några positiva formuleringar i propositionen innan barnkulturgruppen har avlämnat sitt slutbetänkande hoppas jag att man inte skall anklaga regeringen för att ha alltför bråttom.

Frågan om stöd till barnfilm är som sagt viktig och väsentlig, men den har icke att göra med den sakfråga som vi i dag behandlar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

STURE PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman säger att det här är ett litet ärende. Visst är det ett litet ärende, men det är ingen ursäkt – man får inte schabbla med små ärenden heller. Det är vad vi har sagt i vår reservation.

Sedan anför Per Olof Sundman som bevis för att det gjorts en mycket grundlig behandling i utskottet att vi har arbetat under lång tid. För utskottet en så ofullständig proposition som i detta fall, tar det lång tid för utskottet att göra ett jobb som regeringskansliet egentligen borde ha gjort. Men trots den långa tid som arbetet pågått har utskottet ändå av flera skäl inte kunnat göra annat än ett ofullständigt arbete.

Till en början var det tydligen en allmän stämning inom olika partier för att avstyrka propositionen. Det förelåg en socialdemokratisk avslagsmotion. Sådana motioner hade även väckts av centerpartiet och vpk. Vi fick ett intryck av att sakskaalen talade för att utskottet skulle avstyrka hela propositionen. Men så förekom en del underliga turer, och det gick prestige i det hela. Det blev mycket underliga debatter i utskottet. Man ville till varje pris ha igenom propositionen, och sakargumenten föll platt till marken – det var omöjligt att få majoriteten att möta våra argument.

För att kompensera det som departementschefen inte hade gjort begärdes ett antal hearings. I mitt anförande läste jag upp listan över vilka vi kallade till utskottet. Det blev senare ett resonemang om hur vi skulle kunna lyssna på socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. Skulle dessa parlamentariskt sammansatta styrelser representeras av generaldirektören eller någon byråchef? Det blev så krångligt att majoriteten beslöt att stryka dessa båda från listan och nöjde sig med att höra de organ som

kunde företrädas av ämbetsmän. Ingen inom majoriteten hade något intresse av att låta socialstyrelsen och skolöverstyrelsen få yttra sig.

När det gäller resultatet av dessa hearings har vi inte tillgång till någon utskrift av vad som sades. Det var intressanta resonemang som fördes. Eftersom resonemangen inte togs upp stenografiskt, kan riksdagens ledamöter inte veta vad som sades. Men vi som hade tillfälle att lyssna fick genomgående det intrycket att de som hade kallats var förvånade över denna brådska. De hade haft behov av att utveckla sina synpunkter skriftligen. Men något sådant tillfälle gavs inte. Om det är den typen av utskottsförhör som herr Tarschys drömmer om, ber jag: gud bevara mig för det sättet att behandla lagstiftningsfrågor.

Sedan säger man att det är brist på bra barnfilm. Det är riktigt. Det har vi socialdemokrater påpekat. Vi anser att denna fråga ingår i ett större sammanhang, men den saken har propositionsskrivarna inte ägnat en enda rad. Det är en enorm brist i sammanhanget. Man gör sannerligen ingen kulturpolitisk insats genom att manipulera med åldersgränserna.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Socialutskottets socialdemokratiska ledamöter har anmält en avvikande mening mot utskottets yttrande. Vi har gjort det av följande skäl.

Vi anser att frågan har forcerats fram på ett högst otillfredsställande sätt. Vi anser att en utredning borde ha föregått propositionen, där man i ett större sammanhang skulle ha tagit ett samlat grepp på filmfrågorna. Vi anser att regeringen borde ha hört remissinstanser som socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, innan man lade fram propositionen. Vi anser att regeringen nonchalerar föräldrapinioner, barnpsykologer och experter på området. Vi anser att regeringen borde ha lyssnat till dem. Då hade inte propositionen kommit nu och man kunde i lugn och ro ha studerat filmproblematiken och fått perspektiv på frågan.

Herr Tarschys sade någonting om att socialdemokratin har stelnat i att bara diskutera procedurfrågor. Jag tycker det är märkligt att ett sådant yttrande kommer från en ledamot av konstitutionsutskottet, som bl. a. har att se till att riksdag och regering följer lagar och förordningar. Det är inte riktigt, herr Tarschys, att säga att vi har fastnat i att bara diskutera procedurer och former. Vad jag pekar på är sakliga förhållanden som regeringen har nonchalerat.

Nu har regeringen och den närmast ansvarige, utbildningsministern, inte kunnat undvika att gå kapitalintressena till mötes. Biografägarna är förtjusta, många sköna slantar skall, trots vår urusla ekonomi, hamna i deras fickor. Barn skall tjata på föräldrarna för att få se filmen Bröderna Lejonhjärta – det är ju för den filmens skull som det är så bråttom att få igenom förslaget. Många barn skall oroas över innehållet i filmen. När jag såg den satt en mamma framför mig och sade ideligen till sin lille pojke: "Det är bara film, det är ingenting att vara rädd för." Men genom att låta sjuåringar se Bröderna Lejonhjärta ställer man sig välvillig

till en författarinna, vilket kanske är förståeligt med hänsyn till hennes insatser på ett annat område i samhällslivet.

Det har varit så bråttom med denna proposition att man inte ens nöjt sig med att föreslå att lagen skall träda i kraft den 1 januari, som är en vanlig tid för lagars ikraftträdande. Nej, enligt utbildningsministern skall lagen träda i kraft till jul. Konstitutionsutskottet har dock hyfsat till det och sagt att den skall träda i kraft den 1 januari 1978. Men propositionen är från utbildningsministerns sida ett beställningsjobb för finansintressena bakom filmen.

I yttrandet från socialutskottets socialdemokrater slås fast att propositionen uppenbarligen tillkommit av hänsyn till kommersiella intressen utan tanke på att förslaget kan vålla sociala skadeverkningar för barn i känslig ålder. Vår uppfattning delas av många socialt engagerade. I den hearing som har berörts av flera talare i dag hade de flesta samma uppfattning som vi. Barnpsykologer från barnfilmrådet och barnfilmnämnden, Sveriges Radios filmkommitté, statens biografbyrå och Riksförbundet Hem och skola har inte fått yttra sig till regeringen innan den lade sitt förslag. Varken regeringen eller den större delen av de borgerliga i de utskott som varit inblandade i den här frågan har alltså fått ta del av deras varningar.

Från borgerligt håll har man varit tyst, kanske knutit handen i byxfickan och är tydligen beredd att nu votera igenom den här underliga propositionen. Men tidigare i höst har riksdagen gett herr Burenstam Linder en tankeställare i fråga om de enarmade banditerna och Anders Dahlgren fick häromdagen en påminnelse om sin dödlighet i frågan om sjöfågel. Det bästa riksdagen kunde göra vore att ge herr Wikström samma besked genom att gå emot den här propositionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i konstitutionsutskottet.

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har sannerligen ingenting emot att diskutera procedurfrågor. Tvärtom är det hög tid att diskutera hur riksdagen skall lägga upp sitt arbete.

Vad jag har sagt i den här debatten är att socialdemokraterna enbart kommer med formella invändningar. Vi har nu hört tre socialdemokratiska talare, och ingen har ännu avslöjat var socialdemokraterna står i sakfrågan. Vad anser ni om sjuårsgränsen?

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att herr Tarschys saknar förmåga att läsa innantill. Vi har sagt att frågan måste utredas innan den kommer på riksdagens bord. Kan det vara så egendomligt, herr Tarschys, att vi säger att innan en fråga presenteras i form av en proposition, bör den föregås av en utredning? Det är väl enklaste sättet att uttrycka sig.

Sedan, herr Tarschys, upprepade jag en rad skäl mot att propositionen

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Barns tillträde till
biograf föreställningar*

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biografföreställ-
ningar*

framläggs utan att man har hört berörda myndigheter på det sociala området.

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Innan ett stort antal remissinstanser har sagt sitt, har alltså socialdemokraterna inte någon uppfattning i en enkel bedömningsfråga.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta är inte en enkel bedömningsfråga, herr Tarschys. Det gäller om barn i sjuårsåldern skall få se exempelvis en film såsom *Bröderna Lejonhjärta*, i vilken det förekommer partier som inte är lämpliga för sjuåringar.

Förste vice talmannen anmälde att Daniel Tarschys anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

LARS AHLMARK (m):

Herr talman! I motionen 1977/78:23 har Ingrid Diesen och jag pekat på ett par frågor rörande barns tillträde till biografföreställningar, frågor som inte får sin lösning i föreliggande proposition. Det gäller samordningen med vuxencensuren, som behandlas av den kommitté som har i uppdrag att utreda frågan om en ny yttrandefrihetsgrundlag. Det gäller vidare diskussionen om lägre åldersgränser bör tillämpas, då barn är i sällskap med en vuxen. Enligt propositionen skall det problemet tas upp vid den översyn av filmpolitiken som inletts inom utbildningsdepartementet.

Personligen har jag svårt att se att vuxencensuren fyller någon uppgift i dagens samhälle. Frånvaron av motsvarande censur på närliggande fält, t. ex. etermedia och teater, understryker filmcensurens något udda karaktär. Den frihet som film med konstnärliga kvalitéer måste ha skapar också gränsdragningsproblem.

Men därmed är inte sagt att vad som är acceptabelt för vuxna även är lämpat för femtonåringar. Därutöver vet man att åldersgränserna i praktiken underskrids med både ett och två år.

Ett avskaffande av vuxencensuren aktualiserar därför en artonårsgräns. Men man kan knappast tänka sig fyra åldersgränser: 18, 15, 11 och 7 år. En total omprövning måste i ett sådant läge ske. Om till detta kommer förslag om särskilda åldersgränser för barn i sällskap med vuxen, kompliceras bilden ytterligare.

Mot denna bakgrund anför vi i motionen det lämpliga i en samlad översyn av bestämmelserna om barns tillträde till biografföreställningar. Beslutas en sjuårsgräns separat, måste i varje fall det fortsatta arbetet samlas på en hand.

Vid den utfrågning berörda utskott haft med ett antal parter i sammanhanget framkom att även om det fanns invändningar mot det sätt

på vilket propositionen framlagts var samstämmigheten stor om behovet av en ny och lägre åldersgräns. Detta är för mig avgörande vid mitt ställningstagande till förman för propositionen. Den av utskottet förordade samlade översynen, som således innebär ett tillgodoseende av den moderata motionen, kan därmed också komma att omfatta en tids verksamhet med en sjuårsgräns.

Debatten om den nya åldersgränsen har i pressen knutits till en bestämd film. Låt mig med anledning av detta göra ett par reflexioner.

Vad vi vill skydda barnen mot är psykisk skada. Ofta är det våldsinslag och andra skrämmande skildringar som anses böra undvikas. Får en ny åldersgräns till följd att filmer som innehåller betydande mått av sådana inslag godkänns för visning för barn i åldern mellan sju och tio år, får beslutet olyckliga konsekvenser.

Man kan inte i detta sammanhang försvara våld och övergrepp med att framställningen skulle ha hög konstnärlig nivå. Det vore en egenomlig definition på konstnärlighet, om det konstnärligt högstående vore mindre ingripande i barnens tankevärld än det ytliga. Förhållandet är naturligtvis det motsatta.

Jag har, herr talman, önskat understryka det sistnämnda så att inte allmänhet eller – än värre – berörda samhällsorgan missförstår innebörden av ett positivt ställningstagande till den lagda propositionen. Att en del tidningar är offer för ett sådant missförstånd är uppenbart.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i Per Olof Sundmans argumentering och inskränker mig därför till att bara understryka några som jag tycker mycket viktiga synpunkter.

Regeringens proposition nr 12 har väckt en diskussion, bl. a. i kulturutskottet, som enligt min mening kan liknas vid en storm i ett vattenglas. Regeringen vill alltså införa ännu en åldersgräns, sjuårsgränsen, för offentlig visning av film för barn. Konstitutionsutskottet hade att ta ställning för eller emot. Kulturutskottets uppgift borde enligt min mening endast ha varit att ge till känna om det kunde vara av något kulturellt värde att vissa filmer gjordes tillgängliga för barn i den lägre skolåldern. På det kunde kulturutskottet, tycker jag, utan vidare ha svarat ja. Man hade ju endast behövt stödja sig på statens barnfilmnämnds verksamhetsberättelse, underskriven av Maj Britt Theorin, som flera gånger har förordat en åldersgräns med motiveringen att en sådan gräns skulle ge större möjligheter för nämnden att ge rimliga rekommendationer till biografbyrå.

Gällande bedömningsgrunder skall ej ändras – detta kan, tycker jag, inte nog understrykas. Statens biografbyrå skall alltså fortfarande med minst två censorer, av vilka minst en skall ha kvalificerad utbildning och erfarenhet i barnpsykologi eller barnpsykiatri, pröva om en film skall kunna tillåtas för barn mellan sju och elva år. Om riksdagen bifaller

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biografreställ-
ningar*

propositionen skulle alltså Bröderna Lejonhjärta, som nu har diskuterats här, komma upp till omprövning hos statens biografbyrå. Man skall väl inte fränkänna censorerna förmågan att göra en sådan bedömning. Är det svårare för dessa kvalificerade personer att bedöma om filmen är lämplig från sju år eller från elva år?

Utredningar i samband med SIA visade att barn i den lägre skolåldern har sämre tillgång till kulturella aktiviteter än övriga ålderskategorier. Genom en sjuårsgräns kan det bli möjligt att sälla fram någon god film för dessa barn. Det vore av kulturellt värde, och jag kan verkligen instämma i de synpunkter som av många förts fram här: Det behövs en ordentlig satsning för att få fram goda barnfilmer. Förhoppningsvis kan regissörer intressera sig för att skapa fler filmer som kunde bli ett alternativ till de hemska våldsserier och deckare som TV nu sprider och som Sveriges Radios egen programforskning konstaterat är särskilt attraktiva för barn runt nioårsåldern. Det är konstaterat att underhållningsvåld bidrar till aggressiva känslor, som i sin tur kan leda till aggressiva handlingar eller till likgiltighet inför våldshandlingar över huvud taget. Barnen i hemmen har alltså obegränsad tillgång till sådana våldsfilmerna. Jag har det förtroendet för statens biografbyrås censorer att de inte öppnar biografdörrarna och släpper in de små barnen på våldsfilmerna. Sedan är det en annan sak hur man skall ställa sig till våldsfilmerna över huvud taget och hur man skall göra för att få bort dem, men det hör inte till denna diskussion. Den frågan hoppas jag att vi kan få återkomma till.

Propositionens vägledande princip är barnens bästa, vilket också utskottets majoritet har framhållit. Att barnens bästa skall tillgodoses understryks också genom förslaget att den kommitté som har att utreda frågan om en ny yttrandefrihetsgrundlag även skall ta med författningar som gäller barns tillträde till biografreställningar. Det står också uttryckt att i det översynsarbetet skall man beakta erfarenheter av den sjuårsgräns som föreslås i propositionen, om den nu kommer att bifallas. Detta måste väl ändå vara en trygghet för dem som tvivlar på värdet av att en sjuårsgräns införs.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! I den politiska debatten intar sysselsättning och ekonomi en framskjuten plats. Även energifrågorna har en stor plats i debatten. Det är stora och viktiga frågor. Men det finns andra och minst lika viktiga frågor som tyvärr inte får sin givna plats i debatten. Dit hör den som vi nu behandlar, samhällsledningens ansvar för vår ungdom och för utvecklingen i ungdomsvärlden.

Det får inte bli så att vi sysslar så mycket med det som vi skall leva av att vi glömmer bort det som vi skall leva för och leva efter. Och där spelar massmedierna – radio, TV, film m. m. – en mycket stor roll för utvecklingen. Min uppfattning är, och jag är inte ensam om den,

att med de stora problem samhället brottas med i dag – t. ex. den vända och den stora tveksamhet lärarna har haft om huruvida man över huvud taget skulle våga ha skolorna öppna i dag under luciafirandet – ter det sig underligt att utbildningsministern framlägger en proposition med förslag om sänkt åldersgräns vid barnfilmer. Och när nu detta synes ha samband med en bestämd film med tvivelaktiga inslag, så ter det sig ännu underligare.

Jag tror att jag kan säga till utbildningsministern att jag inte är ensam om denna uppfattning. Den motion jag väckt i denna fråga har rönt stor uppskattning från många håll i vårt land. Jag tycker att vad vi skulle tänka på innan vi börjar sänka åldersgränserna för barnfilmer hade varit att få en proposition om hur vi skall komma till rätta med det som så många föräldrar känner fruktan och bävan inför. Gunde Raneskog och jag har sagt i vår motion – och där har vi fått många bakom oss – att enligt vår mening måste en åtgärd som den här föreslagna sättas in i sitt rätta sammanhang. Den existerande åldersgränsen är ett uttryck för samhällets strävan att skydda barn från en känslomässig påverkan för vilken de ej är mogna. Det måste i dag vara en allmän strävan att komma till rätta med det alltmer utbredda våldet och våldsmentaliteten bland unga människor. Det våld som förmedlas genom film, radio och TV har i vissa fall en mycket olycklig effekt. Kampen mot underhållningsvåldet måste föras mera intensivt än hitintills.

Det har sagts i debatten att när man nu har tillgång till TV har den här åldersgränsen inte så stor betydelse. Men jag måste säga att det är ingenting som människor frågar oss politiker mer om när vi är ute på våra möten samt i brev och i telefonsamtal till oss än detta: När skall ni göra något åt dessa skrämmande filmer i TV? Menar vi nu att åldersgränsen bör sänkas, eftersom filmerna visas i TV vill jag säga att min aspekt är följande. Innan vi laborerar med åldersgränser, måste vi ta upp frågan om vad vi skall ge vår ungdom i fråga om både film och TV. Jag tror att samhällsledningen måste känna det ansvaret. Jag och många med mig anser att frågan bör utredas ordentligt, innan det framläggs ett förslag. Här skall inte bara politiker vara med utan föräldrar, skola, organisationer och alla de som satsar mycket av tid och kraft för att ta hand om ungdom som har misslyckats, bl. a. på grund av det som de har sett på filmrutan.

Jag står fast vid vad jag skrivit i motionen och yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde Gunde Raneskog (c).

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! I den här debatten kan det finnas ett behov av information om barnfilmnämndens roll och uppgifter, alldenstund förslagen i nämndens verksamhetsberättelse har fått den tyngden i en akut situation att de lyfts fram som argument för en hastigt tillkommen proposition. Barn-

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biografföreställ-
ningar*

filmnämndens krav på en sjuårsgräns faller inte tillbaka på filmen Bröderna Lejonhjärta utan grundar sig på framför allt behovet att få ett relevantare ställningstagande till de olika filmerna för olika åldersgränser. Det är erfarenheterna av fem års arbete i barnfilmnämnden som vi fört fram i vår verksamhetsberättelse.

Barnfilmnämnden är en rådgivande nämnd för statens biografbyrå, som kallas in för att ge sina råd om de filmer där biografbyrån och dess censorer är tveksamma om en film skall tillåtas för alla barn, för barn under elva år eller om den skall vara helt barnförbjuden. Det innebär att nämnden inte ser alla filmer som blir barntillåtna eller barnförbjudna utan endast en del av dem. Som också kan utläsas av nämndens berättelse uttalar nämnden starka önskemål om att få se fler filmer. Vi tror oss numera också kunna säga att biografbyrån är överens med oss om det nödvändiga i att vi får se fler filmer.

Nämnden är sammansatt av barnpsykologisk expertis, barnpedagoger, författare och barnfilmssakkunniga och måste anses vara väl meriterad för sin uppgift genom sin sakkunskap om barn, barns reaktioner och barnfilm. Nämndens uppgift kan sägas vara negativ, om man med censur och skydd för väsentliga värden menar något negativt. Nämnden har i och för sig inte att arbeta med den positiva sidan, dvs. med förslag om samhällsåtgärder för att motverka det dåliga utbudet av film. Men det förtjänar ändå att sägas att önskemålet om sjuårsgränsen inte är ett isolerat krav från barnfilmnämnden, vilket i ett slag skulle lösa problemet. Nämnden har nämligen vid flera tillfällen och i andra sammanhang, bl. a. vid remissbehandlingen av filmutredningen, starkt understrukit behovet av fler filmer på kvalitativt hög nivå för barn och ungdom.

”Sammanfattningsvis vill nämnden tillstyrka ett starkt samhälleligt stöd för filmen med tonvikt lagd på nyproducering av svensk film, inte minst barnfilm där behovet är mycket stort efter vad nämnden genom sitt arbete kunnat konstatera. . . . Barnfilmnämnden har i sitt arbete funnit att de kommersiella intressena styr produktionen, där stundom fundamentala humanistiska värderingar åsidosätts. Då de egentliga värderingarna grundläggs i tidig ålder, är det särskilt angeläget att barn- och ungdomsfilm kan hållas på en kvalitativt hög nivå.

Nämndens uppgift att bedöma om en film vållar barn psykisk skada är en grannliga uppgift. I filmcensurutredningen från 1969 har man om skadebegreppet hänvisat till filmforskningsgruppens rapport och där bl. a. sagt att film betraktas som skadlig, om den medför att åskådarna tillfogas lidande, t. ex. ångest, eller att deras beteende ändras så att det föranleder lidande för andra människor eller lagöverträdelser. En skadlig effekt föreligger också, om åskådarnas attityder till andra människor eller till grundläggande värderingar föråas eller avhumaniseras.”

Barnfilmnämnden har regelbundet under fem år fört diskussioner om begreppet psykisk skada och arbetar f. n. med att söka skapa klara bedömningsgrunder för vad som i film kan vålla psykisk skada på barn. Vi har vid våra diskussioner kommit fram till synpunkter, som jag senare

kommer att relatera till. Men jag skall kanske först säga att filmens eventuella skadliga verkan också beror på om vuxna ser filmen tillsammans med barn och bearbetar upplevelserna. Men vi har funnit i nämnden att vi måste räkna med det sämsta alternativet, dvs. att ingen bearbetning sker tillsammans med vuxen. Vår uppgift måste då självfallet vara att utgå från detta och värna om de minst privilegierade barnen i vår bedömning.

Litet schematiskt kan man göra en indelning i tre ämnesområden, vilka kan göra barn upprörda, rädda eller ledsna men på vilka denna känslöpåverkan har olika innebörd och måste bedömas olika. Den första punkten är vad man kan beskriva som livets inneboende villkor: sjukdom, åldrande, död, övergivande och konflikter mellan människor, dvs. något som varje barn konfronteras med och något som varken kan eller bör arbetas bort. Det är i stället något som barn utifrån sin mognad på olika sätt måste bearbeta.

Detta är ett viktigt område, som väcker starka känsloreaktioner. Dessa kan dock inte om de är adekvata sägas vara uttryck för psykisk skada. Men det måste också sägas att man när det gäller de yngsta barnen måste se till att de inte skakas i sin grundläggande tillit till att de vuxna ger beskydd då man behöver det. Även om långt ifrån alla vuxna räcker till, finns det en hel del som ställer upp på barnens sida och på barns villkor. Inom detta område får vi se mycket litet film, antagligen beroende på att sådana filmer knappast görs.

Det andra området är vad man kunde kalla världens bedrövliga tillstånd – filmer om krig, katastrofer, miljöförstöring, orättvisa levnadsvillkor, svält etc. – och här är filmen ett ytterst slagkraftigt medium. Också sådana företeelser är det viktigt och önskvärt att barn kan konfronteras med och få kunskap om. De väcker självfallet rädsla, vrede och förbittring, men det vore ett allvarligt tecken på att något gått fel i barns känsloliv, i förmågan till inlevelse och engagemang, om de inte kunde utsättas för detta. Inte heller här kan man säga att adekvat rädsla, vrede och förbittring vållar psykisk skada. Även här måste man ta hänsyn till de yngsta barnen, som inte får uppleva en känsla av total hopplöshet och av att de vuxna är helt ur stånd att handla konstruktivt och skydda barnen. Filmen måste alltså visa på handlingsalternativ, och här finns en helhetsverkan även av kvalitativt bra filmer, som ibland kan medföra en känsla av total hopplöshet och därmed vara skadliga.

Jag är ledsen att min tid är ute, herr talman. Jag ber att få anteckna mig på talarlistan på nytt och återkomma senare med det som jag ytterligare har att säga.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Detta har varit en mycket intressant debatt. Man har uppenbarligen på socialdemokratiskt håll fördelat rollerna. Hilding Johansson diskuterar procedurfrågorna, som alltid på ett vårdat sätt, Sture Palm säger att det inte är någon kulturpolitisk insats att manipulera med

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biograf-föreställ-
ningar*

åldersgränserna – lägg märke till ordvalet! – och Göran Karlsson insinuerar grovt och öppet att propositionen är ett "beställningsjobb för finansintressena" och ger försåtliga gliringar åt Astrid Lindgren.

Varför lades då propositionen fram? Det var ju som alla vet så att tillkomsten av filmen Bröderna Lejonhjärta aktualiserade frågan om behovet av differentierade åldersgränser. Jag var från början inte medveten om att detta var ett gammalt önskemål. När vi plockade fram papperen fann vi en skrivelse av den 29 augusti 1975. Där stod det:

"Barnfilmnämndens verksamhet är enligt bestämmelserna begränsade till att bedöma om en film kan vålla psykisk skada för barn under 15 respektive 11 år. Nämnden har därför i huvudsak inte kunnat ge några omdömen om kvalitén på de filmer som granskats. I sitt arbete har nämnden funnit att vissa filmer borde kunna visas för barn fr. o. m. skolåldern. En åldersgräns vid 7 år skulle troligen ge dessa barn ett större utbud av filmer. Det skulle enligt nämndens uppfattning vara glädjande om en 7 årsgräns infördes.

För statens barnfilmnämnd
Maj Britt Theorin"

Ett år senare, den 24 augusti 1976, skriver nämnden:

"Liksom vid föregående års redovisning vill nämnden peka på att nämnden i sitt arbete funnit att vissa filmer som man inte ansett sig kunna rekommendera att bli barntillåtna, skulle kunnat visas för barn fr. o. m. skolåldern. Nämnden vill därför åter ta upp önskemålet om att införa en sjuårsgräns för visning av film. Detta vore enligt nämndens mening en mycket angelägen fråga. En sjuårsgräns skulle ge nämnden större möjlighet än idag att ge relevanta rekommendationer till biografbyrån. ---

För statens barnfilmnämnd
Maj Britt Theorin"

Ett år senare, den 23 augusti 1977:

"Liksom vid föregående års redovisningar vill nämnden peka på att nämnden i sitt arbete funnit att vissa filmer som man inte ansett sig kunna rekommendera att bli barntillåtna, skulle kunna visas för barn fr. o. m. skolåldern. Nämnden vill påminna om önskemålet att införa en sjuårsgräns för visning av film. Detta skulle också ge nämnden större möjlighet än idag att ge relevanta rekommendationer till biografbyrån. ---

För statens barnfilmnämnd
Maj Britt Theorin
ordförande"

När det gäller att bedöma barnfilm som skall visas på biograferna har vi här i landet en utomordentligt väl kvalificerad grupp av bedömare i statens barnfilmnämnd. Där finns både psykologisk och pedagogisk expertis samt kulturarbetare med särskild inriktning på barnkultur. Det torde inte vara möjligt att någon annanstans i vårt land hitta en större kompetens i dessa frågor. Nu har alltså barnfilmnämnden tre år i rad

föreslagit att en sjuårsgräns skulle införas. Både den gamla regeringen och den nya väntade med ett ställningstagande därför att det fanns en osäkerhet om hur man skulle behandla frågan om filmcensur för vuxna. När den frågan nu hade överlämnats till yttrandefrihetsutredningen fann vi inte längre något hinder att genomföra den av barnfilmnämnden begärda förändringen.

Nu hävdar oppositionen att frågan borde ha behandlats på ett mera omständligt sätt – man borde ha inhämtat utlåtande från en rad olika håll. Inom regeringen ansåg vi att barnfilmnämndens kompetens var en garanti för att den föreslagna förändringens lämplighet var ställd utom allt tvivel.

Syftet med propositionen har alltså bara varit att möjliggöra den ökade differentiering vid bedömningen av vilka filmer som bör visas för barn som barnfilmnämnden under ett antal år har begärt. Jag förmodar att barnfilmnämnden har gjort detta mot bakgrund av en reflexion som jag tror en del av oss också kan göra, nämligen att det är skillnad på fyraåringar och tioåringar.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade att det var ett beställningsjobb för finansintressena. Det var en hård men rättvis beskrivning av det förhållande som råder.

Låt mig citera några ord från hearingen, där en av barnfilmnämndens psykologer undrade om hon fick vara hur frispråkig som helst vid det tillfället och då yttrade: Bevara oss för penningintressena i filmbranschen!

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det Göran Karlsson nu säger är en kvalificerad oförskämndhet mot såväl Maj Britt Theorin som mig.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller vad jag har sagt; sedan får utbildningsministern säga precis vad han vill!

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig efter denna debatt, som även jag tycker har varit intressant, konstatera att det råder enighet på två punkter: 1. Vi är eniga om att det inte är någon revolutionerande åtgärd som här föreslås. 2. Alla har pekat på behovet av ökad tillgång på kvalitativ barnfilm.

Men sedan går meningarna isär. En del hävdar att man kan dra åldersgränsen oberoende av tillgången på sådan film, medan andra – däribland jag själv – menar att de frågorna är intimt förknippade med varandra och därför bör utredas i ett sammanhang. För min egen del uttalade jag redan i mitt huvudanförande att jag mycket väl kunde tänka mig en gräns vid sjuårsåldern men att jag ville ha den frågan närmare prövad innan jag tar ställning.

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

I mitt huvudanförande ställde jag frågan: Varför har den här frågan kommit upp i höst? Nu har jag fått svar, först av Per Olof Sundman och därefter av Jan-Erik Wikström. De har båda pekat på en enda film. Det var mycket intressant att lyssna till utbildningsministerns framställning här. Den avslöjade att det som utlyste aktiviteten från hans sida var filmen Bröderna Lejonhjärta. Därefter tog man fram dessa uttalanden av barnfilmnämnden och lade dem till grund för propositionen. Det är egentligen mot ett sådant förfaringssätt som jag reagerar hårdast.

Nu nämnde Per Olof Sundman att det finns flera kor på isen men att de inte var många. Nej, jag tror inte heller att det finns mer än en enda ko där f. n. – i varje fall finns det bara en ko som nämns vid namn, och det namnet är Bröderna Lejonhjärta. Det kan inte hjälpas, herr talman, att jag upplever det så, att om kammaren bifaller propositionen, får vi en lex in casu, en lex Lejonhjärta. – Sedan vet jag lika väl som alla andra att den lag som vi nu kanske inför kommer att gälla även för andra filmer. Inte är väl regeringen så oformlig att den lägger fram förslag till en lag bara för en enda film! Men om inte filmen Bröderna Lejonhjärta hade kommit, hade vi då fått en proposition i höst? Hade det då varit denna brådska, som nu har kännetecknat behandlingen av ärendet?

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Den klarhet som brukar utmärka Hilding Johansson i hans konstitutionella anföranden tycks svika honom för ett ögonblick. Det var nämligen, som Maj Britt Theorin själv framhöll, så att nämnden hade fört fram detta förslag under ett antal år. Det är riktigt att tillkomsten av denna film *aktualiserade* detta krav. Filmen påvisade att barnfilmnämnden enligt min mening hade rätt i sitt krav. Hur man kan kalla det en lex in casu förstår jag över huvud taget inte.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Maj Britt Theorin har möjlighet att svara själv, eftersom hon är ledamot av denna kammare. Men för min egen del har jag väldigt svårt att inte fatta detta som en lex in casu, därför att om det är en enda film som utlöser aktiviteten från utbildningsministerns sida och han får regeringen med sig på detta, så är det väl svårt att se att det skulle vara någonting annat som har framkallat intresset för att få en ny lagstiftning på detta område.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Nej, Hilding Johansson, det är ju *kombinationen* av barnfilmnämndens mångåriga krav och aktualiserandet av ett konkret fall som har lett till detta, och det kan man inte kalla en lex in casu; det vet Hilding Johansson mycket väl.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jan-Erik Wikström och jag lär inte kunna övertyga varandra på den här punkten, men kvar står frågan: Varför har detta med en sänkning av åldersgränsen inte tagits upp tidigare? Jag behöver inte dokumentera saken – det gjorde utbildningsministern genom att citera, och även jag har det materialet med mig. Men sänkningen har inte skett tidigare, och då var det väl ändå denna film som utlöste intresset och ingenting annat. Det är svårt att tro att det kan ha varit någonting annat som gjorde det.

Sedan får vi höra vad Maj Britt Theorin säger om det initiativ som utbildningsministern har tagit.

PER OLOF SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag sade inledningsvis i mitt anförande att vi skulle försöka begränsa oss till vad propositionen handlar om och tog några exempel på vad den inte handlar om. Nu vill jag gärna korrigera Hilding Johansson litet. Jag sade aldrig att den ko på isen som han frammanade utgjordes av Bröderna Lejonhjärta. Tvärtom sade jag att det finns flera kor på isen.

Det är givetvis just Bröderna Lejonhjärta som har aktualiserat propositionen – det förstår vem som helst och det är ganska naturligt. Det är fråga om en film som är gjord med stora konstnärliga ambitioner, och den bygger på en bok som är utomordentligt populär i de barnåldersgrupper som det här är fråga om, alltså uppemot 11 år. Det är helt naturligt att just den filmen aktualiserar åldersgränserna. Men på utskottets förfrågan har man på biografbyrån sagt att det kan vara två, tre eller fyra filmer per år som kan vara tänkbara att släppas för barn som har kommit upp i skolåldern men inte fyllt elva år.

Göran Karlsson tycks inte alls förstå vad propositionen handlar om. Han tror fortfarande att riksdagen nu skall besluta om att tillåta Bröderna Lejonhjärta för barn som har kommit upp i skolåldern. Jag hoppas verkligen att Göran Karlsson så småningom kommer underfund med vad vi egentligen talar om. Det är biografbyrån och barnfilmnämnden som gemensamt skall avgöra om Bröderna Lejonhjärta kommer att visas för en ny åldersgrupp. Det måste vi ha klart för oss. Det är inte riksdagen.

Jag vill gärna understryka vad utbildningsministern sade, att vi uppfattar såväl Göran Karlssons som den gode vännen Sture Palms betydningar om att vi skulle ställa upp för de kommersiella krafterna och deras intressen som starkt kränkande – i varje fall skulle Sture Palm knappast hävda det eller säga det privat till mig.

Referaten från utfrågningen med bl. a. biografbyrån och barnfilmnämnden kan naturligtvis gå isär, eftersom det inte finns något stenografiskt protokoll eller någon bandinspelning, men jag vill gärna påpeka att jag då ställde en direkt fråga: Anser sig biografbyrån kompetent att ta itu med en sådan här uppgift, om uppgiften föreläggs byrån, alltså att ta hänsyn till ny åldersgräns? Jag fick svaret ja.

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Barns tillträde till
biografställ-
ningar*

Med anledning av vad Lars Ahlmark och Sven Johansson sade vill jag gärna framhålla att det inte är fråga om att godkänna filmer för barn som innehåller våld. Just nu är produktionen av filmer som präglas av våld en utomordentligt plågsam företeelse här i tillvaron, som på något sätt måste bemötas, helst genom att man skapar alternativ. Vi måste självfallet uppmärksamma den här våldsvågen. Den är motbudande – det vet den som har sett vad som icke visas på biograferna, det som man har klippt på biografbyrån. Men det är inte omöjligt att våldsvågen kulminerat. Den har föregåtts av en porrvåg, och den håller på att tas över av en annan våg, nämligen den som bygger på att man skall skrämman upp publiken så mycket som möjligt utan att direkt betona våld – skräckfilmer alltså. Allt sådant måste naturligtvis uppmärksammas i kulturpolitiska sammanhang, men det är en fråga som vi får ta upp när det blir aktuellt.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jo, herr Sundman, jag vet mycket väl vad det rör sig om. Försök inte att blanda bort korten! Det är väl med herr Sundman ungefär som det var med en annan stor man, som när han kom hem på morgonkulan en gång av sin hustru blev tillsagd: Förklara dig inte, det gör bara saken värre. Ungefär så ser jag det när herr Sundman försöker förklara sig ur den situation han försatt sig i. Jag vet mycket väl att vi har en lagstiftning om att filmerna skall bedömas av censorer. Men, som sagt, herr Sundman skall inte försöka blanda bort korten.

Sedan säger herr Sundman att han är optimist när det gäller våldsfilmerna. Det kanske bara är herr Sundman i denna kammar som är optimist i det avseendet.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman nämnde att det kan finnas flera filmer som den här bestämmelsen kan vara tillämplig på. Vilka? Skulle jag gärna vilja fråga. Är det av kommersiella skäl omöjligt att svara på den frågan, eller kan Per Olof Sundman upplysa kammaren om vilka filmer som också kan tänkas falla under den här bestämmelsen? Hittills har nämnts en enda film, Bröderna Lejonhjärta. Det är den ko som nu befinns på isen.

STURE PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Sundman bara i korthet säga att behandlingen av frågan i kulturutskottet är remarkabel.

SVEN JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Den här debatten är underlig på många sätt. Man talar om att det är en oerhört liten fråga. Ändå har den behandlats av tre utskott. Jag anser att frågan inte är liten, för den berör våra barn, vad de skall möta och vilken vägledning och hjälp de skall få för att komma

till rätta i samhället. Jag tror att det skulle vara den bästa lösningen om vi tog den här debatten och beslutade oss för att tillsätta en bred utredning, där företrädare för alla som har intresse för problemen, som jag sade tidigare, fick komma med: föräldrar, skolan, idella föreningar och inte minst alla dem som arbetar med de svårigheter i samhället som uppstår på grund av att många barn inte tål den påverkan som de blir utsatta för i sådana här sammanhang. Vi är medvetna om att det finns så få filmer som passar för barn och så många som inte passar. Vi importerar ju sådana filmer som vi absolut inte borde importera. Därför tycker jag inte att detta är en liten fråga, utan att det är en viktig fråga som vi behandlar i dag.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Hilding Johansson får ursäkta mig, jag kan inte svara på hans fråga. Det var så att utskottet ställde en fråga till biografbyrån om hur många filmer per år som kunde bli aktuella, om en sådan här ändring genomfördes. Vi fick svaret: Två, tre, fyra ungefär.

Jag vill också påpeka att vi icke fick något svar om Bröderna Lejonhjärta hör hemma inom den gruppen. Det måste man i så fall tänka igenom ytterligare en gång.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag är ledsen om jag får be kammarens ledamöter att själva rekapitulera vad jag sade tidigare om de olika ämnesområden som man kan behöva ha med i bedömningen av om en film kan vålla psykisk skada eller ej. Jag tänker inte upprepa vad jag tidigare sagt mer än rubrikmässigt.

Man kan göra en indelning i tre olika ämnesområden. Det ena området är den vardagstillvaro som man befinner sig i, det andra är världens bedrövliga tillstånd och det tredje, som jag nu skall gå över till och som kanske är det tyngsta och viktigaste, nämligen fiktionsvåldet och fiktionsbrotten, dvs. underhållningsvåld, filmer med grymhet, sadism, grov exploatering av individer och folkgrupper, fördomar och förakt, okänslighet för människors fysiska och psykiska integritet. Även om barn självfallet har behov av underhållning och spänning, har de knappast behov av sådant underhållningsvåld. Dessa filmer fyller inget vettigt behov utan vållar i stället psykisk skada, inte framför allt på grund av den direkta skräckupplevelsen utan på ett annat och mycket allvarigare sätt. Om barn får se den här typen av fysiskt och psykiskt våld och övergrepp – oftast sanktionerat av vuxna och samhället – måste det rimligen påverka dem på olika sätt. Risk måste finnas att det skadar förmågan till inlevelse med andra och förmågan att relatera till andra, tron att liv, fysisk och psykisk integritet, har ett oavvisligt värde – värderingar som är ryggraden i varje anständigt rättssamhälle. Om så motsägelsefulla budskap, alla sanktionerade av samhället och de vuxna, ständigt når barnen, måste det bidra till en svår normförvirring, vilket i sin tur kan

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

bidra till psykisk skada i form av inre osäkerhet och splittring.

Det har tidigare i debatten hävdats att detta är en *liten* fråga. Den kräver ett *litet* intresse, kanske det kan tyckas. Ja, frågan om en sjuårsgräns kan i det politiska sammanhanget anses vara en liten fråga. Det är också ett *litet* intresse som den borgerliga regeringen har visat för barnfilmsfrågorna. Nu försöker P.O. Sundman antyda att man till våren gubevars skulle visa *litet* bättre intresse; man skulle kunna se *litet* ljusare på barnfilmen. Det verkar inte särskilt hoppfullt.

Såvitt jag kan förstå av den diskussion som förts här i kammaren är alla överens med barnfilmsnämnden om behovet av en åldersgräns vid sju år, och en sådan kommer uppenbarligen, oavsett om man stöder regeringens hastigt framkastade förslag eller reservationen, som dessutom vill ha en samlad översyn och en granskning av frågan om stöd från samhällets sida för fler och kvalitativt bättre filmer för barn och ungdom, vilket barnfilmsnämnden vid flera tillfällen har krävt. För mig är det ingen svårighet att i detta fall följa reservationen.

Så bara några ord till Jan-Erik Wikström. Det var nyttigt och bra att Jan-Erik Wikström gick upp och talade om att det var Bröderna Lejonhjärta som aktualiserat behovet av differentierade åldersgränser. Men låt mig säga att detta har gjort barnfilmsnämndens ledamöter en aning förvånade. Vi har i flera år pekat på behovet av en ny åldersgräns, och rätt som det är, i ett visst spel, fattar ministern intresse för nämndens krav. Det är bra att han lyssnat till barnfilmsnämndens synpunkter när det gäller åldersgränser, men det kanske också vore bra om man i övrigt lyssnat till barnfilmsnämndens rekommendationer om ett samhällligt stöd, som behövs som en motvikt mot det kommersiella utbudet av våldsromantik.

Jag är tacksam för det citat Jan-Erik Wikström återgivit, men jag vill rekommendera honom att också i övrigt läsa vad barnfilmsnämnden sagt och begärt i flera olika sammanhang. Att han av populistiska skäl just för Bröderna Lejonhjärtas skull utnyttjar barnfilmsnämnden känns inte bra för barnfilmsnämndens ledamöter – jag vill ha det sagt här.

Sedan säger Jan-Erik Wikström att filmen Bröderna Lejonhjärta har visat att barnfilmsnämnden har rätt i sitt krav på en sjuårsgräns. Det var mycket intressant. Det kan man inte tolka på annat sätt än så, att ministern anser att Bröderna Lejonhjärta skall visas för sjuåringar. Diskussionerna rör sig om huruvida det här förslaget är framkastat med tanke på att skapa en julklapp till barnen och låta dem se en film som man anser skulle vara lämplig för sjuåringar. Är det inte så att ministern med det uttalandet har föregripit behandlingen i barnfilmsnämnd och hos biografbyrån? Barnfilmsnämnden har aldrig hittills diskuterat om Bröderna Lejonhjärta skall visas för sjuåringar eller ej, eftersom vi inte haft en lag som gett oss möjlighet att göra det. Det är såvitt jag kan förstå ett klart ställningstagande från ministerns sida som kan vara nog så intressant att känna till. Jag kan inte tolka det på annat sätt än så att propositionen har kastats fram för att tillmötesgå kanske kommersiella

intressen, i varje fall ett intresse av att släppa Bröderna Lejonhjärta för barn som är sju år. Det är kanske ändå en fråga som vi skall låta de instanser avgöra som har uppdraget att bedöma om denna film kan vålla barn psykisk skada eller ej.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det är faktiskt så enkelt att jag inte kände till skrivelserna från barnfilmnämnden förrän den här frågan hade aktualiserats. Då plockade man på departementet fram skrivelserna, och jag tyckte det var uppenbart att man i debatten kring den aktuella filmen hade fått stöd för de krav som barnfilmnämnden under flera år hade framfört.

Jag har inte uttalat mig om vad barnfilmnämnden skall göra för den händelse denna lagstiftning går igenom; det blir helt beroende av vilka filmer som då kommer att underställas biografbyråns och barnfilmnämndens prövning.

Jag noterar att Maj Britt Theorin förvisso inte har ändrat åsikt, endast votum.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Barnfilmnämnden är en liten instans, men även om man är ny utbildnings- och kulturminister kanske det ändå förutsätts att man känner till också vad de små instanserna gör. Som ledamot av Sveriges riksdag och tidigare av kulturutskottet kanske det hade varit möjligt också för Jan-Erik Wikström att veta vilka synpunkter barnfilmnämnden har.

Barnfilmnämnden har begärt en sjuårsgräns. Det har vi gjort i tre års tid. Vi gör det med erfarenhet från fem års arbete och med hänvisning till den kunskap vi har om att vi därmed skulle få en mer relevant bedömning.

Jag är inte alls övertygad om att biografbolagen blir särskilt lyckliga över det här beslutet; det innebär att vi får fler gränser att ta ställning till och det är inte alls säkert, Per Olof Sundman, att det blir så många fler filmer som kommer ut. Men med en sjuårsgräns har vi möjlighet att bedöma om skolmogna barn kan få se filmer som i dag först elvaåringar får se.

Jag kan inte på rak arm räkna upp vad det skulle bli för filmer, och eftersom jag ännu inte har varit med och bedömt Bröderna Lejonhjärta kan jag inte heller säga någonting om den. Men uppenbart är att ministern har utnyttjat barnfilmnämndens i tre år framförda krav för att nu i hast få igenom en proposition till den 15 december, och det känns inte tillfredsställande för någon i barnfilmnämnden.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag erkänner gärna att det är en brist att jag inte har läst alla skrivelser som har kommit in till departementet – det är inte

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

Tisdagen den
13 december 1977

*Barns tillträde till
biograf föreställ-
ningar*

alltid fysiskt möjligt. Men jag levde i den tron, när jag tog del av dessa skrivelser, att Maj Britt Theorin hade menat allvar när hon skrivit under kravet från barnfilmnämnden.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Självklart är det inte möjligt att läsa alla skrivningar. Men skall man utnyttja ett par skrivningar kan man kanske kosta på sig att läsa vad nämnden i övrigt har ansett. Och nämnden har med kraft fört fram att det behövs större samhällliga satsningar på kvalitativt bättre filmer för barn och ungdom.

Det är ett litet förslag, sade Per Olof Sundman. Ja, det är ett mycket litet förslag när kulturministern förordar åtgärder på barnfilmens område genom att bara ta fasta på några meningar i barnfilmnämndens verksamhetsberättelse.

Självklart står jag bakom kravet på sjuårsgränsen. Det gör såvitt jag vet även de ledamöter av denna kammare, från vänster till höger, som stöder reservationen. Och de gör det just för att de vill ha ett ordentligt, samlat utbud på hela barnfilmområdet och inte vill ha de här lockande, populistiska åtgärderna från ministerns sida.

Jag har inte svårt att stödja reservationen. Reservanterna har klargjort att de vill ha en sjuårsgräns, men de vill ha frågan genomlyst på ett korrekt sätt där man också tar hänsyn till det samhällsstöd som måste ges för att få fram bättre filmer.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag levde faktiskt i den tron att barnfilmnämnden när den förde fram sitt krav hade genomlyst frågan, eftersom nämnden råkar vara det ställiga expertorgan vi har för denna uppgift.

Förslag om ett kraftigt utvidgat stöd till filmsektorn kommer att lämnas i budgetpropositionen i januari månad. Det torde knappast vara någon hemlighet, eftersom det redan har avslöjats i tidningarna.

Förste vice talmannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera två grundlagsfrågor som kommit upp under den här debatten.

Maj Britt Theorin undrade om statsrådet Wikström hade föregripit censurorganens beslut genom att uttala en uppfattning om den här filmen. Svaret är att han inte har gjort det. Vi har inget ministerstyre i det här landet. Följaktligen är censurorganen helt obundna av vad något eller några statsråd till äventyrs kan ha sagt.

Hilding Johansson talade om att det här var fråga om en lex in casu. Det kanske är värt att översätta detta latinska uttryck. Det betyder ju en lag som är giltig för ett särskilt fall. Detta är icke en lag som är

giltig för ett särskilt fall. Möjligen är det en lag som har aktualiserats av en särskild film. Men giltigheten är generell, vilket också herr Johansson medgav i sitt anförande. Att kalla lagen för en *lex in casu* och därefter medge att den är generellt giltig – det är, om vi skall fortsätta på latin, en *contradictio in adjecto*.

MAJ BRITT THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka för herr Tarschys att Jan-Erik Wikström här i kammaren har sagt att filmen Bröderna Lejonhjärta har visat att barnfilmnämnden hade rätt i sitt krav på en sjuårsgräns och därmed medgivit att detta styrkt hans ställningstagande. Det är de facto så att ministern först såg filmen och fann av något skäl att det kunde vara bra med en sjuårsgräns och därefter – då hade han bara filmen till bedömning – i departementet plockade fram barnfilmnämndens yttrande som stöd för sitt agerande.

Barnfilmnämnden har aldrig haft Bröderna Lejonhjärta ensidigt – eller någon enda film – som motivering för sitt krav på sjuårsgränsen. Det är ett tre år gammalt krav. Vi finner att vi har missutnyttjats av ministern.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Som ledamot av konstitutionsutskottet vill jag med anledning av den diskussion som har förts här om en särskild film, Bröderna Lejonhjärta, för min del starkt understryka vad utskottet framhåller i sitt betänkande: "Utskottet ansluter sig till kulturutskottets bedömning och tillstyrker således förslaget om införande av en sjuårsgräns. Det bör understrykas att utskottet därmed endast gett uttryck för sin uppfattning i principfrågan. Huruvida en viss film skall få visas för barn mellan 7 och 11 år får självfallet prövas i föreskriven ordning."

Denna passus har varit en förutsättning för att jag personligen har kunnat ansluta mig till propositionens förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hilding Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hilding Johansson begärde

Tisdagen den
13 december 1977

*Ökat stöd till
dagspressen m. m.*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 154
Avstår - 2

Förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

§ 7 Ökat stöd till dagspressen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:58 om ökat stöd till dagspressen m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:58 hade regeringen (budgetdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta inom budgetdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

dels att godkänna de ändringar i grunderna för statligt stöd till dagstidningar som budgetministern förordat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att det statliga stödet till dagspressen ökas för att motverka tidningarnas ekonomiska svårigheter. Förslaget innebär höjda produktionsbidrag, ökade bidrag för produktionssamverkan mellan tidningsföretag och en höjd samdistributionsrabatt.

Vidare föreslås att reklamskatten på annonser i dagspressen sänks från 6 till 3 % och att det i reklamskatten inbyggda s. k. grundavdraget för annonser i viss press höjs från nuvarande 6 milj. kr. till 9 milj. kr. när det gäller dagspressen. Ändringarna föreslås gälla fr. o. m. år 1978.

Kostnaderna för förslagen uppgår till ca 95 milj. kr. per år. Härav faller ca 52 milj. kr. på ökade bidrag och ca 43 milj. kr. på minskade intäkter av reklamskatten.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:60 av Gunnar Olsson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade avslå förslaget i propositionen 1977/78:58 om en sänkning av annonsskatten från 6 till 3 %.

1977/78:118 av Hilding Johansson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen skulle 1. avslå förslaget i propositionen 1977/78:58 till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, 2. ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om a) en uppräkningslista av stödet till organisationstidskrifterna och till tidningar på andra språk än svenska, b) en utredning av presstödet verkningar, och

1977/78:119 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts 1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:58 i vad gällde förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, 2. att riksdagen beslutade att utvecklingsbidrag inom ramen för stöd till dagspressen från och med den 1 januari 1978 skulle kunna utgå med högst 1 650 000 kronor för flerdagartidning och 825 000 kronor för fådagartidning, 3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en utredning i syfte att åstadkomma ett bättre distributionsstöd, särskilt i vad gällde dagstidningar med små upplagor och stora spridningsområden.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande skatten på annonser och reklam med bifall till propositionen 1977/78:58 i denna del anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam samt avslå motionerna 1977/78:60, 1977/78:118 yrkandet 1 och 1977/78:119 yrkandet 1,

2. beträffande grunderna för statligt stöd till dagstidningar med bifall till propositionen 1977/78:58 i denna del och med den ändring som föranleddes av vad utskottet anfört rörande uppräknig av produktionsbidraget för vissa fådagartidningar godkänna de ändringar i grunderna för statligt stöd till dagstidningar som förordats i propositionen samt avslå motionen 1977/78:119 yrkandet 2,

3. beträffande stöd till organisationstidskrifter och till tidningar på annat språk än svenska avslå motionen 1977/78:118 yrkandet 2 a,

4. beträffande en utredning av presstödet ge regeringen till känna vad utskottet anfört härom samt förklara motionerna 1977/78:118 yrkandet 2 b och 1977/78:119 yrkandet 3 besvarade med vad utskottet anfört i denna del.

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Olle Svensson, Ove Karlsson, Yngve Nyquist, Kerstin Nilsson och Gusti Gustavsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

1. beträffande skatten på annonser och reklam med bifall till motionerna 1977/78:60, 1977/78:118 yrkandet 1 och 1977/78:119 yrkandet 1 samt med avslag på propositionen 1977/78:58 i denna del avslå förslaget till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

3. beträffande stöd till organisationstidskrifter och till tidningar på annat språk än svenska med bifall till motionen 1977/78:118 ge regeringen till känna vad reservanterna anfört i denna del.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Utan en fri opinionsbildning och en massmediestruktur som skapar möjligheter för enskilda och grupper av människor att komma

till tals i den allmänna debatten vore det inte mycket mening för oss att här i dag eller andra dagar debattera hur vitala samhällsfrågor skall handläggas. Vi är här som representanter för människorna som gett oss förtroende att företräda dem i det centrala politiska beslutsfattandet. Om de inte får en saklig och allsidig redovisning av vad vi gör kan de inte bedöma oss efter våra gärningar. Utan en mångfald i presskören och tidskriftsfloran begränsas olika gruppers möjligheter att kommunicera med oss och med varandra och inom grupperna. I den representativa demokratin måste olika meningriktningar ha möjlighet att mötas i en fri, obunden och öppen dialog. Här har dagspressen och organisations-tidskrifterna en omistlig funktion för folkstyret.

Värnet om den fria opinionsbildningen har en lång tradition i vårt land. Redan långt före demokratins genombrott fick tryckfriheten skydd i en egen grundlag. Det blev en uppgift för samhället att så långt möjligt undanröja olika hinder för nyhetsförmedling och debatt och att garantera en fri tillgång till allmänna handlingar och annan samhällelig information av betydelse för medborgarna. Tryckfrihetslagstiftningen – som vi också kommer att diskutera senare i dag – är fortfarande en av grundvalarna för vårt demokratiska styrelseskick. Den garanterar också tidningarnas självständighet gentemot staten. Och tryckfrihetsförordningens nya lydelse från nyåret förstärker det skyddet.

Under 1950- och 1960-talen blev det, som alla vet, alltmer uppenbart att den liberala tryckfrihetsdoktrinen var ett alltför bräckligt skydd för den fria opinionsbildningen. I takt med att kostnaderna för tidningsutgivningen ökade blev det allt svårare för olika grupper att ge ut egna tidningar. På den ena orten efter den andra lades tidningar ner. Den lokala annonsringen styrs av annonsörerna till i första hand de tidningar som når flest hushåll på orten. Annonsintäkterna svarar för två tredjedelar av tidningarnas inkomster. Då annonsörerna svek rycktes grunden för de mindre tidningarna undan. Opinionsbildningen hotade att indirekt bli helt styrd av de ekonomiska marknadskrafterna på annonsmarknaden. Lokala tidningsmonopol hotade på allt fler utgivningsorter. Tryckfrihetslagstiftningen garanterade en fri tillgång till information om den offentliga verksamheten och gav ett skydd mot statliga ingripanden av restriktiv karaktär, men den skapade inte tillräckliga garantier för att informationen sedan kunde spridas vidare till medborgarna.

För att undvika en monopolisering och likriktning av opinionsbildning och nyhetsförmedling tog den socialdemokratiska regeringen med början på 1960-talet ett flertal initiativ för att stoppa tidningsdöden. Det första resultatet blev ett partistöd som till stora delar användes för att förstärka vissa tidningars ekonomi. 1969 och 1971 infördes ett direkt statligt stöd till dagspressen, ett stöd som sedan byggts ut i flera omgångar och som kompletterats med ett distributionsstöd till organisationstidningarna. Och i dag står vi beredda att satsa ytterligare resurser på detta område.

Denna utveckling bygger på insikten att det i dag inte är tillräckligt att samhället genom lagstiftningen undanröjer hinder för en fri nyhets-

förmedling. Om det demokratiska styrelseskicket skall bevaras och förbättras ytterligare krävs att staten tar ett mer aktivt ansvar för att förutsättningarna för nyhetsförmedling och opinionsbildning bevaras och helst förbättras ytterligare. Tryckfrihetslagstiftningen skapar en frihet för tidningarna *från* staten. Syftet med presstödet är att skapa en frihet *genom* staten, och därvid gäller omsorgen läsarnas frihet att välja inom ett allsidigt utbud av tidningar företrädande de mest skilda värderingar och åsikter.

Den kommersiella annonseringen är en alltför bräcklig grund för vitala funktioner utan vilka demokratin inte kan fungera. Här har socialdemokraterna med stöd av centerpartiet varit framsynta och – visserligen i sista minuten, men ändå – varit beredda att göra de insatser som har visat sig nödvändiga. Presstödet har, som det varit utformat hittills, blivit i allt väsentligt framgångsrikt. Tidningsdöden har med några få undantag stoppats upp.

Dessa insatser har inte gjorts utan motstånd. När produktionsbidragen genomfördes 1971 liknade moderatledaren Gösta Bohman det hela vid det system som tillämpades i officersjuntans Grekland. Moderata samlingspartiet och folkpartiet ifrågasatte om det hela var förenligt med tryckfrihetslagstiftningen. Det talades om politisk diskriminering. Bohman citerade Grönköpings Veckoblad och ansåg att det var kvalificerat hyckleri att påstå att ett selektivt presstöd finansierat med en annonskatt kunde ses som ett stöd åt det fria ordet. Dåvarande centerledaren Gunnar Hedlund var däremot mera framsynt. Han anförde i sitt inlägg i debatten att stödet skulle komma att ge olika meningsinriktningar större möjligheter att nå ut med förkunnelsen om sina synpunkter och han trodde att många skulle komma till den insikten så småningom.

Det sistnämnda, herr talman, har Gunnar Hedlund fått rätt i. Förståelsen för att presstödet är nödvändigt och att det måste fördelas selektivt till de tidningar som bäst behöver det, dvs. dem som diskrimineras på annonsmarknaden, har successivt blivit större. I våras, när vi senast hade att ta ställning till en förstärkning av stödet, hade av allt att döma t. o. m. moderaterna accepterat principen om selektivt stöd. Ett enigt konstitutionsutskott konstaterade då:

”De hittills goda resultaten av samhällets presstöd kommer endast att kunna bevaras genom en fortsatt kombination av selektiva och generella stödåtgärder. Merparten av stödet måste även fortsättningsvis gå till de lågtäckningstidningar som bl. a. på grund av underläge på annonsmarknaden inte kan täcka sina utgifter genom inkomster från tidningsrörelsen och som därför är beroende av produktionsbidragen för sin fortsatta existens.”

Herr talman! Det var med viss bestörtning som vi från socialdemokratiskt håll tog del av regeringens proposition nr 58. Vi tyckte oss där kunna läsa in en vilja att i strid med riksdagsuttalandet från i våras förflytta tyngdpunkten i riktning från selektiva till generella stödåtgärder. Sänkningen av annonskatten och förstärkningen av samdistributions-

Tisdagen den
13 december 1977

*Ökat stöd till
dagspressen m. m.*

rabatten som föreslås i propositionen har karaktären av generella stödformer, samtidigt som produktionsbidragen till lågtäckningstidningarna uppräknas i en så begränsad utsträckning att det är uppenbart att särskilt tidningar med mycket låg hushållstäckning kommer i omedelbara svårigheter redan under 1978. En ändrad inriktning av presstödet – i konflikt med KU:s uttalande i våras – leder enligt vår mening till att de positiva effekter som vi hittills uppnått snabbt kommer i fara.

I dag är vi något lugnare på den punkten. I utskottet har det varit möjligt att uppnå enighet om att arbetet i en ny parlamentariskt sammansatt utredningsgrupp rörande presstödet måste inriktas på att särskilt studera de utsatta tidningarnas situation. Det nämns särskilt – och det är viktigt – att de små lågtäckningstidningarna måste prioriteras och att arbetet måste bedrivas skyndsamt. Jag vill tillägga att det måste komma ut något positivt av detta förslag redan under 1978. Annars, herr talman, hotar en ny våg av tidningsnedläggelser. Det är positivt att även de borgerliga partierna – jag tänker här närmast på moderaterna och folkpartiet, men centern står givetvis också bakom detta – nu insett det och ställt sig bakom utskottets skrivning på denna punkt.

Det har däremot inte rått någon enighet om att avskaffa annonsskatten. Att sänka annonsskatten på det sätt som föreslås i propositionen kan, som vi framhåller i vår motion, se ut som ett kraftigt generellt stöd till dagspressen. Skattesänkningen kommer flertalet tidningar med annonser till godo. Det allvarliga med förslaget är dock att det i realiteten leder till en effekt som är rakt motsatt den som åsyftas med produktionsbidragen. Genom att annonsomsättningen är störst för de stora högtäckningstidningarna får sänkningen av annonsskatten karaktären av ett selektivt stöd till dessa tidningar. Det är de rika tidningarna – såsom Nya Wermlands-Tidningen och Borås Tidning – som får den största lättnaden. Klyftan mellan hög- och lågtäckningstidningarna – det är ju den som produktionsbidragen skall kompensera – ökar därmed. Om vi skulle sänka annonsskatten och inte samtidigt försämra lågtäckningstidningarnas situation i jämförelse med de stora, rika högtäckningstidningarna måste vi höja produktionsbidragen väsentligt mer än vad som föreslås i propositionen.

Men då kan man fråga sig om vi i dagens läge har råd med detta. Inga talar oftare än den borgerliga regeringens företrädare om att vi måste hushålla med resurserna. Att samtidigt som man säger det föreslå en sänkning av annonsskatten som innebär att man blint sprider miljoner över redan rika tidningar är mildt uttryckt ytterligt inkonsekvent. Vi är beredda att diskutera generella stödåtgärder till tidningsbranschen som sådan den dag det kan påvisas att hela branschen är i kris och i behov av stöd. De stora, i dag vinstgivande tidningarna fyller – det vill jag gärna medge – viktiga funktioner i pressdebatten och gör det ofta på ett utmärkt sätt. Samhällets presspolitik får självfallet inte hota dessa tidningars existens. Men i dag har inga bevis förebragts för att situationen för dessa tidningar generellt sett skulle vara allvarlig. Det måste bli en

av uppgifterna för den nya utredning som utskottet ställt sig bakom att ytterligare belysa detta. I avvaktan på utredningens arbete anser vi dock att det innebär en klart bättre användning av de 43 milj. kr. som skattesänkningen kostar att ytterligare förstärka produktionsbidragen till lågtäckningstidningarna samt till att, som jag återkommer till, uppräknas distributionsstödet till organisationstidningar och invandrapress.

Vi har också reserverat oss mot utskottets skrivning när det gäller stödet till just organisationstidskrifterna och invandartidningar. Enligt vår mening är det alldeles uppenbart att de höjda posttaxorna och distributionskostnaderna i övrigt motiverar en höjning av det stöd som beslöts i våras till dessa tidningar och tidskrifter. Det är nödvändigt att regeringen beaktar detta i budgetarbetet så att en sådan förstärkning kan ske redan fr. o. m. nästa kalenderår. Jag talar på mångas vägnar när jag riktar denna vädjan till budgetministern. Det bör nu enligt vår mening riksdagen ge regeringen till känna.

Till slut, herr talman, några ord om samdistributionsrabatten. Den infördes för att stimulera tidningarna till en samverkan på distributionsområdet. Genom att samma tidningsbud bär ut alla tidningar i ett område uppnås betydande besparingar. Stödet dimensionerades så att det skulle vara lönsamt för tidningarna att delta i samdistribution. Det har höjts någon gång för att inte penningvärdeförsämringen skulle urholka stimulanseffekten. Men vi har hela tiden sett det hela som ett stimulansstöd till samverkan.

Den nu föreslagna höjningen kan inte motiveras på detta sätt. Vi får nu i stället ett slags generellt distributionsstöd till alla tidningar i proportion till upplagestorleken. Det innebär att större delen av pengarna går till tidningar med god ekonomi. Detta kan naturligtvis på samma sätt som sänkningen av annonsskatten ses som ett ineffektivt utnyttjande av knappa resurser. Vi har inte motsatt oss förslaget i denna omgång, eftersom de tidningar som behöver ytterligare stöd är i så akut behov av det att i så fall andra åtgärder måste vidtagas, som vi inte har haft möjlighet att i detalj utarbeta förslag till. Men jag vill framhålla att detta inte får ses som att vi accepterar att en allt större del av presstödet i framtiden omvandlas till ett allmänt distributionsstöd. Det är viktigt att hålla fast vid ett presstöd som i allt väsentligt bygger på den selektiva principen och dessutom på ökade insatser för att stimulera tidningarna till samverkan även på den tekniska sidan. Här behövs stimulansbidrag men inte generella stödåtgärder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen i konstitutionsutskottets betänkande nr 16.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! När presstödet infördes hävdade många att tidningsdöden därmed hade stoppats. Sedan dess har stödet ökats i flera omgångar och kompletterats i vissa avseenden. Likväl brottas en rad tidningar med stora svårigheter. Nya problem har också anmält sig. Kostnadsutveck-

Tisdagen den
13 december 1977

*Ökat stöd till
dagspressen m. m.*

lingen är mycket oroande. Strävandena med presstödet motverkas också av åtgärder från samhällets sida. Det räcker med att erinra om de betydande kostnadsökningar som tidningarna åsamkats genom postverkets taxepolitik.

I propositionen 58 har regeringen föreslagit vissa förbättringar men också åtgärder av mera tvivelaktigt värde. Samtidigt med höjningar av produktionsbidrag osv. kommer man nämligen med förslag om halvering av annonsskatten och en höjning av grundavdraget för annonser. De föreslagna åtgärderna i fråga om annonserna saknar betydelse för de tidningar som är i störst behov av stöd men gynnar vissa stora tidningar.

Bristerna i presstödet utformning framträder allt tydligare, och utskottet går med på en översyn. Vi anser det vara angeläget för att stödet skall få en utformning som angriper de svåraste problemen.

Den föreslagna utredningen ligger i linje med synpunkter som framförts från vpk. Vi anser att utredningen bör gälla bl. a. ett bättre distributionsstöd, särskilt för tidningar med små upplagor och stora spridningsområden.

Oberoende av vad en sådan utredning kommer fram till behövs justeringar av presstödet redan nu. Från vpk har vi yrkat att utvecklingsbidraget bör höjas på samma sätt som övriga stödformer. Detta vill tyvärr inte konstitutionsutskottet gå med på. Det är inte konsekvent att exempelvis höja samdistributionsrabatten, som inte utgör någon lösning för små tidningar med stora spridningsområden, men samtidigt avslå förslaget om höjning av utvecklingsbidraget på samma sätt som övriga stödformer.

Vpk har i motionen 119 gett sin anslutning till de föreslagna förbättringarna av presstödet men också yrkat att utvecklingsbidraget uppräknas på samma sätt som övriga stödformer.

Däremot yrkar vi avslag på propositionens förslag rörande annonsskatten. Den föreslagna sänkningen av annonsskatten och höjningen av grundavdraget för annonser skulle, som jag redan anfört, ensidigt gynna vissa stora tidningar. Tidningarnas problem skulle inte på något sätt lösas med denna åtgärd. Tvärtom kan de öka. Vi anser också att varje åtgärd som kan tänkas öka pressens beroende av annonsörer strider mot idén om pressens frihet.

Det kan heller inte vara rimligt att man, om man vill stödja dagspressen, skall göra detta genom att understödja och stimulera en annonsering, vars syften ofta har ifrågasatts. Jag behöver här inte ta upp den diskussion som fördes när reklam- och annonsskatten infördes. Låt mig bara erinra om att det från en rad synpunkter ansågs önskvärt att begränsa reklamen.

I propositionen anges kostnaderna för åtgärderna i fråga om presstödet till 95 milj. kr., men med tanke på att 43 milj. därav är minskade intäkter av reklamskatten kan man säga att det verkliga stödet stannar vid 52 milj. Åtgärderna i fråga om annonsskatten innebär inget stöd till de tidningar som verkligen behöver det.

Även i motionerna 60 och 118 har yrkats avslag på de föreslagna åtgärderna i fråga om annonsskatten. I reservationen av Hilding Johansson m. fl. följs motionsyrkandena upp och avslag yrkas på propositionen i denna del.

Vi delar också reservanternas uppfattning att det behövs ökat stöd till organisationstidskrifter och till tidningar på annat språk än svenska. Såväl när det gäller organisationstidskrifter som invandrarnas tidningar har vi från vpk i olika sammanhang yrkat på förbättrade villkor. Det är ingen tvekan om att kostnadsökningarna för tidningsutgivning och distribution är mycket kännbara just för dessa kategorier av tidskrifter och tidningar.

Vpk-motionen 119 innehåller tre yrkanden. Det första, som innebär avslag på propositionens förslag om halvering av annonsskatten och höjning av grundavdraget för annonser, finns upptaget i reservationen av Hilding Johansson m. fl., varför vi kan stödja den reservationen.

Motionens andra yrkande innebär en höjning av utvecklingsbidraget, och jag ber att få yrka bifall till detta yrkande.

Motionens tredje yrkande om utredning i syfte att åstadkomma ett bättre distributionsstöd för vissa tidningar kan anses omfattas av utskottets förslag om en parlamentarisk utredning rörande presstödet's framtida utformning. Jag förutsätter nämligen att en sådan utredning också kommer att behandla distributionsfrågan, eftersom denna är en viktig del av tidningarnas problem och i hög grad har med presstödet's utformning att göra.

KARL BOO (c):

Herr talman! Det finns många omistliga värden i en demokrati. Över all diskussion står rätten och friheten att ha en mening och hävda den. Olika åsikter och meningar bör få brytas mot varandra och prövas, och ur den diskussionen skall samhället formas av de många och för de många.

Är vi överens om dessa grundläggande principer, är det också ett gemensamt ansvar att skapa goda förutsättningar för en allsidig och fri debatt. Frågan är då hur vi skall främja detta och så långt som möjligt praktiskt garantera den rätten. Vi vet att de ekonomiska förutsättningarna är och kommer att förbli mycket ojämna.

Från centern har vi konsekvent hävdat att det är vårt gemensamma ansvar att verka för en mångsidig debatt och att samhället skall vara något av en ekonomisk garant för detta. Självklart skall stödet lämnas utan några som helst bidningar och med en suverän rätt för mottagarna att använda stödet på det sätt som de finner riktigt och lämpligt.

Dessa principer gav vi uttryck för när partistödet infördes 1965, och de har varit vägledande vid utvecklingen genom åren. De kommer senare i dag att följas upp i det beslut som riksdagen har att fatta om en höjning av partistödet. Samma uppfattning var vägledande när presstödet infördes 1969 och markerades alldeles särskilt i det större beslutet om presstöd

Tisdagen den
13 december 1977

*Ökat stöd till
dagspressen m. m.*

1971. Det fanns delade meningar i riksdagen 1971, men i dag råder det en bred enighet om det nödvändiga i att pressen får fortsatta förstärkningar för att kunna utvecklas på rätt sätt. Utan detta stöd skulle tidskriftsstödets härjningar ha skördat ännu flera offer än som nu blivit fallet. Mångfalden av presstämmor skulle ha minskat katastrofalt.

Under våren i år fattade riksdagen ytterligare ett viktigt beslut, då tidskriftsstödet infördes. Även stödet till kulturtidskrifter och invandratidningar är ett väsentligt inslag i strävandena att trygga grunderna för den allsidiga debatten.

Den proposition som riksdagen nu har att behandla är ett dokument innehållande förslag om fortsatt utbyggnad av stödet till pressen. Även tidigare ekonomiskt starka dagstidningar har haft akuta ekonomiska problem. Flera orsaker har redovisats, och jag skall inte upprepa dem. En del av svårigheterna kan kanske betraktas som delvis övergående. Jag tänker då på bl. a. utvecklingen på annonsintäktssidan.

Situationen har gjort att en stor del av det nu föreslagna förstärkta presstödet har en inriktning av generellt stöd, bl. a. höjning av samdistributionsrabatterna samt sänkning av reklamskatten. Förslaget angående reklamskatten innebär en sänkning från 6 till 3 % för tidningar av dagspresskaraktär och en höjning av det skattefria grundbeloppet från 6 till 9 milj. kr. Den föreslagna anpassningen av stödet är helt enkelt gjord för att motverka tidningarnas ekonomiska svårigheter rent allmänt.

Den diskussion som Olle Svensson här förde beträffande det orimliga i den avvägning som nu sker bör, tycker jag, balanseras med att vi självfallet bör se till att inte alla tidningar behöver ha stöd från samhället men att vi därutöver, och det är vi ense om, genom selektiva åtgärder skall följa upp stödet för de tidningar som är i direkt behov av sådana förstärkningar.

Produktionsstödet uppräknig med 20 % kan helt betraktas som en garanti för att stödets materiella värde skall bestå i stort sett oförändrat. Höjningen av bidraget till fådagarstidningar skall därtill direkt kompensera den beslutade höjningen av posttaxorna, enär dessa tidningar praktiskt taget helt distribueras genom postens försorg.

Det är självklart att posttaxornas höjning även drabbar bl. a. organisationstidskrifter. Utskottet har i sitt yttrande uppmärksammat detta utan att föreslå direkta åtgärder. Skälet härtill är att tidskriftsstödet infördes så sent som innevarande år, och utskottet uttalar att det får ankomma på regeringen att bedöma vilka eventuella ytterligare insatser det kan behövas på detta område under nästa år.

Utskottet har föreslagit att som en konsekvens av uppräknigen av produktionsbidragen till fådagarstidningar även den s. k. trappan bör uppräknas med samma procent. Dessa bidrag anges i 64 § presstödsförordningen.

Utskottet ansluter sig till vad som anförs i propositionen om behovet av en översyn angående presstödet. En sådan översyn bör ske under medverkan, menar utskottet, av de politiska partierna. Det är samma

yrkande som återfinns i motionen 118. Utskottet erinrar om sitt uttalande vid förra årets riksmöte som också riksdagen ställde sig bakom: "Merparten av stödet måste även fortsättningsvis gå till de lågtäckningstidningar som bl. a. på grund av underläge på annonsmarknaden inte kan täcka sina utgifter genom inkomster från tidningsrörelsen och som därför är beroende av produktionsbidragen för sin fortsatta existens."

Den fortsatta utbyggnaden av presstödet bör främst, anser utskottet, inriktas på ett selektivt stöd för att garantera en mångfald av presstämmor. Detta utesluter inte att som i föreliggande förslag också det generella stödet kan behöva förstärkas. Viktigt är att, som propositionen framhåller, stödet också utformas så, att det stimulerar till kostnadsbesparingar genom produktionssamverkan. I en kommande utredning bör även annonsbladens inverkan på dagstidningarnas ekonomiska situation uppmärksammas. Även stödsystemets effekter på de tidningar som nu inte erhåller bidrag och som har upplevt ökade svårigheter måste beaktas av den kommande utredningen.

Mycket av det som nu händer på tidningsfronten sker så hastigt att den kommande utredningen bör arbeta skyndsamt. Detta understryker också utskottet.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 16.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det senaste decenniets svenska presspolitik har varit mot-sägelsefull. Å ena sidan har det byggts upp ett system av stödåtgärder, som otvivelaktigt har haft stor betydelse för att stärka de mindre konkurrenskraftiga tidningarna. Dessa bidrag uppgår f. n. till drygt 220 milj. kr. och har i år kompletterats med ett omfattande stöd till organisationstidskrifter och invandrantidningar. Å andra sidan har vi en reklam- och annonskatt som enligt den löpande budgeten skall ta in 207 milj. kr. Medan de positiva stödåtgärderna har gjort det möjligt för många hotade dagstidningar att överleva och utvecklas, har annonskatten inneburit en betydande belastning för stora delar av pressen. På flera orter har förstättidningarna blivit lidande, när andra tidningar – som kanske har haft obetydligt mindre upplaga – fått del av de statliga subventionerna. I dag är det inte bara tidningar med låg hushållstäckning som anfäktas av ekonomiska svårigheter, utan läget är också prekärt för många stora tidningar.

Folkpartiet har länge sagt ett klart ja till ett vettigt utformat presstöd men ett lika klart nej till en annons- och reklamskatt, som gröper ur ekonomin för pressen och gör den mer beroende av statliga subventioner. Staten bör hjälpa de tidningar som inte klarar sig på egen hand, men det finns ingen anledning att försvaga den press som går ihop. Vi behöver

inte bara många tidningar i Sverige utan också tidningar som är starka nog att hålla sig med t. ex. en ambitiös utlandsbevakning, ett inträngande samhällsreportage och ett generöst utrymme för kulturjournalistik.

Med regeringens proposition tas flera steg i rätt riktning. Vi får högre produktionsbidrag, ökade bidrag till produktionssamverkan mellan tidningsföretag och en höjd samdistributionsrabatt. Vidare sänks reklamskatten på annonser i dagspressen från 6 till 3 %, och grundavdraget höjs från nuvarande 6 till 9 milj. kr. när det gäller dagspressen. Därmed befrias något tiotal tidningar helt från annonsskatt och antalet skatteobjekt i dagspressen minskas till ungefär 40.

I konstitutionsutskottet är vi naturligtvis på det klara med att de här åtgärderna inte löser pressens ekonomiska problem. Utvecklingen måste följas mycket noga, och det kan finnas skäl att redan nu överväga hur fortsatta insatser skall utformas. Vi har därför tagit fasta på en tanke som finns både i propositionen och i motionen 118 av Hilding Johansson m. fl. och föreslår följaktligen att riksdagen skall anhålla om en utredning av presstödet framtida utformning. I utskottets betänkande pekas på flera kategorier som det i det sammanhanget kan vara värt att särskilt uppmärksamma: tidningar med låg hushållstäckning, tidningar som konkurrerar med annonsblad och tidningar som inte erhåller bidrag, främst då de större storstadstidningarna, som under senare tid har upplevt ökade svårigheter. Men detta innebär givetvis ingen begränsning. Tillsätts en ny utredning om pressens ekonomiska villkor, så ter det sig naturligt att se över hela fältet.

De åtgärder som kan komma i fråga är också tämligen uppenbara. En linje är att fortsätta avvecklingen av den *påläga* som ännu åvilar dagspressen, nämligen annonsskatten. En annan linje är att utvidga det *stöd* som utgår. Det blir då i första hand selektiva stödformer, även om generella insatser också bör kunna komma i fråga. Avvägningen ankommer på regeringen, men vi tror det skulle vara av stort värde om det så snart som möjligt kunde tillsättas en parlamentarisk utredning med uppgift att studera pressens ekonomiska belägenhet och lägga grunden för en sund framtida presspolitik.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte många invändningar att göra mot Daniel Tarschys stillsamma anförande. Det bekräftade i många avseenden att vi har kommit långt i en samfällid syn på hur presspolitiken bör byggas upp, alltså med en kombination av liberala inslag – t. ex. tryckfrihetens bevarande och en strävan att skydda redaktionerna från statliga ingrepp – och ett selektivt stöd för att upprätthålla en massmediestruktur som garanterar mångfald i debatten.

Vi skiljer oss kanske när det gäller uppfattningen om vilka steg vi i framtiden bör ta vid utbyggnaden av presstödet. Jag anser att en fortsatt satsning på ett selektivt stöd är viktig, eftersom tidningar som behöver

pengar då också får det. Däremot är jag i dagsituationen litet orolig för en satsning på en ändring av annonskatten. Hjälpen går till vissa tidningar som behöver ekonomiska lättnader, men i en för tidningarna kärv tid är det viktigare att de tidningar som har uppenbara bekymmer får huvudparten av stödet.

Jag vet inte heller riktigt vad som kommer att inträffa till följd av ändringarna av reklamskatten. Det kan bli mycket kännbara förändringar. Skulle annonsbyråer och reklamköpare tvinga fram prissänkningar för tidningar som nu får lättnader när det gäller reklamskatten, blir katastrofen nästan total för högtäckningstidningarnas konkurrenter. De små som verkligen skulle behöva hjälp skulle då komma i en verkligt oroande situation.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! I våras experimenterade riksdagens informationsgrupp med olika försök till information om riksdagens verksamhet genom annonser i pressen i vissa delar av landet. Att man behöver lägga ned pengar på sådant beror rimligtvis på att tidningarna anses ha försummat att självmant redovisa det arbete som dagligen och stundligen utförs av "folkets företrädare" i riksdagen. Mitt intryck är att även – och kanske alldeles särskilt? – de stora rikstidningarnas täckning av riksdagens debatter och beslut är skäligen bristfällig, ojämn och emellanåt mera inriktad på sensationer, jippon eller bisarrerier än på en saklig redovisning av ståndpunkter, motiv och konsekvenser. En jämförelse mellan nutidens riksdagsreferat och sådana från tidigare år, eller med exempelvis parlamentsreferaten i Times, torde knappast utfalla till förmån för dagens svenska förhållanden.

Pressen är numera inställd på, eller bortskämd med, att utfodras med "utspel" och presskonferenser från både regering och opposition. Riksdagen och dess organ är mera modesta, mindre påträngande, och kommer därför lätt i skymundan. När utspelen, som inte sällan sker, senare slås i spillror mot verklighetens klippor, finns det däremot inte alltid någon reporter på plats.

Herr talman! Under min korta tid i riksdagen har jag fått stor respekt för den fond av kunskaper och det handlag med samhällets svårlösta problem som finns hos riksdagens ledamöter. Jag har på sistone haft anledning att fundera litet över det stora avståndet mellan vad som faktiskt försiggår i riksdagen och vad människor utanför riksdagen – till vilka jag själv länge hört – känner till, eller snarare inte känner till, om riksdagsarbetets innehåll och formerna för detta.

När vi nu är i färd med att av våra väljares skattemedel bevilja betydande anslag för att göra det möjligt för dessa väljare att till rimliga kostnader tillhandla sig sina dagliga tidningar, har jag trots den försiktighet med vilken man måste nalkas dessa frågor inte kunnat undgå att fråga mig, om inte presstödet kunde mötas med något slag av motprestation från de tidningar som erhåller sådant stöd. Enligt mitt sätt

Tisdagen den
13 december 1977

*Ökat stöd till
dagspressen m. m.*

att se vore det kanske ändå inte helt orimligt, om sådana tidningar erbjöd sig att publicera någorlunda fylliga och sakliga redovisningar från riksdagens arbete, innefattande det väsentliga innehållet i de beslut riksdagen fattar vid sina arbetsplena och de synpunkter som ventileras i debatterna, kanske något i stil med vad Från Riksdag & Departement f. n. gör. Formerna härför kan naturligtvis diskuteras. Om man anser att ansvarige utgivarens bestämmanderätt över en tidnings innehåll skulle kränkas genom ett sakligt återgivande av vad som avhandlas i riksdagen kunde man måhända ge meddelandena den formella karaktären av annonser, för vilka kostnaden under året successivt kunde avräknas mot presstödet.

Jag är självfallet medveten om att sådana förväntningar inte kan riktas mot tidningar som inte erhåller presstöd. Kanske kunde man dock hysa vissa förhoppningar om att dessa självmant skulle kunna finna det intressant att förbättra sin riksdagsrapportering.

Herr talman! Jag har självfallet inget särskilt yrkande i denna fråga. Vi fick emellertid för någon månad sedan en promemoria om en "försöksannonsering" rörande riksdagens verksamhet, i vilken för ganska begränsade insatser kostnadsberäkningen ändå gick upp till 20 milj. kr. Den respekt jag har fått för mina riksdagskamraters många insatser i det tysta – som alltför ofta förblir okända för de allra flesta av dem som de är valda att företräda – har gjort att jag i dag velat ifrågasätta, om inte den generositet med andra människors pengar som vi är beredda att utöva när det gäller pressen trots allt på något sätt skulle kunna föranleda en motprestation från mottagarna, så att svenska folket kunde tillförsäkras en pålitligare, fullständigare och helst begripligare information om vad dess valda ombud faktiskt uträttar och vad innebörden av fattade beslut egentligen är än vad som i dag emellanåt är förhållandet.

ARNE MAGNUSSON (c):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar och som avser ökat stöd till dagspressen har, som jag ser det, i sin utformning fått en mycket allvarlig slagsida till förmån för de stora dagstidningarna. De får för det första 43 milj. kr. genom att reklamskatten minskar till följd av höjningen av grundavdraget från nuvarande 6 milj. kr. till 9 milj. kr. Det är ju inte mer än något år sedan vi höjde grundavdraget med 3 milj. kr. För det andra föreslås också att den nuvarande procentsatsen för reklamskatt på annonsinkomster överstigande grundavdraget sänks från 6 till 3 %.

Det är alltså inte svårt att räkna ut vilka tidningar som därmed får det största presstödet. Ju större annonsinkomsterna är, desto större blir också stödet. Resultatet av denna form av presstöd är att vi har gått ifrån den ursprungliga tanken med presstödet, som var att hjälpa de ekonomiskt svaga tidningarna. Dessutom får de stora dagstidningarna största delen av de 18 milj. kr. som anslås för ökning av samdistributionsrabatten enligt reglerna för denna.

De av mig här nämnda åtgärderna för ökat stöd till dagspressen innebär

att de fådagartidningar som i samhällsdebatten företräder centerns samhällssyn blir mycket starkt missgynnade. Vi har inte några stora annonsintäkter i dessa tidningar, och vi får därför inte del av reklamskattepengarna på det sätt som är fallet med tidningar med stora sådana intäkter. Dessutom är samdistributionsrabatten utformad så att tidningar med stora upplagor får rabatt på hela sin upplaga medan våra tidningar, med små upplagor spridda på ett relativt stort område, får vara glada om de får en distributionsrabatt som utgår på 50 % av upplagan. Orättvisan i detta samdistributionssystem ökar ju mer rabatten stiger i öre per exemplar. Resultatet av sänkningen av reklamskatten och den utökade samdistributionsrabatten ger de större tidningarna ännu bättre möjligheter att stärka sitt ekonomiska försprång framför de små tidningarna. Jag tänker då inte minst på centerns och andras fådagartidningar som i det här avseendet helt ställs i strykklassen.

Det är precis samma förhållande med produktionsstödet. Jag har sysslat med tidningsarbete i 30 år, de senaste 19 åren som ekonomiskt ansvarig för en liten tidning. Enligt det förslag till presstödet som nu föreligger – och som riksdagen kommer att antaga – kommer en storstadstidning att ensam få tre gånger större produktionsstöd än vad 14 av centerns fådagartidningar tillsammans får under samma tid. Jag kan försäkra kammarens ledamöter och de statsråd som i regeringen har det huvudsakliga ansvaret för dess presspolitik, att vi som har det ekonomiska ansvaret för denna tidningsgrupps fortsatta existens dagligen får finansgranska varje liten utgift för att tidningarna skall kunna fortleva som språkrör för en samhällssyn.

Regeringen har i år för riksdagen lagt fram flera förslag som rör pressens ekonomi. Jag tänker då dels på propositionen 1976/77:63 om en effektivare kungörelse, dels på den proposition som vi nu behandlar. I debatten har också sipprat ut aviserade höjningar av avgifterna för postbefordran, brevporto och telefon. Höjningen av avgifterna för postbefordran drabbar fådagartidningarna mycket hårt. De har den största procentuella ökningen av alla tidningar – nära 30 %. Den fådagartidning som jag har det ekonomiska ansvaret för får nu 175 000 kr. i ökat produktionsbidrag, men kommer att förlora annonsinkomster på grund av propositionen 1976/77:63 och få ökade utgifter på de tre tidigare nämnda områdena, totalt ca 200 000–300 000 kr. Vi får alltså ett minus på 75 000–100 000 kr. – i bästa fall. Hur skall vi klara att under 1978 bibehålla ett språkrör för den samhällssyn som vi har? Det får ledningen för tidningen försöka räkna ut – men inte blir det lätt.

Jag vill, herr talman, med anledning av det här anförda passa på att ställa två frågor till statsrådet.

Den första frågan gäller om statsrådet kan säga när den i propositionen utlovade utvärderingen av det nuvarande presstödet effekter och betydelse kan komma att göras. Men det är bråttom, och det får således inte ta alltför lång tid innan den utredningen kommer i arbete!

Den andra frågan vet jag inte om budgetministern kan svara på, men

Tisdagen den
13 december 1977

*Ökat stöd till
dagspressen m. m.*

jag hoppas ändå att jag kan få något svar. När vi behandlade propositionen 1976/77:63 sades det att en utredning skulle göras av den framtida samhällsannonseringen. Det är mycket viktigt för fådagarstidningarna att den undersökningen får en förnuftig utformning. Med anledning därav vill jag fråga statsrådet, om han kan ge svar på frågan när resultat från en sådan utredning kan förväntas föreligga, så att regering och riksdag kan ta ställning till detta.

Det som har sagts här tidigare skall jag inte kommentera, utan jag vill bara uttala min tillfredsställelse över att folkpartiets representant i debatten inte – som varit fallet under det gångna året – tagit upp en diskussion om huruvida våra fådagarstidningar skall ha något presstöds över huvud taget, utan säger att partiet nu har sagt ja till presstödet. Då förmodar jag att detta gäller presstödet till alla tidningar som gör sig till tolk för de i riksdagen representerade samhällsaskådningsarna. Tidigare har vi varje år från det hållet fått höra en uppräknings av en del av centrens fådagarstidningar, men jag är tacksam för att den uppräkningsen har utelämnats vid årets debatt.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag hade inte tidigare anmält mig till den här debatten. Jag har emellertid kommit att lyssna till en del märkliga argumenteringar som jag vill ta upp.

Arne Magnussons sätt att tackla sänkningen av annonskatten tycker jag var mest anmärkningsvärt. Om jag förstod Arne Magnusson rätt – jag ber om ursäkt, herr talman, om jag har missförstått honom – gjorde han sänkningen av denna pålaga till ett stöd. I och med att annonskatten sänks från 6 till 3 % blir det givetvis ett bortfall för statskassan, men det blir ju inte på något sätt något stöd för tidningarna – om vi andra har kunnat läsa propositionen rätt.

Jag tror det är farligt att alltför mycket blanda ihop politiska partier och tidningar – det fick vi vittnesbörd om alldeles nyss. Vi har i många år fått höra hur man, speciellt på socialdemokratiskt håll, förutsätter att en tidning är detsamma som en broschyr för ett parti, där man enkannerligen skall föra ut sina politiska åsikter. Jag är dock alldeles övertygad om att om man hade tagit mera fasta på vad tidningsläsarna vill ha, nämligen raka och ovinklade nyheter och faktiska skildringar av vad som tilldrar sig i samhället – då hade man lyckats bättre med tidningsutgivningen. Ett politiserande av nyhetsflödet kan få stora effekter genom att läsarna försvinner och därmed även prenumeranterna och tidningarnas inkomster.

Nu skall vi alltså tack och lov besluta om en sänkning av annonskatten till åtminstone hälften. Jag som har tagit upp frågan både i motion i januari i år och senare i fråga till budgetministern är naturligtvis mycket glad över detta fall framåt. Jag tycker för min del att man kunde ha slopat hela denna pålaga. Hade den socialdemokratiska pressen – dess redaktörer – i början av 1970-talet fått sin vilja igenom hade det aldrig

Jag vill gärna säga beträffande Nya Wermlands-Tidningen, som Göthe Knutson känner närmast, att den visat sig vara en mycket nitisk företrädare för moderata samlingspartiet.

Jag skulle också gärna vilja vända mig mot talet om tidningsbranschen som en krisbransch allmänt sett, och mot att man för fram sänkningen av annonsskatten som ett lämpligt recept i dagens situation. Då skall jag använda mig av några uppgifter som Journalistförbundets ordförande Östen Johansson redovisade häromdagen. Han påpekade att totaleffekten av regeringens förslag i propositionen bl. a. blir följande.

Nya Wermlands-Tidningen med ett överskott det senaste året efter avskrivningar på 2 milj. kr. får ytterligare 1,2 milj. kr. i statligt stöd. Aftonbladet, landets tjuogoandra mest lönsamma företag med ett överskott på 16,5 milj. kr., får ytterligare 1,5 milj. kr. Göteborgs-Posten med en vinst på 4,2 milj. kr. får genom de nu föreslagna åtgärderna ett "presstödd", dvs. ett inkomsttillskott, på 6,7 milj. kr. Borås Tidning, som hade ett överskott på 4,1 milj. kr. och bygger ett nytt hus för egna pengar, får nu ett statsbidrag på 1 milj. kr.

Kan det vara riktigt att skattebetalarna skall finansiera de stora tidningarnas vinster och därmed göra aktieägarna förmögnare, samtidigt som det finns tidningsföretag – det har omvittnats här tidigare i debatten – som trots de nu föreslagna höjningarna kommer att gå med miljonförluster? Vi för vår del betackar oss för ett sådant nytt utslag av den borgerliga näringspolitiken.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Först ett ord till Arne Magnusson. Han vidhåller att en utgift som man slipper ifrån eller om man sänker en pålaga så är det detsamma som en inkomst. För egen del köper jag inte rysk kaviar. Den lär vara väldigt dyr. Genom att inte köpa denna dyra lyxvara får jag alltså enligt honom mycket betydande inkomster. Eller låt oss överflytta resonemanget till skatteområdet, där debatten stod alldeles nyss. Genom att herr Magnusson blir delaktig av en skattereform som den borgerliga regeringen återigen tänker genomföra – tack och lov för det – kommer herr Magnussons inkomster att öka.

Jag gläder mig naturligtvis åt att det finns de som tar livet så positivt att de ser sparade utgifter som ökade inkomster. Men man kan inte göra det i tidningsbranschen, och det kanske är en förklaring till att herr Magnusson har sådana problem med just sin tidning.

Sedan, herr talman, till Olle Svensson. Hans senaste påstående uppfattade jag som någonting i stil med att skattebetalarna plötsligt skulle finansiera vinster åt tidningsföretag. Olle Svensson måste ha missuppfattat saken högst väsentligt. Om man utgår från scratch klarar sig även tidningsföretag, som alla andra företag, själva – eller bör göra det. Men samhället har genom en socialdemokratisk regering tidigare manipulerat med tidningsbranschen så att tidningsföretagen i allt större utsträckning har blivit beroende av stöd. Det är mycket olyckligt. Jag välkomnar den

nya pressutredning som skall tillsättas. I en sådan bör man verkligen förutsättningslöst pröva hela detta system med selektivt presstöd, som är knutet till pappersförbrukning – vilket är synnerligen olyckligt. Det innebär, som alla förstår, att tidningarna – för att få optimalt bidrag – måste förbruka så mycket papper som föreskrivs. Det resulterar i en mycket spatiös redigering, där man gör små nyheter till väldigt stora saker, och bokstavligen misshushållar med resurserna.

ARNE MAGNUSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Nu när herr Knutson tog den ryska kaviaren som exempel för att tala om hur han reglerar sin egen ekonomi antar jag att han gjorde det därför att han har de vanorna. Men om man har för vana att köpa rysk kaviar och sedan låter bli att göra de inköpen i fortsättningen, herr Knutson, då har man sparat in kostnaderna för de inköpen och ens ekonomi blir förbättrad.

Det är likadant med tidningarna. När de slipper betala en utgift – på grund av sitt goda utgångsläge när det gäller annonsupptagning – får de en förbättrad ekonomi. Jag vill bara säga till sist, herr talman, att jag hoppas att de inte med hjälp av det försöker pressa annonspriserna för sina sämre lottade konkurrenter.

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik till Göthe Knutson när det gäller reglerna för produktionsbidrag. Det är riktigt att detta bidrag formellt är knutet till pappersåtgången för den redaktionella delen. Men de allra flesta tidningar skulle självfallet – om de hade ett stöd som knöt an till pappersåtgången – få ett betydligt större presstöd än det som f. n. utgår. Därför finns det ett tak, och poängen med stödet är att det är knutet till lågtäckningstidningarna för att kompensera deras bristande inkomster på annonsmarknaden. Det är tydligen det Göthe Knutson här kritiserar. Jag tycker att det stödet är rimligt.

Jag vill sedan knyta an till vad herr Biörck i Värmdö sade, att när staten satsar ett stöd till pressen är det naturligtvis ett stöd till dess demokratiska funktioner: att informera i samhället, att granska i samhället, att kommentera skeenden, att svara för en gruppkommunikation. Det är därför att detta är så väsentligt som staten går in och gör en insats. Det är viktigt att man arbetar för mångfald och motverkar en utveckling av det slag som vi har fått i Värmland – jag vill beröra det, eftersom jag också råkar vara värmlänning. När jag växte upp fanns Karlstads-Tidningen, Arvika Nyheter, Arvika Tidning och en rad andra tidningar. Nu finns Värmlands Folkblad och jätten Gluff-gluff, Nya Werm-lands-Tidningen, som har övertagit en stor del av de tidningar som funnits. Det har lett till en bristande mångfald i debatten och i nyhetsförmedlingen, och det är den olyckliga utvecklingen som måste motverkas genom ett presstöd.

Jag vill då påpeka att genom den här underliga konstruktionen av

samdistributionsrabatten får nu Nya Wermlands-Tidningen – en tidning som även sedan man betalat annonsskatt i dag är en god affär – ett statsbidrag på 392 800 kr. Detta tycker jag är en orimlig konsekvens av det här förslaget, och det bör man titta på när man ser över pressstödsreglerna i den kommande utredningen.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen över att till vännen och kollegan Olle Svensson behöva säga att han har grundligt fel – särskilt på en punkt. Tidningssituationen i mitt hemlän är en helt annan. Där finns i dag ett flertal tidningar som allihop, utom en stor och två tre mindre, klarar sig utan presstöd. Det är en lysande bild av hur tidningsföretag kan klara sig om de sköts enligt vettiga, affärsmässiga idéer och ger läsarna vad läsarna vill ha. Det är ju ändå läsarna som bör avgöra vilka tidningar som skall utges.

Olle Svensson gick in på detta med pappersförbrukningen igen. Jag säger: Det måste finnas en annan väg att åstadkomma ett vettigt stöd åt de tidningar som oundgängligen behöver ett sådant än att göra stödet till en fråga om resursanvändning, där man förbrukar mesta möjliga papper.

Olle Svensson menade tidigare att jag skulle ha sagt att det råder en skillnad i sättet att spegla samhällskeendet mellan socialdemokratiska och andra tidningar. Jag tror dess värre att det kan vara så, även om jag inte nämnde socialdemokratiska tidningar. Men det var inte detta jag gick in på, utan skillnaden mellan att ge läsarna vad de vill ha i fråga om nyhetsförmedling och att politisera en tidning – att göra alltför långa referat av vad ombudsmän säger och glömma det som man på socialdemokratiskt tidningshåll ibland kallar för symötesreferat.

Jag är tacksam att Arne Magnusson i sitt försök att ta sig ur den något underliga situation han hamnat i genom talet om rysk kaviar, inte ville påstå att jag använde kaviar som exempel därför att den var rysk.

Jag tror det är angeläget att man även på de mindre tidningarna försöker se företagsamheten på ett annat sätt och inte knyta den till behovet av statliga subsidier.

Andre vice talmannen anmälde att Olle Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag har inte tänkt initiera någon större debatt om presstödet, och jag har också noterat att tidigare talare huvudsakligen utgått från de regler som nu gäller och som med en rad väsentliga förbättringar även kommer att gälla under nästa år. Men Arne Magnusson ställde två frågor till mig, och jag vill svara på dem.

Den ena frågan var: När kommer utredningen om presstödet framtida utformning att tillsättas? Svaret är att den kommer att tillsättas mycket snart. Jag kan inte garantera att det blir under de drygt två veckor som återstår av detta år – kanske klarar vi det – men i vart fall bör det ske i början av nästa år.

Den andra frågan gällde när resultaten av utredningsarbetet om kungörelseannonsering kan föreligga. Det är justitieministern som tillsatt den grupp som arbetar med den här frågan, och jag kan inte svara mer än att direktiven är så utformade att även denna utredning skall arbeta mycket snabbt. Och jag utgår från att den kommer att göra det, så att vi också snabbt kan få del av resultaten av det arbetet.

Sedan vill jag kort göra en allmän reflexion. Här har talats om fattiga och rika tidningar. Dess värre finns det nog inte särskilt många rika tidningar. Vi kan visserligen finna en och annan som tidigare år och kanske också i år har givit överskott, men den allmänna bilden är den som tecknats i propositionen. Propositionen fastslår i det här avseendet tre saker:

”Många tidningar har i dag betydande ekonomiska svårigheter.” – Det konstaterandet är bakgrunden till det förslag som nu ligger.

”Dagspressen kommer för år 1977 att redovisa ett väsentligt sämre ekonomiskt resultat än för 1976.” – Det understryker ytterligare allvaret i den bild som tecknades genom den första meningen jag citerade.

”Svårigheterna har också drabbat vissa högtäckningstidningar.” – Den meningen ger ett värdefullt komplement till grundbilden, nämligen att de allra flesta tidningar i dag befinner sig i en mycket allvarlig situation.

Det är för att lösa dessa problem som vi nu lägger fram förslaget om en rad väsentliga förbättringar, men också aviserar en utredning för att få ett bättre underlag för de beslut som jag tror kommer att bli nödvändiga att fatta längre fram.

När det gäller det framtida presstödet vill jag, eftersom frågan har berörts i så många inlägg, understryka att detta bör vara en kombination av generellt och selektivt stöd: ett generellt stöd som en grund och ett selektivt stöd som en komplettering som kan sättas in när och där det bäst behövs.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag välkomnar budgetministerns besked om att en utredning skall tillsättas med uppgift att göra en översyn av presstödsreglerna och att på uppdrag av justitieministern en översyn skall göras av kungörelseannonseringen så att den följer en totalitetsprincip.

Jag vill gärna vitsorda – såsom vi också har sagt i vår reservation och i vår motion – att pressutredningen bör studera de förhållanden under vilka pressen i allmänhet arbetar. Det avvisar vi inte, men jag vill hävda att vi om man ser på läget i stort ännu inte har fått några belägg för att man inom branschen har generella svårigheter som motiverar ett all-

mänt näringspolitiskt stöd. – Jag är emellertid helt införstådd med att denna fråga behöver utredas.

Jag vill påpeka en sak som kanske alltför mycket har kommit bort i den debatt vi fört här i dag. Vi kan visserligen konstatera att presstödet genom sin inriktning på selektiva åtgärder har varit framgångsrikt och att vi har stoppat tidningsdöden, men vi måste nu gå vidare. Trots stödåtgärderna lever fortfarande en stor mängd tidningar mycket osäkert. Vad som är allvarligt är inte att de rikare tidningarnas hull avtar, utan att många små tidningar hotas av tidningsdöd. Om vi skall klara av situationen till rimliga samhällsekonomiska kostnader, då är det nog nödvändigt att vi begär motprestationer av tidningarna själva i ett avseende, nämligen att de måste bli mer samarbetsvilliga. Vi har under senare år upplevt hur flera stora samverkansprojekt, t. ex. i Örebro och Stockholm, har strandat på grund av motstånd från tidningarna eller deras anställda. Den här motviljan mot samarbete – som *inte påverkar den redaktionella självständigheten* – måste brytas om vi i framtiden skall orka med de allt större kostnaderna på detta område.

Jag tror alltså att vi ytterligare måste förbättra samverkansstödet och samtidigt verka för att tidningarna utnyttjar de rationaliseringsmöjligheter som härigenom skapas. Från den utgångspunkten är den skrivelse utskottet fått från Tidningsutgivareföreningen glädjande, för i denna skrivelse välkomnar man en ökad sådan samverkan. Men då bör staten kunna hjälpa till med morötter, med stimulansbidrag av olika slag. Därigenom skulle vi till rimliga kostnader kunna bevara en allsidig debatt i många tidningar med olika åsikter och värderingar.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det är bara två mycket korta kommentarer.

Jag vill gärna instämma i vad Olle Svensson säger om värdet av samverkan mellan olika tidningar. Jag tror att det under kommande år blir nödvändigt att nå fram till en högre grad av samverkan än den man hittills haft.

Skulle Olle Svenssons litet mer optimistiska bedömning av tidningarnas aktuella situation visa sig vara riktigare än min något mer pessimistiska bedömning, så blir ingen gladare än jag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 151

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 119 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 119 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 16

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl. i motsvarande del.

Tisdagen den
13 december 1977

*Inskränkning i
rätten att utbekom-
ma allmänna
handlingar*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 151

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:38 med förslag till ändring i lagen (1937:249) om inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m. jämte motion.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har känt ett behov av att betona att den lagstiftning som det här gäller är av provisorisk karaktär och att vi alla har möjlighet och rätt att inom en snar framtid ändra denna lagstiftning. För min del känner jag mig inte bunden för framtiden av de ställningstaganden som nu är nödvändiga för att få denna provisoriska lagstiftning.

Som bekant har det inom justitiedepartementet arbetats fram en promemoria. Man har använt den teknik som jag för en stund sedan förordade att även utbildningsdepartementet skulle tillämpa. Denna promemoria är nu föremål för remiss. Det är helt naturligt att justitieministern velat lyssna på remissinstanserna.

Även vi inom konstitutionsutskottet önskar göra detta. Det har medfört att vi har sagt ja till de förändringar som är oundgängligen nödvändiga med hänsyn till ändringarna 1976 i tryckfrihetsförordningen. Med hänsyn till lagstiftningens provisoriska karaktär har vi föreslagit vissa ändringar i förhållande till propositionen. Det har skett enhälligt. Av samma skäl har vi även avvisat vissa propåer som har förts fram under utskottsbehandlingen.

Endast de två moderatledamöterna anser det med hänsyn härtill nödvändigt med ett särskilt yttrande. Till den fråga som tas upp i detta yttrande kommer vi alltså åter i ett senare sammanhang, sedan vi har lyssnat på remissinstanserna.

Vi har sålunda alla godtagit ett system med provisorier. Det innebär att de partier som står bakom regeringen nu har blivit mer realistiska. När de befann sig i opposition var de långt djärvare. I konstitutionsutskottet uttalade man då att man snart skulle få en definitiv lösning av ett stort problemkomplex. 1975 skrev nämligen de borgerliga inom konstitutionsutskottet:

”Det sagda innebär att riksdagen våren 1976 bör i ett sammanhang få ta ställning till frågorna om grundlagsreglering av fri- och rättigheter, massmediegrundlag och därmed sammanhängande frågor samt frågorna om offentlighet och sekretess i övrigt, däribland handlingssekretess och tystnadsplikt.”

Detta var inte möjligt på våren 1976. Det erkänner jag utan omsvep. Inte heller 1977 har det varit möjligt med en sådan samlad översyn. Vi har fått ta grundlagsändringarna, och nu får vi genomföra provisorier för att klara den situation som har uppstått på grund av dessa grundlagsändringar.

Jag kritiserar inte den borgerliga regeringen för att den inte har lagt fram ett definitivt förslag. Jag har all respekt för svårigheterna på detta mycket komplicerade område. Jag vill emellertid gärna uttrycka min tillfredsställelse över den växande realismen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Hilding Johansson förvånar mig med att sparka på en del av den majoritet som står bakom detta utskottsbetänkande. Jag kan inte finna att det är berättigat. När det gäller fördröjningen av tillkomsten av en sammanhållen sekretess- och tystnadspliktslag vill jag framhålla att förslag både från offentlighets- och sekretesslagskommittén och från tystnadspliktskommittén förelåg redan 1975. En god bit av ansvaret för att det har dröjt ända till nu innan vi har kunnat få en samlad lagstiftning på detta område får nog den gamla regeringen ta på sig.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Låt mig säga några ord om det särskilda yttrande som finns fogat till utskottets betänkande, eftersom det omnämndes av Hilding Johansson för ett par minuter sedan.

Det särskilda yttrande som avgivits från moderat håll går ut på att vi finner det lämpligt att det förslag som framförts från bankofullmäktige genomförs så snart som möjligt. Jag vill peka på, herr talman, att bankofullmäktige står eniga bakom den skrivelse till konstitutionsutskottet i vilken det hemställs att förslagen skall träda i kraft den 1 januari 1978.

Bankofullmäktige anser att enskilda personer skall ha samma sekretesskydd i valutaärenden som juridiska personer. Vi har från moderat håll funnit det lämpligt att man så snart som möjligt verkligen genomför en sådan förändring, och vi tycker att det är litet märkligt att konstitutionsutskottet inte har velat följa vad ett enhälligt bankofullmäktige har föreslagit i det här avseendet. Vi hoppas att man så snart som möjligt vidtar åtgärder på området i enlighet med vad fullmäktige har föreslagit konstitutionsutskottet och riksdagen.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har inte avsett att sparka på någon. Jag ville bara konstatera vad som har hänt. Efter de käcka uttalandena 1975 kunde man kanske ha väntat sig någonting annat. Men jag kritiserar inte ett ögonblick regeringen. Tvärtom är jag beredd att stå upp och försvara att den inte har hunnit längre. Och vad jag gratulerar till är den växande realismen på den här punkten.

Vad sedan gäller Anders Björcks inlägg kanske jag får göra på det sättet att jag hänvisar till mitt förra anförande, som visar att vi inte har tagit ställning i sak. Vi får återkomma när vi har läst departementspromemorian, remissvaren på den och den proposition som promemorian kan utlösa.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag skall inte söka sak med herr Johansson i den här frågan. Låt mig bara uttrycka förhoppningen att ställningstagandet blir positivt när det väl kommer. Faktum kvarstår emellertid, herr talman, att det till dess är ett otillfredsställande läge. Sekretessen för juridiska personer och för enskilda personer är olikartad, vilket icke är bra.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Tryckfriheten

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:20 med anledning av propositionen 1977/78:62 om följdlagstiftning till 1976 års reform beträffande tryckfriheten jämte motion.

I propositionen 1977/78:62 hade regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta följande lagförslag:

1. förslag till lag med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område,
2. förslag till lag om ändring i lagen (1949:164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål,
3. förslag till lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966:756),
4. förslag till lag om ändring i lagen (1949:165) angående beslag å vissa skrifter,
5. förslag till lag om ändring i rättegångsbalken,
6. förslag till lag om ändring i lagen (1977:729) om patentbesvärsrätten,
7. förslag till lag om ändring i lagen (1949:166) angående skyldighet att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
 "Riksdagen antog under år 1976 vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen (TF). Reformen träder i kraft den 1 januari 1978. I propositionen föreslås erforderlig följdlagstiftning.

Enligt de nya reglerna i TF skall tillsynen över tryckfriheten överflyttas från justitieministern till justitiekanslern. Regeringen skall emellertid fortfarande ha ett visst inflytande i åtalsfrågor. Bl. a. finns möjlighet att i lag göra allmänt åtal för vissa tryckfrihetsbrott beroende av medgivande från regeringen. I propositionen föreslås en särskild lag med föreskrifter som innebär att denna möjlighet har utnyttjats. I lagen finns också andra bestämmelser som har samband med reformen. Bl. a. införs en ordning som innebär att utlåningar under vissa villkor får vara ägare och utgivare av periodiska skrifter.

Ändringarna i TF innebär i övrigt bl. a. att åtal mot den som lämnar meddelande eller anskaffar uppgift för publicering i tryckt skrift skall prövas i tryckfrihetsmål, dvs. i princip av jury, i stället för som nu i vanlig brottmålsprocess. Med anledning härav föreslås i propositionen ändringar i den lag som innehåller bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål. TF:s nya föreskrifter om meddelar- och anonymitetsskydd skall enligt propositionen få motsvarigheter i radioansvarighetslagen, som efter mönster av TF reglerar yttrandefriheten i radio- och TV-program."

I detta sammanhang hade behandlats den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:590 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen syftande till att

1. upprätthålla ensamansvaret och officinernas frihet genom att från straffbarhet för uppgift i tryck enligt TF 7 kap. 3 § undanta medlem av redaktion eller nyhetsbyrå,
2. sänka åtalstiden för icke periodisk skrift från 12 till 6 månader,
3. återinföra det politiska ansvarighetssystemet via justitieministern och särskilda ombud i fråga om tryckfrihetsförordningens övervakning,
4. medge överrätt möjlighet att i tryckfrihetssak döma mildare än underrätt,
5. införa en bestämmelse om att brytande av tystnadsplikt ej skulle medföra ansvar i fall där tystnadsplikten använts för att dölja felaktighet från myndighet eller tjänsteman.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. anta de i propositionen 1977/78:62 framlagda lagförslagen,
2. med anledning av utskottets initiativ anta det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1975:1057) med instruktion för justitieombudsmännen,
3. avslå motionen 1976/77:590.

Den genom utskottets initiativ föreslagna lagändringen innebar bl. a. att ombudsmans befogenhet att väcka åtal i tryckfrihetsmål inte skulle avse tryckfrihetsbrott.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vpk väckte under allmänna motionstiden en motion, som avsåg att hävda vissa klassiska principer i tryckfrihetslagstiftningen – principer som har övergivits eller undergrävs i den rättsutveckling som på senare tid skett.

En central princip i klassisk tryckfrihetsrätt är ensamansvaret och officinernas frihet. För tryckfrihetsbrott finns endast *en* ansvarig. Denne svarar för alla tryckfrihetsbrott som begås av arbetskollektivet på redaktion eller nyhetsbyrå. Annan medlem av kollektivet kan enligt denna princip aldrig åtalas i tryckfrihetssammanhang. Frågan om att införa även ett andrahandsansvar – ett subsidiärt ansvar – har aktualiserats men alltid avvisats.

Den nya tryckfrihetslagstiftningen i Sverige har bakvägen infört ett sådant subsidiärt ansvar. Det har skett på ett mycket finurligt sätt, så finurligt att det inte kan anses vara en tillfällighet. Enligt klassiska bestämmelser är meddelare till redaktion anonym. Detta anonymitetsskydd genombryts endast vid vissa svårare brott av typen spioneri, högförräderi osv. Den nya tryckfrihetslagstiftningen blandar medvetet ihop begreppet meddelare och begreppet redaktionsmedlem. Den betraktar redaktionsmedlem som tillhörande meddelarnas krets. Därmed kan redaktionsmedlems skydd genombrytas i de nämnda fallen. Detta strider dock helt mot ensamansvarets princip.

Ensamansvaret måste givetvis gälla även de fall där meddelarskyddet genombryts. Ensamansvaret är inte till för att skydda den yttre kretsen av meddelare. Det är till för att skydda redaktionskollektivet och upprätthålla officinernas frihet. Den nya tryckfrihetslagstiftningen förstörde ensamansvarets princip genom att i misstolkningen av begreppet meddelare införa ett subsidiärt ansvar inom redaktionen – dvs. göra det som förut alltid avvisats här i landet. Det är detta nya subsidiära ansvar som vpk vill ha bort. Vi kräver återinförande av den rena principen om ensamansvar och tidningsofficinernas frihet.

Vi kräver också återinförande av det särskilda övervaknings- och åtalssystemet. Detta var – i enlighet med klassiska principer – frikopplat från byråkratin. Det utövades politiskt och justitieministern var den politiskt ansvarige. Detta system avskaffades i den nya tryckfrihetslagstiftningen, något som var ett stärkande av byråkratins maktställning. Utskottet hävdar nu att det politiska ansvaret finns i kraft av en särskild lagstiftning, som kräver regeringsmedgivande för vissa tryckfrihetsåtal. Men poängen är att detta politiska ansvar icke är grundlagsfäst. Vi menar att det skall vara det.

Vpk förkastar den förlängda åtalstiden för icke-periodiska skrifter. Det är orimligt att en åklagare skall få ha ett helt år på sig att bestämma

om åtal eller ej. Det kan medföra att åtal godtyckligt kan beslutas, om t. ex. den politiska atmosfären ändras efter den berörda skriftens utgivning. En sådan rörelsefrihet skall man aldrig medge byråkratin. Vi kräver att man går tillbaka till sex månaders åtalstid. Det är mer än tillräckligt.

Vpk kräver också att en överrätt skall kunna döma mildare, dvs. även döma efter mildare lagrum än underrätt i tryckfrihets sak.

Slutligen kräver vpk att den som bryter tystnadsplikt skall kunna gå fri eller eventuellt dömas mildare, om tystnadsplikten innebar missbruk eller tjänade att dölja sådant förhållande som borde uppenbaras. En underordnad tjänsteman skall t. ex. enligt vår mening inte av rädsla för sina överordnade tvingas hålla en tystnadsplikt, som dessa överordnade använder för att dölja sina egna oegentligheter. Tystnadsplikt kan ju f. ö. missbrukas av byråkratins högre skikt även för att dölja saker för regering och riksdag. Säpos registeraffärer och försvarsstabens säkerhetsavdelnings agerande i registreringsfallet vid FFA utgör exempel på hur statliga organ hemlighåller otillåtna åtgärder för regeringen. Där tystnadsplikten står i uppenbar konflikt med annat rättsintresse bör ett brytande icke bedömas på samma sätt som vid ett vanligt röjande av sekretessbelagda uppgifter. Man bör uppmuntra, icke avskräcka medborgares och underordnade tjänstemäns civilkurage gentemot högre ämbetsmän. Den högre ämbetsmannakåren gör sig nämligen skyldig till ett så ofta förekommande och påtagligt missbruk av sin makt här i landet, att man inte bör tillåta den att gömma sig bakom tystnadsplikten.

Vpk redovisar med dessa yrkanden sin önskan att slå vakt om klassiska rättsprinciper. Vi gör detta utifrån ett klart medvetande. Det skryts ofta och mycket om svensk tryckfrihet. Transportförbudet mot den kommunistiska pressen under nazismens storhetstid lärde vårt parti hur skamlöst svenska politiker bryter mot grundlag och tryckfrihet och hur mjuka i ryggen de är mot godtycke och makt i givna situationer. Föregående JO-debatt lärde oss också hur konstitutionsutskottet i tysthet kan godkänna grova lagbrott. Vi litar inte på politikernas och utskotts välvilliga tolkningar och klingande deklamationer. Vi känner oss säkra bara om grundlagen är klar, stark och omöjlig att kringgå.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s motion och avslag på den föreliggande propositionen.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! De ändringar i tryckfrihetsförordningen som riksdagen antog hösten 1976 träder i kraft den 1 januari 1978. Dessa ändringar förutsatte en viss följdlagstiftning, och det är förslag till sådan följdlagstiftning som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:20.

Ändringarna i tryckfrihetsförordningen syftar till att på olika sätt stärka tryckfriheten, bl. a. genom att utsträcka tillämpningen av tryckfrihetsförordningen till stencilerade och fotokopierade skrifter och genom att omge meddelarfriheten, anonymitetsrätten och friheten att anskaffa upp-

gift med ett bättre skydd. Dessa positiva förändringar i tryckfrihetsförordningen byggde på förslag från massmedieutredningen, förslag som tillstyrktes av pressens organisationer och som godtogs av ett enigt konstitutionsutskott båda gångerna ärendet var föremål för beredning. Den följdlagstiftning som nu behandlas har också resulterat i ett enhälligt utskottsbetänkande.

Den ur tryckfrihetsrättslig synpunkt intressantaste frågan i det lagpaket som nu läggs fram är i vilken utsträckning regeringens medgivande skall krävas för allmänt åtal för tryckfrihetsbrott. Denna fråga diskuterades också i samband med förändringarna i tryckfrihetsförordningen.

Ändringarna på denna punkt innebar bl. a. att systemet med tryckfrihetsombud avskaffades och att tillsynen över tryckfrihetsförordningens efterlevnad överfördes från justitieministern till justitiekanslern. Denne skall också liksom tidigare vara åklagare i tryckfrihetsmål och i andra mål som avser brott mot tryckfrihetsförordningen. Kritiker har menat att genom överflyttandet av tillsynen från justitieministern till justitiekanslern skulle möjlighet till politisk kontroll och politiskt ansvarsutkrävande för tillämpningen av tryckfrihetsförordningen bortfalla. Detta har med hänsyn till den centrala roll som tryckfriheten spelar i en demokrati ansetts olyckligt.

När förändringarna av tryckfrihetsförordningen genomfördes förutsattes det emellertid, som utskottet erinrar om i det nu aktuella betänkandet, att regeringen som hittills skall ha inflytande på dessa områden. Det har kommit till uttryck i tryckfrihetsförordningen i dess nya version genom stadgandet i 9 kap. 2 § att regeringen äger att anmäla skrift till åtal för tryckfrihetsbrott hos justitiekanslern samt att riksdagen kan stifta lag som föreskriver att allmänt åtal för tryckfrihetsbrott får väckas endast efter medgivande av regeringen. En sådan lag har nu förelagts riksdagen och tillstyrkts av konstitutionsutskottet. Den innefattar just tryckfrihetsbrott med politisk karaktär. För åtal för sådana brott krävs det således *regeringens tillstånd*. Det innebär enligt propositionen och utskottet att nuvarande praxis beträffande förhållandet mellan chefen för justitiedepartementet och justitiekanslern kan tillämpas i allt väsentligt.

Någon följdmotion har inte väckts i anledning av den proposition som bildade underlag för utskottets betänkande, men som Jörn Svensson nyss underströk har utskottet i samband med propositionen behandlat en motion som vänsterpartiet kommunisterna väckte under den allmänna motionstiden i våras. Från strikt formell synpunkt är motionen litet märklig, eftersom den bl. a. kräver ändringar i de förändringar av tryckfrihetsförordningen som ännu inte trätt i kraft. Men jag bortser från detta. Eftersom Jörn Svensson talat för motionen och utskottet avstyrkt den, skall jag något beröra motionsyrkandena.

I motionen finns fyra punktkrav på förändringar. Det första punktkravet, om upprätthållandet av ensamansvaret och officinens frihet, som Jörn Svensson nyss talade om, bygger på ett påstående i motionen om att den nya lydelsen av 7 kap. 3 § innebär att begreppet "meddelare"

ändrar innebörd och att därmed redaktionsmedlem med den nya lydelsen av tryckfrihetsförordningen, till skillnad från vad som gällt tidigare, i vissa fall skulle kunna ställas till ansvar som meddelare.

Det fördes en lång diskussion om denna fråga i kammaren förra hösten, den 10 november, när vi antog grundlagsförslaget andra gången, och jag skall inte upprepa den debatten. Jag vill bara påpeka – i polemik med motionens påståenden och med vad Jörn Svensson ytterligare har sagt i kammaren – att den nya lydelsen inte innebär någon saklig ändring i vad som stadgas i gällande regler. Även enligt dessa kan en journalist, om han genom uppgift i en tidningsartikel begått vissa grova brott, t. ex. mot rikets säkerhet, straffas. Men det nya i tryckfrihetsförordningen är att vi får den ändringen att åtal i sådana fall skall prövas i tryckfrihetsmål med det särskilda skydd som detta innebär. Tvärt emot vad Jörn Svensson påstod om en försämring innebär förslaget på denna punkt alltså en förbättring.

I den andra punkten i vpk-motionen krävs att åtalstiden för icke periodisk skrift sänks från tolv till sex månader. Det är att märka att preskriptionstiderna för allmänt åtal i alla mål om tryckfrihetsbrott är korta och skall vara det. Att preskriptionstiden för åtal mot ickeperiodisk skrift satts till tolv månader sammanhänger med att skyldigheten att lämna granskningsexemplar skall upphöra. Det kunde enligt vad massmediautredningen på sin tid framhöll därmed bli svårt att fastställa utgångspunkten för preskriptionstiden, dvs. vilken dag skriften utgavs. Och dessa svårigheter gäller i särskilt hög grad om skrifter som inte är periodiska.

Det förvånar mig för övrigt att detta punktkrav återkommer från vpk. I en debatt i kammaren den 31 maj 1976 accepterade nämligen vpk:s talesman, som även den gången var Jörn Svensson, den längre preskriptionstiden för icke periodisk skrift.

Den tredje punkten i vpk-motionen gäller krav på återinförande av det politiska ansvarssystemet. Den frågan har jag berört redan inledningsvis, och man kan väl säga att vpk-kravet till stor del är tillgodosett genom den nya lag som riksdagen snart kommer att anta.

Det fjärde punktkravet i vpk-motionen måste bygga på något missförstånd. Man begär att överrätt skall kunna döma mildare än underrätt i tryckfrihetsmål. Denna möjlighet har nämligen överrätt självfallet redan. I utskottsbetänkandet återges kortfattat vad som gäller för rättegång i tryckfrihetsmål.

Slutligen kräver vpk en bestämmelse om att brott mot tystnadsplikt inte skall medföra ansvar, om tystnadsplikten används för att dölja felaktighet från myndighet eller tjänsteman. Det är oklart vad vpk i detalj syftar på. Någon bestämmelse som påbjuder tystnadsplikt för att hemlighålla fel eller försummelser från tjänsteman finns självfallet inte. Men det förefaller mig under alla omständigheter uppenbart att en generell bestämmelse av det slag som vpk föreslår skulle kunna ge upphov till mycket besvärliga tolkningsproblem. Meningarna kan ju vara delade om huruvida felaktigheter begåtts eller ej.

Det bör väl också nämnas att inget av de krav som vpk framför kan genomföras omedelbart. De kräver, oavsett vad man tycker om dem, utredning. Vpk-motionen begär också förslag från regeringen. Nu är det så, att det sedan några månader tillbaka redan finns en utredning med mycket vidsträckta direktiv, nämligen yttrandefrihetsutredningen. Denna utredning har en omfattande arbetsuppgift. Den skall försöka ta fram ett förslag till yttrandefrihetsgrundlag, dvs. en grundlag som innefattar en lång rad yttrandefriheter utöver dem som nu regleras i tryckfrihetsförordningen, men som också kan omfatta förändringar i regler som gäller tryckfriheten, även om dessa regler redan utgör en mycket värdefull utgångspunkt för de allmänna värderingar som bör präglade en vittomfattande yttrandefrihetsgrundlag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi har fört de här debatterna tidigare. Jag skall emellertid uppehålla mig vid några saker som jag tycker är oroväckande. Låt mig ställa ett par frågor till Bertil Fiskesjö.

Bertil Fiskesjö gör gällande att principen om att meddelarskyddet kunde genombrytas i vissa fall, när det gäller vissa grövre brott, skulle ha haft samma innebörd tidigare som det nu har fått i den nya tryckfrihetslagstiftningen. Det borde alltså redan tidigare ha varit möjligt, i varje fall enligt grundlagsstiftarens avsikt, att gå innanför redaktionskollektivets krets och betrakta även dem som arbetar där som meddelare. Ja, jag vet att detta har blivit godkänt av konstitutionsutskottet, bl. a. i IB-affären – det bestrider jag inte. Ni har under årens lopp godkänt en hel del i konstitutionsutskottet, som jag påtalat och som jag tycker att ni inte borde ha godkänt. Men frågan är: Hade grundlagsstiftaren ursprungligen den avsikten att redaktionsmedlem skulle betraktas som likställd med meddelare? Om Bertil Fiskesjö menar att så var fallet, vilket han gör och vilket vi bestrider, varför skall man då över huvud taget ha ett särskilt ansvarssystem med en ansvarig utgivare som kollektivt skall svara för redaktionen?

En journalist som tillhör ett redaktionskollektiv kan naturligtvis stämmas för den typ av brott som är i fråga i de fall han vid sidan om sin roll som journalist och vid sidan av det arbete som utgör ett led i den tryckta skriftens framställning utlämnar uppgifter som innebär grovt brott. Då kan han givetvis ställas till ansvar, för det är ingen tryckfrihetsfråga. Men frågan är: Kan han ställas till ansvar för sådant som innebär ett led i den tryckta skriftens framställning? Är det i så fall inte liktydigt med att Bertil Fiskesjö menar att det redan tidigare har funnits och nu finns ett subsidiärt ansvar? Om ett sådant har funnits, varför skulle man då under hela 1800-talet ha avvisat tanken på ett subsidiärt ansvar? Var har detta subsidiära ansvar plötsligt kommit ifrån i Bertil Fiskesjös tolkning? Jag förstår inte det, och jag misstänker att det här är fråga om en medveten eller accepterad feltolkning av en viktig distinktion.

Jag vill ställa ytterligare en fråga. Om tystnadsplikt av en högre tjänsteman används för att skrämma en lägre tjänsteman att förtiga sådant som borde uppenbaras, sådant som den högre tjänstemannen har gjort sig skyldig till, är inte ett brytande av denna tystnadsplikt då ett allmänt intresse? Skall man inte se annorlunda på detta än om man bryter tystnadsplikten i ett vanligt fall?

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar påståendet att den nya 3 § i 7 kap. tryckfrihetsförordningen skulle innebära en försämring av rättsskyddet för redaktionsmedlem ber jag att få hänvisa till förarbetena till lagen, bl. a. till vad som sägs i propositionen 1975/76:204 s. 97. Där framhöll dåvarande departementschefen: "Bl. a. vill jag erinra om att såväl enligt förarbetena till TF (prop. 1948:230 s 144) som enligt rättspraxis artikel-författare i periodisk skrift, som inte själv är utgivare, har det straffansvar som anges i 7 kap. 3 § TF."

Det bör kanske ytterligare understrykas att meddelarskyddet kan genombrytas enligt 7 kap. 3 § endast i ett mycket begränsat antal fall, innefattande särskilt allvarliga brott. Man skulle av den allmänna debatten och av Jörn Svenssons inlägg kanske kunna förledas tro att tryckfrihetsförordningen i dess nya lydelse skulle ha ändrat på principen att ansvaret för innehållet i tryckt skrift är samlat hos en enda person. Så är det inte; den huvudprincipen ligger fast.

Jörn Svensson vidhåller sitt krav på att man inte skall ha något ansvar, om man bryter mot tystnadsplikten i de fall då man avslöjar felaktigheter som begåtts. Jag sade i mitt inledningsanförande att jag har svårt för att se de konkreta situationerna framför mig, eftersom vi inte har någon tystnadspliktsbestämmelse som skyddar felaktigheter, brott eller missgrepp i förvaltningen. Om Jörn Svensson vill ha ytterligare diskussion på den punkten får han exemplifiera.

Sedan sade Jörn Svensson i sitt första anförande att han misstrodde oss inom KU – vi skulle ha godkänt grova lagbrott. Det påståendet ber jag att på det bestämdaste få protestera mot.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista vill jag replikera att Bertil Fiskesjö vet att polisen i t. ex. utlänningsärenden, där det rör sig om risk för politisk förföljelse, inte får besluta, utvisa eller avvisa människor, utan att andra myndigheter skall göra det. Men det har funnits polismyndigheter som har gjort så. Frågan har anmälts för JO, och JO:s svar har inneburit ett godtagande av polisens åtgärder – och konstitutionsutskottet har godtagit JO:s åtgärd! Det skedde häromdagen. Jag kan inte se annat än att detta är ett brott mot de lagstiftningsintentioner som vi i dag godkänner. Jag kan räkna upp många sådana exempel, som jag har anført i tidigare debatter om de här sakerna. Där må Bertil Fiskesjö protestera hur mycket han vill. Det vore ingen svårighet för mig att finna sådana

exempel, om jag hade mera tid på mig.

Men jag vill fortsätta att ställa några frågor till Bertil Fiskesjö.

Vilka motiv har man haft för att utsträcka åtalstiden? Det kan ju inte vara de motiv som Bertil Fiskesjö anför. Svårigheterna att fastställa när preskriptionstiden går ut, beroende på att man inte säkert känner dagen för den icke periodiska skriftens utgivning, är ju precis lika stora oavsett om man har sex månaders åtalstid eller om man har ett års åtalstid – för känner man inte till när skriften gavs ut, hjälper det ju inte hur lång åtalstid man har. Detta kan alltså inte vara skälet; det vore ju ologiskt.

Jag skulle därför vilja fråga: Ligger det inte en påtaglig fara i att man här har utsträckt åtalstid? Är inte det att ge åklagaren en möjlighet att ganska långt i efterhand ingripa mot en skrift, och är det inte att så att säga uppmana till större politiskt godtycke än man hade behövt godkänna?

Sedan skulle jag vilja ställa en annan fråga. Bertil Fiskesjö svarade mig med ett citat, vars innebörd jag så här omedelbart finner en aning dunkel. Men om vi inte håller oss till citat utan i stället försöker tänka logiskt vill jag fråga: Är det särskilt logiskt med den tolkning av begreppet meddelare och genombrytande av meddelarskydd tillämpat på redaktionsmedlem som Bertil Fiskesjö förespråkar? Om man tar i betraktande att detta innebär ett införande av subsidiärt ansvar vid sidan av ansvarige utgivaren på redaktionen och tanken på ett sådant subsidiärt ansvar alltid principiellt har avvisats, hur kan man då tolka genombrytande av meddelarskydd så, att det i praktiken skulle innebära ett införande av subsidiärt ansvar? Jag tycker att hela den juridiska logiken vacklar, och det är därför vi inte kan godta KU:s tolkning på den här punkten. Vi är rädda för den tolkningen.

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad först gäller preskriptionstiderna för åtal, så diskuterades frågan i massmedieutredningen. Man menade att det i och för sig kunde ha diskuterats en längre preskriptionstid även för periodisk skrift, men man stannade för att föreslå sex månader. Man fann dock att det fanns särskilda skäl, bl. a. av praktisk natur, för att ha tolv månader för icke periodisk skrift. I debatten den 31 mars 1976 godtog tydligen Jörn Svensson argumentet, för så här sade han då: "Det är möjligt att befrielsen från skyldighet att inlämna granskningsexemplar kan medföra att en utsträckning av åtalstiden kan te sig praktiskt motiverad. Jag vill inte bestrida det." Men i dag bestrider alltså Jörn Svensson det han själv sade.

Sedan omnämnde Jörn Svensson ytterligare i svepet KU:s behandling av JO:s ämbetsberättelse. Jag vill upprepa vad jag sade i den debatt vi hade då, nämligen att i de av vpk aktualiserade fallen gav vpk en helt missvisande bild av JO:s reaktion på vad som hade hänt. Det var det ena. Det andra var att KU inte är någon överprövande instans i de sakärenden som JO har att avgöra.

När det gäller meddelarskyddet medger jag gärna att det är en mycket viktig och intressant fråga, och jag föreställer mig att yttrandefrihetsutredningen kommer tillbaka till detta igen. Det har alltid funnits vissa fall då meddelarskyddet genombrutits, på grund av ett mera allmänt samhällsintresse av att kunna beivra brott. Helt allmänt förefaller det mig egendomligt att man skulle kunna gå fri från det ansvar som i alldeles speciella fall kan drabba meddelare – jag vill understryka det – bara därför att man flyttar in meddelaren på en tidningsredaktion. Det kan inte vara rimligt att ha en sådan ordning.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Vi skall i dag besluta om ett förslag om följdlagstiftning till 1976 års reform beträffande tryckfriheten. Därmed tas sista steget mot en fr. o. m. nyåret förbättrad tryckfrihet. Jag vill understryka att reformarbetet inte är avslutat. Samtliga fem riksdagspartier är representerade i en yttrandefrihetsutredning som Bertil Fiskesjö omnämnde och som nu har kommit i gång. Den har mycket omfattande direktiv och kan, som utskottet har påpekat, självfallet ta upp bl. a. de spörsmål som behandlats här under den tidigare debatten. Utredningen har också i nära anslutning till sina direktiv beslutat arbeta på så sätt att ett betänkande med en principskiss skall ges ut, innan utredningen binder sig i definitiva ställningstaganden. Inte minst då det gäller en grundlagsreform tror jag att en sådan öppen attityd är mycket önskvärd. Ingen grundlag är helig i den bemärkelsen att den inte kan göras bättre. Så är det också med tryckfrihetsförordningen i den delvis nya lydelse som träder i kraft vid nyåret.

Under den debatt som har varit om den partiella tryckfrihetsreformen har det förvånat mig att så många ansett hittills gällande förordning så perfekt att varje förslag till ändring betecknats som en försvagning av skyddet för det tryckta ordet. Jörn Svensson skryter för mycket, tycker jag, om den nu gällande tryckfrihetsförordningen. Denna konservatism tror jag är en fara för yttrandefriheten.

Jag vill gärna instämma i vad Författarförbundets ordförande Jan Gehlin har sagt. Han har framhållit att det finns ett antal viktiga och odiskutabla förbättringar i den nya lagen, som inte tillräckligt kommit fram i den offentliga debatten. Jag vill peka på fyra sådana förbättringar i den tryckfrihetslag som kommer att gälla från nyåret i förhållande till nu gällande TF.

1. Genom det nya förslaget kan stencilerna få samma lagskydd som tryckta skrifter. Det är en viktig reform. Genom denna utvidgning kan man i viss mån återställa den tryckfrihet som TF tillerkänner varje medborgare men som har mist en del av sitt innehåll därför att tryckningsförfarandet har blivit så dyrt att de flesta inte kan utnyttja det – att med andra ord medborgarrätt heter pengar. Av olika skäl är det inte möjligt att förpliktiga stencilförfattare att lämna granskningsexemplar. Därför har vi fått den nya beslagsparagrafen på köpet. Under debatten har det ut-

tryckts farhågor för att den bestämmelsen skulle kunna utnyttjas för att lägga beslag på en så stor del av upplagan att skriftens spridning skulle hindras. Det är viktigt att det nu är klargjort att bevissäkringsbeslaget avser endast enstaka exemplar av skrift.

2. F. n. anses det inte tillåtet för myndigheter att efterforska meddelare till tryckt skrift, men det är inte förbjudet. Från nyåret införs ett sådant uttryckligt förbud och utsätts straffansvar för dem som bryter mot det. Detta är, som pressens samarbetsnämnd har framhållit, en viktig nyhet särskilt mot bakgrunden av det avskaffade tjänstemannaansvaret. Vad är det för glädje, har Författarförbundets ordförande Jan Gehlin skrivit, med en allmän princip som förbjuder tjänstemän att efterforska meddelare till tidningar, då det inte finns något hot som avhåller dem från att ändå göra det? I en tryckfrihetsförordning som snart träder i kraft införs ett av straffhot underbyggt efterforskningsförbud, och därmed får man något som länge har efterlysts av pressfolk.

3. En av de stora frågorna i IB-affären var ju att Bratt och Guillou dömdes i en vanlig brottsrättegång, fast alla de frågor som var väsentliga hörde hemma under yttrandefriheten. Särskilt stor blev motsättningen för Bratt, som ju på en gång var meddelare till FiB-Kulturfront och tryckfrihetsrättslig ansvarig författare till en bok innehållande samma uppgifter som i tidningens artikel. Från pressidan har krävts att sådana processuella kollisioner skulle undvikas.

Den tredje stora nyheten i den lag som träder i kraft på nyåret är just att meddelare och anskaffare av hemlig uppgift, vilka nu är hundraprocentigt underkastade vanliga straff- och processrättsliga regler, skall få samma förmåner av en tryckfrihetsprocess som en ansvarig utgivare. Poängen med tryckfrihetsprocessen är, som Dagens Nyheter skrivit på ledarplats, alltså i polemik mot den förvirrande artikel som i dag återfinns på dess kultursida, att juryn och domstolen har att ta särskild hänsyn till att det eventuella brottet begåtts för att bidra till att någonting publicerats. – Det innebär, konstaterar Gehlin, ett flertal fördelar, som leder till avsevärt ökade chanser till frikännande i fall då yttrandefriheten skär sig mot överhetens krav på tystnad.

Om man inför denna nya processordning för dem som redan kan bli ansvariga enligt 7:3 TF måste man rimligen säga vilka som avses. Detta tycks nu vara anledningen till att man uttryckligen i 7:3 TF anger de medverkande, vilka praxis redan hänfört dit.

4. Massmedieutredningen föreslog i sitt huvudbetänkande att det i lag skulle kunna föreskrivas att justitiekanslern i fråga om yttrandefrihetsbrott av visst slag får väcka åtal endast efter medgivande av regeringen. Motiveringen till detta var att regeringen – trots att ansvaret för tryckfrihetsfrågorna överförs från justitieministern till JK – skulle få ett konstitutionellt ansvar i fråga om tryckfrihetsbrott av politisk innebörd.

Läget förändrades emellertid genom att det i grundlagspropositionen infördes ett tillägg att regeringen själv äger hos JK anmäla skrift till

åtal för tryckfrihetsbrott. Härigenom skapades – som det föredragande statsrådet anförde – förutsättningar för en konstitutionell kontroll av tillsynen över tryckfrihetsförordningens efterlevnad. Det står i grundlagen, Jörn Svensson. Den ändringen införs alltså att den politiska bedömningen skall göras av regeringen i dess helhet och inte som hittills av justitieministern ensam. Skälet till denna ändring är att den allmänna principen att regeringens ledamöter fattar beslut kollektivt bör gälla också på det här området.

Under senare år har det emellertid visat sig att det finns en grupp tryckfrihetsbrott med ofta praktiskt svårbedömbara fall där en politisk slutgiltig prövning i åtalsfrågan under alla omständigheter kan te sig angelägen. Det gäller brotten spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, vårdslöshet med hemlig uppgift. Dessa brottsbeteckningar kan bli aktuella i samband med journalistisk samhällskritik. Massmedieutredningen har funnit det motiverat att i dessa fall göra inskränkningar i JK:s nuvarande rätt att ensam avgöra åtalsfrågan. Massmedieutredningen föreslog därför att regeringens tillstånd måste inhämtas i dessa fall. Därigenom sker en åtalsprövning i två led. Utredningen har då också funnit det motiverat att även vissa andra brott, som till sin huvuddel betraktas som allvarigare än de nyssnämnda, skall bli föremål för samma åtalsprövning. Dessa förslag har nu godtagits av justitieministern och utskottet. Genom att vi i dag stiftar en sådan lag ökar det politiska inflytandet över tryckfrihetsåtalet – f. n. kan regeringen nämligen inte stoppa en åtalsbenägen justitiekansler, vilket vi ju känner till från åtalet mot Greta Hofsten i hennes egenskap av ansvarig utgivare för FiB-Kulturfront.

Det är alltså en bättre tryckfrihet vi får genom tryckfrihetsförordningens nya lydelse från den 1 januari 1978, inte en sämre. Men reformverket bör fortsätta. Av väsentlig betydelse för anonymitetsskyddet är att olika tvångsmedel används på sådant sätt att meddelares och författares anonymitet om möjligt bevaras. Någon bestämmelse om skydd i det hänseendet upptas inte i tryckfrihetsförordningen. Meningen är att regleringen skall ske i vanlig lag.

Utredningen om anonymitetsskydd vid beslag och husrannsakan, som jag tillhörde, har lagt fram ett betänkande om anonymitet och tvångsmedel. Utredningens förslag till reglering innebär att reglerna i rättegångsbalkens 27 kap. om beslag och 28 kap. om husrannsakan kompletteras med bestämmelser som tar sikte på behovet av skydd för anonymitetsintresset. Bestämmelserna innebär att särskilda förutsättningar skall gälla för beslag och husrannsakan i anonymitetsfallen, att åtgärder i dessa fall som regel skall prövas av domstol, att anonymitetsintresset skall bevakas av en särskild företrädare – ett anonymitetsombud – och att vissa regler skall gälla för förfarandet.

Jag vill understryka det nödvändiga i att regeringen snabbt lägger fram en proposition i det här ärendet.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Olle Svensson försökte sig på en hel del dialektiska slingerbultar för att få debatten med vpk att handla om någonting annat än den egentligen handlar om.

Han vill nu göra gällande att vi skulle ha en konservativ inställning, att vi skulle förkasta alla nyheter i tryckfrihetsrätten och förhålliga den gamla utformningen. Han borde veta bättre än så. Vi har varit tvingade att yrka avslag även för sådant vi uttryckligen sagt var bra därför att förslaget också innehållit sådant som var dåligt och den formella situationen tvingat oss att yrka antingen bifall eller avslag.

Beträffande den motion som nu behandlas har vi inte sagt någonting om de ändringar vi anser är bra. Däremot har vi begärt att man skall gå tillbaka på de punkter där vi anser att ändringarna innebär försämringar.

Olle Svensson gör sig skyldig själv till ett onödigt förhålligande av den nya tryckfrihetsrätten genom att framställa vissa ändringar som nya, medan de i själva verket inte är det. Situationen att två ansvarssystem skulle kunna kollidera har egentligen aldrig existerat. Det var myndigheterna här i Sverige som ställde till att det blev så. Är man logisk och följer den gamla tryckfrihetsförordningen behöver en sådan kollision inte ske. Grundlagsstiftarna hade förutsett den situationen och sagt att det skulle råda en klar gränsdragning – och den hade mycket väl kunnat få råda. På den här punkten är det alltså ingen förändring till det bättre – bara en skenbar förändring. De två ansvarssystemen i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken har funnits hela tiden och hållits isär.

Vi gör oss inga illusioner om vare sig den gamla eller nya lagstiftningen. I vårt partis historiska erfarenheter ingår att man trots all högstämmd tryckfrihetslagstiftning tillåtit transportförbud mot den kommunistiska pressen när det var politiskt passligt – och det var ingen som ställdes till ansvar för det. Det var ett grundlagsbrott – men brottet godtogs av alla anständiga partier i det här landet. Och vi kan möjligen förutse – även om vi hoppas att det inte blir så – en hårdare politisk atmosfär, och då kan vi råka ut för likartade ting. I så fall tror jag att de politiska konjunkturerna tyvärr kommer att väga tyngre än troheten mot grundlagen – all erfarenhet visar att det brukar vara så.

Men låt mig ändå gå in en liten smula på det som jag tycker är väsentligt.

Bertil Fiskesjö nämnde att vi i maj 1976 inte skulle ha anmärkt på den utsträckta åtalstiden. Nej, Bertil Fiskesjö, det gjorde vi inte. Mer om du föredrar att göra dig lustig över det, så kan jag tala om hur man ibland måste arbeta om man tillhör en liten grupp. En sådan saknar kansliresurser, dvs. det stöd från utskottskanslierna som de stora grupperna åtnjuter på ett annat sätt, och då blir det ibland så att man förbiser saker. Vissa förslag som man skall ta ställning till förefaller kanske i första omgången, när man inte fördjupat sig så mycket i dem, att vara all right. När det gäller denna bestämmelse var vi till en början tvek-

samma, men vi förde inte sak mot den. Vid en närmare analys har det emellertid visat sig att bestämmelsen innebar en försämring av rättskyddet, och då har vi tagit konsekvenserna av det. Det är inte första gången en sådan sak har hänt, utan vi har i flera fall gjort på liknande sätt.

Men låt mig gå in på det konstitutionella huvudproblem som här föreligger. Bertil Fiskesjö insisterar att det vore märkligt om en redaktionsmedlem skulle åtnjuta ett mer kvalificerat skydd mot åtal för publicering av en straffbar uppgift än en meddelare. Det tycker jag inte alls är märkligt! Det är ju en klassisk princip, i varje fall enligt svensk tryckfrihetsrätt, att man just genom den ansvarige utgivarens ensamma ansvar vill skapa ett särskilt skydd för tidningsofficiner. Det förvånar mig att Bertil Fiskesjö inte har sett logiken i den speciella juridiska idé som ligger i detta. En redaktionsmedlem är en person om vars integritet man skall i särskild mån slå vakt. Han eller hon blir alltså tack vare bestämmelsen om ensamansvaret avsiktligt skyddad i högre grad än vad en meddelare utanför denna krets blir. Avsikten är naturligtvis, enkelt uttryckt, att hindra polisen att alltför öppet och grovt gå in på tidningsofficiner. Det här är en gammal princip, och den är helt logisk.

Jag vill fråga Bertil Fiskesjö om han menar att det är juridiskt logiskt att man genom att betrakta en redaktionsmedlem som en vanlig meddelare i praktiken inför ett sådant subsidiärt ansvar vid sidan av ansvarige utgivarens ansvar som man i alla tidigare sammanhang här i Sverige hävdade inte borde införas med hänsyn till tryckfriheten.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill påpeka att de förändringar i tryckfrihetsförordningen som inträffar på nyåret inte skulle kunna ha genomförts om vänsterpartiet kommunisterna hade fått igenom sitt förslag, som ju innebar ett avstyrkande.

Jörn Svensson föreslår också avslag på den följdproposition som nu har lagts fram. För min del är jag inte lika frälst på den nya tryckfrihetsförordningen efter den partiella reformen som Jörn Svensson är på den gamla grundlagen, utan jag vill gärna diskutera förändringar.

Vad gäller frågan om ensamansvaret innebär den nya tryckfrihetsförordningen beträffande 7:3 TF att de personer som omfattas av praxis just nu och inte kan åtalas för tryckt skrift men väl för meddelanden fortfarande kan straffas enligt brottsbalken. Det nya är att målet nu betraktas som tryckfrihetsmål, vilket ju leder till att endast justitiekanslern får åtala – inte, så som hände i Robèrts fall, allmänna åklagaren – att jury medverkar och att åklagare, domare och jury är skyldiga att iaktta tryckfrihetsförordningens speciella föreskrifter om att hellre fria än fälla.

Det är ingen orimlig ståndpunkt att hävda att 7 kap. 3 § bör reformeras. Det gör bl. a. hovrätten över Skåne och Blekinge, men – lägg märke till – med en helt annan motivering än Jörn Svensson. Han säger att här införs någonting principiellt nytt, medan hovrätten över Skåne och

Blekinge, som i och för sig är emot den nuvarande utformningen av 7 kap. 3 §, säger att det egendomliga resultatet av tryckfrihetsrättens tillämpning i IB-fallet främst beror på de ändringar i tryckfrihetsförordningen som genomfördes 1965 på förslag av straffrättskommittén och i anslutning till brottsbalkens ikraftträdande. Med den motiveringen är det inte orimligt att begära ändringar. Men då skall man medge att det i nuläget har varit möjligt att väcka åtal.

Jag vill påpeka att det genom domstolsavgöranden, bl. a. i högsta domstolen, har slagits fast att tryckfrihetsförordningens regler om meddelare också gäller i fråga om meddelanden som har formen av tidningsartiklar, till vilka meddelaren framträder som författare. Det var ju faktiskt så att Bratt och Guillou blev åtalade.

Man bör alltså inte om man jämför den lag vi får på nyåret och den lag vi har i dag karakterisera innehållet i 7 kap. 3 § som en försämring. Däremot kan man hävda att man i det fortsatta arbetet på tryckfrihetslagstiftningens område bör se närmare på detta.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag förstår inte alls poängen med Olle Svenssons polemik mot mig. Han säger att om vpk:s förslag hade genomförts, så skulle inte förbättringarna i tryckfrihetslagstiftningen ha kunnat genomföras. Det hade man naturligtvis kunnat göra. Efter det att man hade avvärjt de riskerade försämringar som vi pekade på, hade man omedelbart kunnat framlägga ett nytt förslag med de förbättringar som fanns. På det sättet hade man kunnat undvika den för oss märkliga situationen att vi var tvungna att svälja ett helt förslag som innehöll både positiva och negativa ting. Det hade alltså mycket väl gått för sig att senare ta de positiva delarna i förslaget tämligen omedelbart efter det att man hade avslagit det förslag som innehöll både positiva och negativa förändringar. Det var ju inte vårt fel att vi var tvungna att ta allt eller intet och därför lät våra betänkligheter mot vissa delar styra vårt ställningstagande till helheten. I dag är det ju inte så, varför det nu inte är något bekymmer.

Sedan menar Olle Svensson att det är en förbättring att redaktionsmedlem som tidigare hade kunnat straffas enligt brottsbalken nu måste straffas enligt tryckfrihetsförordningen. Han anser att det är ett skydd för tryckfriheten. Men med vpk:s förslag skulle vederbörande över huvud taget icke ha kunnat åtalas. Åtalad skulle enligt ensamansvarets princip endast den ansvarige utgivaren kunna bli.

Här avslöjar Olle Svensson just det som vi är rädda för och hela tiden har påpekat som en risk, nämligen när han säger att praxis just nu är att betrakta redaktionsmedlem som likvärdig med meddelare. Just precis! Men hur har praxis kunnat bli sådan med tiden? Hur har det kunnat insmyga sig en sådan praxis att den klassiska principen om ensamansvaret och det särskilda skyddet för officinerna och redaktionsmedlemmarna har kunnat genombrytas och redaktionsmedlem blivit betraktad som en meddelare vilken som helst och därmed ett subsidiärt ansvar införts vid

sidan av ansvarige utgivarens, något som man tidigare aldrig velat godkänna? Praxis just nu är sådan! Ja, Olle Svensson, men hur har den blivit sådan? Är det så lätt att låta praxis bli någonting annat än vad grundlagsstiftarna ursprungligen menat att den skulle bli?

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu tycker jag att Jörn Svensson retirerar. Jag har påvisat att medlem av redaktion betraktades som meddelare i IB-fallet och ställdes inför en vanlig domstol. Detta godkändes av högsta domstolen. Nu kväljer Jörn Svensson dom och utnämner sig till den störste auktoriteten på detta område. Han använder konstiga uttryck som subsidiärt ansvar osv. Det är hans teser. Min tes är att medlem av redaktion, som verkligen var upphovsman till och författare av artiklar som betraktades så brottsliga att de bröt meddelarskyddet, tidigare ställdes inför vanlig domstol. Enligt den lag som träder i kraft vid nyåret ställs han inför tryckfrihetsjury. Därmed får den samhällskritiska avsikten vägas mot andra hänsyn. Det är alltså en förändring.

Jag vill här slutgiltigt instämma i vad Författarförbundets ordförande Jan Gehlin har sagt i den här frågan, nämligen att man över huvud taget inte kan påstå att tryckfrihetsförordningen i dess nya lydelse på någon punkt innebär några försämringar. Det längsta man kan gå är att påstå att ett missbruk av de nya bestämmelserna innefattar en försvagning av yttrandefriheten, och då måste man värdera hur stor risken för missbruk är. "Jag har för min del funnit det vilande förslaget innehålla så mycket positivt att de teoretiska riskerna för en felanvändning av vissa bestämmelser inte bör stjälpas förslaget", framhöll Gehlin. Vpk går emot Författarförbundet och ni går emot Pressens samarbetsnämnd. Fick ni råda hade vi från nyåret en sämre tryckfrihetslag än den vi genom majoritetsbeslut i riksdagen har antagit.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall sluta disputerat om tolkningen av de klassiska tryckfrihetsprinciperna, därför att det är uppenbart att Olle Svensson – vilket jag tycker är mycket betänkligt – inte har förstått själva idén med ensamansvaret och officinernas frihet. Det är någonting han offerar för en praxis som har insmugit sig på senare tid.

Men låt mig något kommentera det han nyss sade. Han hånade mig och påstod att jag skulle vilja upphäva mig till någon sorts grundlagsauktoritet framför högsta domstolen, hovrätterna eller vad det nu är för slags auktoriteter som utgör Olle Svenssons juridiska och politiska föda. Jag vill påpeka att riksdagen ensam är grundlagsstiftare och att den ensam har att avgöra, om grundlagen i de praktiska fallen har tolkats på ett riktigt sätt. Vi borde ha lärt oss av historien både i detta land och i andra länder att byråkrati och höga domstolar inte är några auktoriteter. Folkets valda representanter, som förmår att tänka själva i stället för att bara stödja sig på oändliga mängder citat, utgör ett väl så bra skydd

för tryckfriheten och andra grundlagsfriheter. Jag tycker vi skall sluta citera och i stället fundera litet själva i enlighet med den juridiska och politiska logik som ligger i den här frågeställningen. Det skulle föra den här diskussionen mera framåt. Citat från högsta domstolen och från hovrätterna hjälper oss inte i detta fall: Det är vi som har det yttersta ansvaret, och det kan vi inte överlåta på några domstolar.

OLLE SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara notera att Jörn Svensson som folkets representant har avstått från att förändra tryckfrihetsförordningen på de punkter där det har visat sig att det behövs förändringar för informationsfrihetens skull.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Då vill jag bara notera att Olle Svensson, som i lika mån som jag är en folkets representant, inte genom att fördjupa den viktiga diskussionen om ensamansvaret och skyddet för officinerna vill bidra till att den här diskussionen förs framåt. Han föredrar att använda sig av en tolkning som strider mot den klassiska princip som ända sedan 1800-talet, i varje fall formellt, har präglat den svenska tryckfrihetsrätten.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! En del av de saker som Jörn Svensson tog upp i sin polemik mot mig har redan ventilerats i debatten mellan Olle Svensson och Jörn Svensson. Jag skall inte upprepa de argumenten.

Jag vill bara säga att om vpk hade fått sin vilja igenom och man fällt förslaget till förändrade bestämmelser i tryckfrihetsförordningen, hade den gamla tryckfrihetsförordningen och den praxis som utbildats på grundval av densamma fortsatt att gälla. Det hade bl. a. inneburit att mål av det slag som en stor del av denna diskussion har rört sig om hade behandlats inte av en jury i tryckfrihetsmål utan som vanliga brottmål.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Jörn Svensson under överläggningen framställda yrkandet om avslag på de i propositionen 1977/78:62 framlagda lagförslagen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Jörn Svensson under överläggningen framställda yrkandet om avslag på de i propositionen 1977/78:62 framlagda lagförslagen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295
Nej – 11

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 590 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 590 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

§ 10 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:22 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt gäller stöd till politiska partier

Skatteutskottets betänkande

1977/78:17 med anledning av propositionen 1977/78:60 om ändrade skatteregler för aktiefonder, m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

Tryckfriheten

§ 11 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:48 om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun jämte motioner

Justitieutskottets betänkanden

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:46 om fortsatt giltighet av lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall jämte motioner

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:67 med förslag om ändring i lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, m. m. jämte motion

1977/78:16 med anledning av motion om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:20 med förslag till ändrad organisation för besvärspövning inom socialförsäkringen m. m. jämte motioner

Socialutskottets betänkande

1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Trafikutskottets betänkanden

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:13 om nytt system för de statliga sjöfartsavgifterna, m. m. jämte motioner

1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:29 om flygplatsfrågan i Stockholmsregionen, m. m. jämte motioner

Näringsutskottets betänkande

1977/78:32 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:20 med anledning av propositionen 1977/78:66 om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift, m. m.

Civilutskottets betänkanden

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:31 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden jämte motioner

1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:57 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland jämte motioner

Nr 48

Tisdagen den
13 december 1977

---

*Meddelande om
frågor*

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 december

1977/78:215 av *Karin Ahrlund* (fp) till försvarsministern om användningen av försvarets informationsanslag:

Flygvapnet söker f. n. värva "tuffa killar". På stora annonser skildras unga människor som om de borde ha en svunnen tids värderingar om sina livsuppgifter. Pojken är en tapper flygare, flickan drömmer om att bli gift med honom.

Anser statsrådet att försvarets informationsanslag skall brukas på sådant sätt att de motverkar de strävanden för jämställdhet mellan kvinnor och män som åläggs statliga myndigheter genom jämställdhetsförordningen och som dessutom kommit till tydligt uttryck i regeringsdeklarationen?

1977/78:216 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till ekonomiministern om översyn av gällande kreditjävsregler:

Enligt gällande kreditjävsregler begränsas utlåningsmöjligheterna till personer som är styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter i en kreditinrättning – affärsbank, sparbank, hypotekskassa, försäkringsbolag etc. Dessa regler omfattar också arbetstagarrepresentanterna i styrelserna. Ambitionen att vidga de anställdas inflytande i företagen har således i detta fall medfört att de anställdas representanter får en sämre ställning rent personligt än sina arbetskamrater. Styrelseuppdraget medför också i vissa fall att dessa anställda går miste om den checkräkningskredit som är mycket vanlig och som räknas som en personalförmån.

Är ekonomiministern beredd medverka till att gällande kreditjävsregler ses över så att de anställdas styrelsrepresentanter i kreditinrättningar ges med sina arbetskamrater likvärdiga lånemöjligheter?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert